

Lassi Lainiala

PERHEPOLITIIKKA KRIISIN AIKANA

Perhebarometri 2014

Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 48/2014

Julkaisija:
Väestöntutkimuslaitos,
Väestöliitto
Kalevankatu 16 B, 1. krs
PL 849, 00101 HELSINKI

© Lassi Lainiala ja Väestöliitto

Väestöliitto
Väestöntutkimuslaitos
Kalevankatu 16 B, 1.krs.
PL 849, 00101 Helsinki
Puh. (09) 228 050
www.vaestoliitto.fi

ISBN 978-952-226-149-6 (painettu)
ISBN 978-952-226-150-2 pdf
ISSN 0357-4725

Kansi: Lena Malm

Helsinki 2014
Hansaprint Oy

Esipuhe

Perhepolitiikasta on keskusteltu kiihkeästi jo runsaan vuoden ajan. Väestöliiton tämän vuoden Perhebarometri esittää kansalaisten toiveita ja kokemuksia perhepolitiikasta. Selvitämme sekä koko väestön että erityisesti lapsiperheiden näkemyksiä. Tutkimus toistaa vuosien 2004 ja 2010 kysymyksiä mahdollistaen barometreille ominaisen ajallisen vertailun. Näin Väestöliitto tarjoaa muun muassa eväitä vuoden 2015 eduskuntavaaleihin.

Hallitus on esittänyt lapsilisien leikkauksia, muutoksia subjektiiviseen päivähoidon-oikeuteen sekä hoitovapaisiin. Huolestuttavaa on, että leikkauksia ja muutoksia on esitetty ristiriitaisesti ja sekavasti, ilman selkeitä kustannusarvioita ja perhepoliittisia linjauksia. Mitkä olisivat muutosten todelliset säästöt? Entä pyrkivätkö muutokset ennen kaikkea tukemaan lasten parasta, köyhimpiä perheitä vai sukupuolten välistä tasa-arvoa? Vastuullinen perhepolitiikka edellyttää vastauksia näihin kysymyksiin.

Myös YKn lapsikonventio edellyttää, että sosiaalipoliittisia muutoksia arvioidaan sen mukaan, miten ne vaikuttavat lasten hyvinvointiin. Tätä ei vielä Suomessa tehdä. Siksi perhepolitiikka vaatiikin uusia rohkeita linjauksia ja pitkäjänteisyyttä. Perheiden asiat jakaantuvat tänään monen ministeriön hallinnonalalle, eikä kokonaisuus ole kenenkään käsissä. Väestöliiton mielestä Suomi kaipaavaa tahoa, joka koordinoisi perheisiin kohdistuvia talous-, sosiaali- ja kasvatuspoliittisia toimenpiteitä ja arvioisi muutosten kokonaisvaltaisia seurauksia eri perheille.

Perhepolitiikan tavoitteena pitää olla kansalaisten perheellistymistoiveiden ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen. Kaiken päätöksenteon tulisi pohjata sen arviointiin, mitä vaikutuksia perhepoliittisilla toimenpiteillä on lasten ja perheiden hyvinvointiin. Kansainvälinen kokemus osoittaa, että määrätietoinen sijoittaminen varhaislapsuuteen ja tutkitusti toimiviin tukimenetelmiin lisää perheiden hyvinvointia ja säästää huomattavasti varoja verrattuna korjaaviin ja laitoshoidon vaatimiin ratkaisuihin.

Väestötutkimuslaitos haluaa ennen kaikkea lämpimästi kiittää Perhebarometri-kyselyämme ahkerasti vastanneita tuhansia henkilöitä. Kyselyn toteutti TNS Gallup, ja arvostamme suuresti Sakari Nurmela kautta toteutunutta sujuvaa ja tehokasta yhteistyötä.

Tutkija Lassi Lainiala on vastannut aineiston analyysistä. Kiitän myös Anneli Miettistä, Osmo Kontulaa ja tutkijaseminaarien osallistujia hyvistä kommentista ja neuvoista. Anneli Miettinen avusti myös kyselylomakkeen

kokoamisessa. Stina Fågel tarkasti tutkimusraportin kieliasun, Mika Takoja vastasi sen taitosta ja Lena Malm suunnitteli kannen, jossa perhepolitiikan leikkauslista kirjaimellisesti kohtaa lapsiperheiden arjen.

Olemme kiitollisia Alli Paasikiven Säätiölle siitä, että se on toistuvasti tukenut Väestöliiton Perhebarometrien aineistonkeruuta, niin tänäkin vuonna. Myös Suomen Kotien Kukkasrahasto on tukenut aineistonkeruuta. Säätiöiden avulla oli ratkaiseva merkitys sille, että aineistonkeruu toteutui ja tämä tutkimus näki päivänvalon.

Anna Rotkirch

Johtaja, Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos

SISÄLLYS

Esipuhe	3
1 JOHDANTO	7
1.1 Suomalaisen lapsiperheen pienituloisuus ja hyvinvointi	8
1.2 Suomalainen perhepolitiikka Eurooppaan verrattuna	12
1.3 Perheellistyminen	16
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA AINEISTOT	21
2.1 Vuoden 2014 aineisto	22
2.2 Vuosien 2010 ja 2002 aineistot	24
2.3 Tulososion rakenne ja tutkimukselliset valinnat	24
3 VÄESTÖN NÄKEMYKSIÄ PERHEPOLIITTISISTA ETUUKSISTA	27
3.1 Perhepolitiikan suuret linjat	27
3.2 Lapsilisä	30
3.3 Vanhempainvapaa	38
3.4 Hoitovapaa ja kotihoidontuki	46
3.5 Minkä ikäisenä lapsi tulisi laittaa kodin ulkopuoliseen hoitoon?	51
3.6 Tärkeimmät kehittämistoiveet perhepolitiikalle	55
3.7 Tukeeko perhepolitiikka vastaajien mielestä lastenhankintaa?	58
3.8 Yhteenveto vastaajien haluamista perhepoliittisista muutoksista	60
4 AJALLISET MUUTOKSET	61
4.1 Mikä muuttui kymmenessä vuodessa?	64
4.2 Miksi muutokset tapahtuivat?	64
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	67
Perhevapaiden kehittäminen	67
Perhepolitiikka köyhyyspolitiikkana?	69
Työnteon ja perheen yhteensovittaminen	69
Lähivuosien perhepolitiikka	70
Kirjallisuus ja muut lähteet	73
Taulukkuuettelo	76
Kuviluettelo	77
Liite 1	78
Liite 2	79

1

JOHDANTO

Perhebarometreja on tehty Väestöliitossa vuodesta 1997. Perhebarometrien tarkoituksena on tuottaa ajankohtaista ja kattavaa tietoa erilaisista perheitä koskevista yhteiskunnallisista teemoista. Aiheet vaihtelevat vuosittain ja koskevat parisuhteita, vanhemmuutta ja lastenhankintaa.

Perhepolitiikkaa käsitteleviä Perhebarometreja on tehty aiemmin vuosina 2004 (Perhepolitiikka käännekohdassa) ja 2010 (Perhepolitiikan uudet tuulet). Näiden barometrien jaettu johtopäätös oli se, että väestö koki pienituloisten lapsiperheiden tarvitsevan eniten perhepoliittista tukea. Toisaalta näiden kyselytutkimusten tulokset osoittavat myös sen, että vastaajat suosivat erityisesti niitä toimenpiteitä ja etuuksia, joita he pitivät tärkeänä silloisessa elämäntilanteessaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön määritelmän mukaan ”suomalaisen perhepolitiikan tavoitteena on luoda lapsille turvallinen kasvuympäristö ja turvata vanhemmille aineelliset ja henkiset mahdollisuudet perheen perustamiseen ja lasten kasvattamiseen”. Perhepolitiikan painopisteenä on viime vuosina ollut erityisesti työn ja perheen yhteensovittaminen, isyyden vahvistaminen sekä lapsiperheiden toimeentulon turvaaminen. (STM 2013.)

Suomessa perhepoliittiset tukitoimet voidaan jakaa taloudelliseen tukeen, perheille tarjottaviin palveluihin sekä perhevapaisiin. Perhepoliittisten tulonsiirtojen tavoitteena on tasoittaa lapsista aiheutuvia kustannuksia ja korostaa näin yhteiskunnan yhteistä vastuuta lapsista ja heidän hyvinvointinsa edellytyksistä. Eniten tukea lapsiperheet saavat lapsilisien ja päivähoidon kautta (THL 2014a).

Sosiaali- ja terveysministeriön määritelmän mukainen perhepolitiikka on tyyliltään perheille kohdennettua sosiaali- ja hyvinvointipolitiikkaa. Perhepoliittiset toimet voidaan nähdä myös osana väestöpolitiikkaa eli pyrkimyksenä vaikuttaa väestön määrälliseen kehitykseen esimerkiksi tukemalla syntyvyyttä. Tuoreissa nykyistä talouskriisiä ja syntyvyyttä käsittelevissä tutkimuksissa onkin havaittu, että maissa, joissa perhepolitiikan taso ja perhepalvelut – toisin sanoen turvaverkosto lapsen syntymän ja kasvatuksen varalle – ovat huonoja, ovat syntymät talouskriisin johdosta vähentyneet eniten (Sobotka ym. 2011).

1.1 SUOMALAISEN LAPSIPERHEEN PIENITULOISUUS JA HYVINVOINTI

Lapsiperheiden taloudellisen tilanteen heikkenemisestä on keskusteltu viime vuosina paljon sekä tutkimuskirjallisuudessa että mediassa. Lapsiperheiden taloudellisen tilanteen objektiivista seurantaa hankaloittaa se, että köyhyyden mittaaminen on ylipäättään vaikeaa ja erilaiset köyhyysrajojen mittaamiseen käytettävät indikaattorit ovat sopimuksenvaraisia. *Suhteellinen köyhyysraja* on tavallisimmin käytetty köyhyysraja. Se määrittelee kotitaloudet ja kaikki kotitalouden jäsenet pienituloisiksi ja köyhyysriskissä oleviksi, mikäli kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 prosenttia samanaisten kotitalouksien keskimääräisestä (mediaani) tulotasosta. Suhteellinen köyhyysraja kasvaa kotitalouden koon mukaan. Suhteellinen köyhyysraja perustuu siis oletukseen, että esimerkiksi kahden aikuisen talous tarvitsee suuremmat tulot saavuttaakseen saman elintason kuin yksin asuva.

Vaikka pienituloisten tulotaso on parantunut viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana, kasvoi suhteellinen köyhyys Suomessa vuoteen 2008 saakka, koska pienituloisten tulokehitys oli huomattavasti hitaampaa kuin keskituloisten. Keskituloisten tulokehitys seuraa pitkälti ansiokehitystä, sillä suurin osa keskituloisista on töissä (Moisio 2006).

Pienituloisten tulokertymässä tulonsiirroilla, kuten perhe-etuuksilla, on sen sijaan suurempi merkitys. Useimmat tulonsiirrot seuraavat hintatason muutoksia erilaisin indeksisidoksien. Ansiokehitys on tavallisesti inflaatiota nopeampaa, joten tulonsiirroilla elävien tulokehitys jää jälkeen keskituloisten tulokehityksestä inflaatiokorjauksista huolimatta. (Emt. 2006.)

Tämän lisäksi pätkättöiden sekä epätyypillisten töiden yleistyminen ja se, että aikaisempaa harvempi edunsaaja on oikeutettu ansiosidonnaisiin etuuksiin, kuten esimerkiksi ansiosidonnaiseen vanhempainpäivärahaan, selittävät osaltaan pienituloisten tulokehityksen jäämistä jälkeen keskituloisten tulokehityksestä (Miettinen 2007; Moisio 2006).

Pienituloisuudesta ei voida kuitenkaan tehdä suoria päätelmiä siitä, että suuri joukko perheitä olisi taloudellisessa ahdingossa. Vaikka kotitalouksien käytettävissä olevat tulot ovat taloudellisen hyvinvoinnin tärkein indikaattori, liittyy kokonaishyvinvointiin myös mahdollisuus julkisten hyvinvointipalvelujen kulutukseen (neuvola, terveydenhuolto, päiväkot), realisoitavissa oleva varallisuus, luottokelpoisuus, rahallisen avun saatavuus toiselta kotitaloudelta sekä subjektiivinen kokemus omasta tulotasosta ja silloisella tulotasolla selviämisestä (Reijo 2011).

Mikäli vararesursseja oman talouden tasapainottamiseen ei löydy, on tietyillä perhetyypeillä muita suurempi köyhyysriski. Monien Perhebarometrien tulosten lisäksi useissa tutkimuksissa (esim. Salmi ym. 2009; Pylkkänen 2009) on osoitettu, että lapsiperheistä suurimmassa köyhyysriskissä ovat yhden vanhemman perheet ja suuret lapsiperheet. Toisaalta myös nuorilla pariskunnilla ja pienten lasten perheillä on kohonnut köyhyysriski (Lammi-Taskula & Karvonen 2014).

Tällaisten tutkimuksista toiseen toistuvien havaintojen perusteella luulisi, että olisi yksinkertaista ja käytännöllistä kohdentaa perhepoliittisia toimia voimakkaammin riskiryhmille. Tämän tyyppiseen perhepoliittiseen interventioon liittyy kuitenkin monia ongelmia, kuten esimerkiksi se, että näillä ryhmillä tilapäisköyhyys on yleisempää kuin pitkittynyt köyhyys (ks. Moisio 2006) ja se, että kaikki suuret lapsiperheet ja yhden vanhemman perheet eivät ole köyhiä. Tällöin perhepolitiikan uudistaminen vaatisi ainakin jonkinasteista kajoamista perhepolitiikan universalismiin (perhepolitiikka kuuluu kaikille perheille) ja siirtymistä askel enemmän kohti vertikaalista tulonjakoa (rikkaammilta perheitä köyhemmille).

Toisaalta veronmaksajilla on täysi oikeus vaatia valtiolta muutoksia. Suomalaiset ovatkin odottaneet valtiolta ”aktiivisempaa perhepoliittista roolia” lapsiperheiden toimeentulo-ongelmien helpottamiseksi. Tähän on liittynyt keskeisesti suomalaisten toive vähävaraisempien perheiden lapsilisän sekä kotihoidontuen korottamisesta (Kontula 2004, Lainiala 2010).

Tähän toiveeseen ei ole kuitenkaan hallituksen ja valtion tasolta suoraan vastattu. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että valtiontalouden liikkuma-

vara suorien taloudellisten etuuksien lisäämiseksi on ollut varsin pientä ja siitä varsin perustellusta näkökulmasta, että työmarkkinoiden ulkopuolella oleminen (esim. hoitovapaa tai perheenjäsenen työttömyys) ovat suurin lapsiperheiden köyhyysriskiä kasvattava tekijä.

Tähän näkemykseen perustuen Kataisen hallitus (22.6.2011 - 24.6.2014) pyrki toimillaan lisäämään työvoiman tarjontaa. Viimeisin esimerkki tähän tavoitteeseen pyrkimisestä on hoitovapaan puolittaminen vanhempien kesken. Hallituksen rakennepoliittisessa toimenpideohjelmassa (VN 2014) esitettiin, että nykyinen hoitovapaa jaetaan puoliksi molemmille vanhemmille. Jos toinen vanhemmista ei pidä hänelle kohdennettua vapaata, perhe menettää tältä osin tämän etuuden. Tämän toimenpiteen tavoitteena on lisätä pienten lasten äitien työssäkäyntiä. Vaikka suomalaisnaisten työssäkäyntiasteet ovat verrattain korkealla tasolla, ovat pienten lasten (alle kolmevuotiaiden) äitien työssäkäyntiasteet huomattavasti pienempiä kuin esimerkiksi muissa pohjoismaissa (Miettinen 2012).

Toisaalta heikennyksiä perhepolitiikkaan on tehty myös valtiontalouden tasapainottamiseen kytkeytyvillä perusteilla. Lapsilisää leikattiin kahdeksalla prosentilla, mikä tarkoittaa esimerkiksi noin kymmenen euron leikkausta ensimmäisestä lapsesta saatavasta lapsilisästä (104 €). Lain on tarkoitus tulla voimaan 1. tammikuuta 2015. Tämän lisäksi lapsilisien indeksikorotukset jätetään tekemättä ainakin vuosina 2014 ja 2015 (STM 2012).

Lapsilisän leikkaaminen synnytti sen verran negatiivista julkisuutta ja äänenpainoja, että hallitus korjasi lapsiperheiden menetystä lanseeraamalla verovähennysjärjestelmän, jonka tavoitteena on paikata lapsilisäleikkausta.

Yksi rakennepoliittisen toimenpideohjelman esityksistä oli se, että myös subjektiivista päivähoito-oikeutta osapäivähoitoon rajoitetaan sosiaaliset tekijät huomioon ottaen, mikäli vanhempi on kotona vanhempainvapaalla, hoitovapaalla tai kotihoidontuella. Esitys on herättänyt paljon kritiikkiä ja keskustelua.

Aiemmin johdannossa mainittiin, että lapsiperheiden taloudellisen tilanteen heikkenemisestä on keskusteltu paljon. Suomalaisen lapsiperheen pienituloisuutta ja hyvinvointia tarkastellessa tulee valita miten pienituloisuutta ja hyvinvointia mitataan.

Vuonna 2009 puhuttiin usein lapsiperheiden köyhyyden kolminkertaisuudesta. Ilmiö johtui siitä, että vertailuvuosina käytettiin usein vuosia 1994 ja 1995, jolloin lapsiperheiden suhteellinen köyhyys oli pienimmillään, noin neljässä prosentissa. Kun noiden vuosien köyhyysastetta verrataan vuoden

2008 lukuun (noin 12 %) saadaan tulokseksi että lapsiperheiden suhteellinen köyhyys oli kolminkertaistunut. Mikäli tarkastelemme pidempää aikasarjaa lapsiperheiden suhteellisesta köyhyydestä, voimme päätyä tulokseen, että vuosien 1987 ja 2013 välillä lapsiperheiden köyhyys on lisääntynyt vain yhden prosenttiyksikön verran (Suomen virallinen tilasto 2014a).

Näin köyhyyden lisääntyminen vaihtelee vertailuvuodesta riippuen. Mittaustavasta riippuen voi myös syntyä vaikutelma siitä, että lapsiperheiden taloudellinen tilanne oli parhaimmillaan tilanteessa, jossa Suomi oli vielä syvällä lamassa. Tällöin oli pieni suhteellinen köyhyysaste, joka johtui pääasiassa siitä, että laman johdosta keskituloisten tulot pienenivät.

Suhteellisen köyhyyden tarkastelemisen rinnalla on syytä käyttää muita lapsiperheiden köyhyyden ja hyvinvoinnin tarkastelemiseen tarkoitettuja mittareita. Käytettäessä useampia pienituloisuus-mittareita rinnakkain on kuva suomalaisten lapsiperheiden tilanteesta nykyään (Vuonna 2013) seuraavanlainen (SVT 2014a; Lapsiasiainvaltuutetun toimisto 2014)

- *Yhdeksän prosenttia lapsista elää pienituloisissa perheissä,*
- *lasten kokema perheidensä varallisuus on kohentunut 2000-luvulla,*
- *kolme prosenttia lapsista elää perheessä, jossa on vakavia elintasovajeita*
ja
- *noin kuusi prosenttia lapsista asuu ahtaasti.*

1.2 SUOMALAINEN PERHEPOLITIIKKA EUROOPPAAN VERRATTUNA

Myös eurooppalaisessa vertailussa suomalaisperheiden ja –lasten toimeentulo näyttää olevan yleisesti ottaen sangen hyvällä tasolla. Suomalaislapset sijoittuvat harvemmin pienituloisimpiin ryhmiin kuin muualla Euroopassa. Pienituloisuusasteet ovat matalimpia Pohjoismaissa. Alle 3 prosenttia suomalaislapsista on kokenut jotain aineellista puutetta, kuten puutetta vaatteista, ravinnosta, harrastuksista ja lomista (Okkonen 2014).

Lapsiperheet ovat erityisesti pikkulapsivaiheessa riippuvaisia sosiaaliturvasta. Pienituloisimmissa perheissä on tulonsiirtojen osuus käytettävissä olevista tuloista noin kolminkertainen muihin lapsiperheisiin verrattuna (Sauli ym. 2011)

Riippuvuuteen tulonsiirroista kytkeytyy se, että osaltaan lapsiperheiden pienituloisuutta selittää pitkän koulutuksen, perhevapaiden ja epävakaa työsuhteen yhdistelmä. Se on tuottanut joukon pelkän vähimmäispäivärahan varassa eläviä äitiys- ja vanhempainvapaalla olevia (Emt.)

Vaikka Suomessa onkin joukko pienituloisia perheitä, on suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä Euroopan tehokkaimpia pienituloisuuden vähentämisessä (Herrmann ym. 2008). Ilman sosiaalisia tulonsiirtoja on suomalaisten perheiden köyhyysriski hieman alle Euroopan keskitason. Niiden yhden vanhemman perheiden osuus, jotka ovat köyhyysriskissä (<60 % mediaanitulosta) on 49,8 % ja kahden vanhemman perheistä (lapsien lukumäärästä riippuen) 18,9 - 36,3 %. (Eurostat 2014). Mitä enemmän kahden vanhemman perheellä on lapsia, sitä suurempi on heidän köyhyysriskinsä. Tulonsiirtojen jälkeen (joihin perhepoliittiset etuudet lukeutuvat) on köyhyysriskissä elävien osuus perhetyyppistä riippumatta pienimpiä Euroopassa (taulukko 1). Suomen perheet kuuluvat köyhyysasteeltaan vähintään viiteen pienimmän köyhyysasteen omaaviin perheisiin Euroopassa (suluissa sijoitus). Yhden vanhemman perheiden köyhyysaste on Euroopan kolmanneksi pienin, 2 aikuisen ja 1 huollettavan perheiden köyhyysaste on Euroopan neljänneksi pienin, 2 aikuisen ja 2 huollettavan köyhyysaste on Euroopan kolmanneksi pienin ja 2 aikuisen ja 3+ huollettavan köyhyysaste on Euroopan viidenneksi pienin.

Taulukko 1. Suomalaisten perheiden köyhyysaste verrattuna Euroopan maihin perhetyypeittäin vuonna 2012*.

	Kaikki	Yhden vanhemman perheet	2 aikuista, 1 huollettava	2 aikuista, 2 huollettavaa	2 aikuista, 3+ huollettavaa
Norja	10	20,4	6,6	2,7	7,3
Tanska	13,1	18,7	4,3	4,4	9,1
Suomi	13,2	20,5	5,7	5,5	14,3
Islanti	7,9	24,5	4,9	5,6	6,5
Ruotsi	14,2	33,3	8,2	6,6	17,1
Hollanti	10,1	28,2	4	6,8	16,7
Saksa	16,1	38,8	10,6	7,7	12,8
Tsekki	9,6	31,3	6,8	8,9	22,4
Belgia	15	33,2	12,7	9,2	16,2
Slovenia	13,5	25,8	10,6	9,8	15,9
Itävalta	14,4	29,2	10,6	10,9	24,1
Sveitsi	16	28,3	11	11	27,1
Ranska	14,1	35,2	9,8	11,2	23,2
Kypros	14,7	23,2	13,6	11,3	14,5
Iso-Britannia	16,2	29,5	12,1	13,3	23,9
Irlanti	15,7	31,1	10,4	13,4	17,9
Unkari	14	29,5	12,6	13,5	32,4
Viro	17,6	33	12,2	13,6	19,8
Slovakia	13,2	27,5	12,4	14,3	35,1
Luxemburg	15,1	46,9	12,7	14,5	24,5
Liettua	18,6	39,2	12,3	14,9	29,2
Puola	17,1	26,7	11,8	16,2	36,5
Bulgaria	21,2	42,5	14,6	16,7	61
Kroatia	20,5	40,4	15,1	17	29,1
Portugali	17,9	30,7	16,2	17	41,2
Malta	15,1	47,6	12,6	18,3	35,5
Latvia	19,2	41,5	16,8	18,7	35,9
Italia	19,4	40,7	16,3	23,5	37,6
Kreikka	23,1	66	25,3	25,9	36,8
Espanja	22,2	36,9	20,2	25,9	43,6
Romania	22,6	39,8	18,7	27,2	59,8
EU (28 maata)	16,9	34,1	13,1	15,3	25,5
Euro-alue (18 maata)	17	36,3	13,4	15,6	23,7

* luvut järjestetty 2 aikuista, 2 huollettavaa sarakkeen mukaan

* vihreä taustaväri kuvaa maan kuulumista köyhyysasteeltaan pienimpien 4:n maan joukkoon, punainen taustaväri kuvaa maan kuulumista köyhyysasteeltaan suurimpien neljän maan joukkoon

*lähde: Eurostat: Income, Social inclusion and living conditions

Suomalainen sosiaali- ja perhepoliittinen järjestelmä on varsin tehokas erityisesti lapsiperheiden köyhyysriskin vähentämisessä verrattuna muihin Euroopan maihin, mutta se sisältää myös muita huomattavia etuja.

Vanhempainvapaiden ja hoitovapaiden yhteenlasketun keston mukaan suomalaisperheiden on mahdollista hoitaa lapsiaan kotona rahallisen tuen turvin pidempään kuin monissa muissa maissa. Perhevapaiden vertailun eri maiden välillä tekee hankalaksi kuitenkin se, että vapaiden kesto ja niiden ajalta maksettavien korvausten taso vaihtelee huomattavasti eri maiden välillä. (Miettinen 2012.)

Monessa Euroopan valtiossa vanhempien on mahdollista jäädä vapaalle aina lapsen kolmanteen ikävuoteen saakka. Vapaan ajalta maksettavan tuen määrä ja kesto vaihtelee kuitenkin suuresti. Suomalaisen hoitovapaan kaltainen järjestelmä, jossa koko vapaan ajalta on mahdollista saada korvausta, ei ole kovin yleinen. Vuonna 2012 Suomen lisäksi viisi maata maksoi perheelle tukea lapsen hoitamiseksi kotona 3-vuotiaaksi saakka (Viro, Unkari, Tsekin tasavalta, Puola, Ranska). Ranskassa etuus koskee niitä perheitä, joissa on vähintään kaksi lasta. Saksassa kotihoidontuen ja hoitovapaan kaltainen järjestelmä otettiin käyttöön vuonna 2012. (Emt.)

Ansiosidonnaisten vapaiden kesto on selvästi lyhyempi kuin vanhemmille tarjolla oleva mahdollisuus olla pois työstä. Vähintään lapsen 1. ikävuoteen ulottuva ansiosidonnainen perhevapaa on tarjolla vain kahdeksassa maassa. Pohjoismaista näihin lukeutuvat Ruotsi, Norja ja Tanska. (Miettinen 2012.)

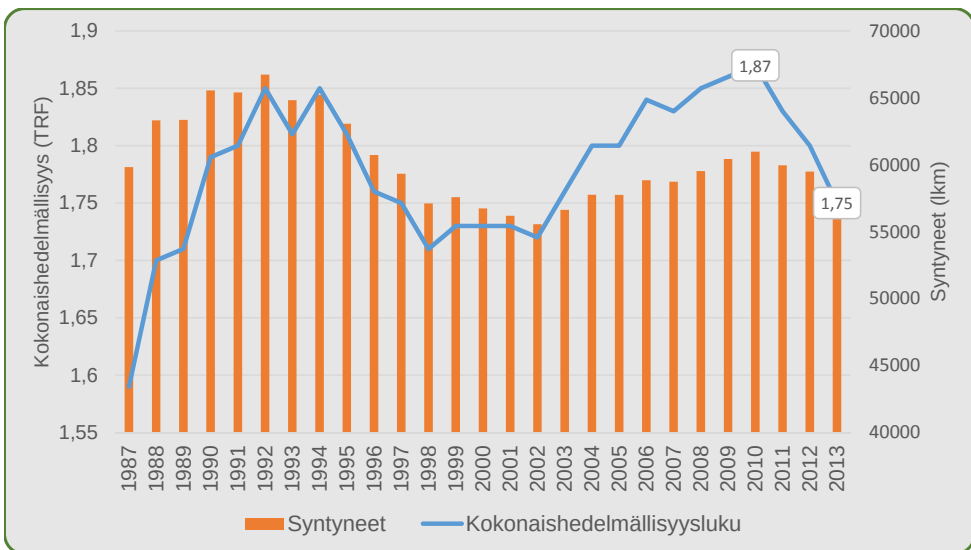
Mikäli perheiden palveluihin ja rahallisiin etuuksiin kuluvia varoja tarkastellaan osuuksina bruttokansantuotteesta, eivät menot ole eurooppalaisessa mittakaavassa suurimpia vaan ennemminkin keskitasoa (THL 2014). Suomen valtio ja kunnat tuottavat lapsiperheille suunnatut palvelut suhteessa bruttokansantuotteeseen huomattavasti halvemmalla kuin esimerkiksi Ruotsi, Norja ja Tanska, mutta toisaalta ne käyttävät näihin huomattavasti enemmän varoja kuin esimerkiksi Etelä- ja Itä-Euroopan valtiot (OECD 2014). Toisaalta Suomen valtio käyttää perheiden rahalliseen tukeen (suhteessa bruttokansantuotteeseen) enemmän varoja kuin Ruotsi, Norja ja Tanska. Näin on myös verrattuna valtaosaan muita Euroopan maita (mt). Vielä aiemmin oli perhetukien perusmuotona eurooppalaisittain verotuki (Kontula 2004). Toisaalta nykyään näiden verotukien merkitys on vähentynyt. Huomattavimpia lapsiperheille suunnattuja verotukia löytyy Ranskasta, Belgiasta, Saksasta, Tsekeistä, Alankomaista ja Sloveniasta (OECD 2014).

Vaikka perhepolitiikaksi yleisesti ymmärretään ne etuudet ja palvelut, jotka koskevat alle kouluikäisiä lapsia (poislukien lapsilisät), muovaavat myös lapsuuden myöhempisiin vaiheisiin liittyvät kuluerät sitä, kuinka paljon valtio voi käyttää varoja varhaislapsuuden palveluihin ja etuuksiin. Suomessa lapsiin käytetyissä varoissa korostuvat muihin Euroopan maihin verrattuna sekä varhaislapsuus (0-5-v) sekä teini-ikä (12-17-v). Suomessa varhaislapsuuteen kohdistetaan Euroopassa viidenneksi eniten varoja, ja myös teini-ikäisiä lapsia tuetaan paljon pääasiassa koulutuksen muodossa. Sen sijaan 6-11-vuotiaisiin panostaminen on suhteessa huomattavasti pienempää kuin esimerkiksi Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa (OECD 2014).

1.3 PERHEELLISTYMINEN

Perheellistymisellä tarkoitetaan parisuhteen tai liiton muodostumista ja vanhemmuuteen siirtymistä. Syntyvyys on laskenut Suomessa jo kolmena peräkkäisenä vuonna (kuvio 1). Vuonna 2008 alkanut taloustaantuma näyttää vaikuttaneen jossain määrin suomalaisten lastenhankintaan mutta viiveellä. Vielä vuonna 2010 syntyvyys oli Suomen mittakaavassa korkealla. Vuoden aikana syntyi yli 60 000 lasta. Vuonna 2013 tästä määrästä jäätiin selvästi. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2013 Suomeen syntyi noin 58 100 lasta. Naista kohden laskettu syntyvyys (kokonaishedelmällisyysluku) jäi 1,75:een, kun se oli 1,87 vuonna 2010. Taantuman vaikutukset näkyivät myös muissa Euroopan maissa, joissa 2000-luvulla alkanut syntyvyyden lisääntyminen pysähtyi ja syntyvyys alkoi taantuman myötä jopa vähentyä useassa maassa (Sobotka ym. 2011).

Kuvio 1: Kokonaishedelmällisyys (TFR) ja syntyneiden lukumäärä Suomessa vuosina 1987 – 2013.

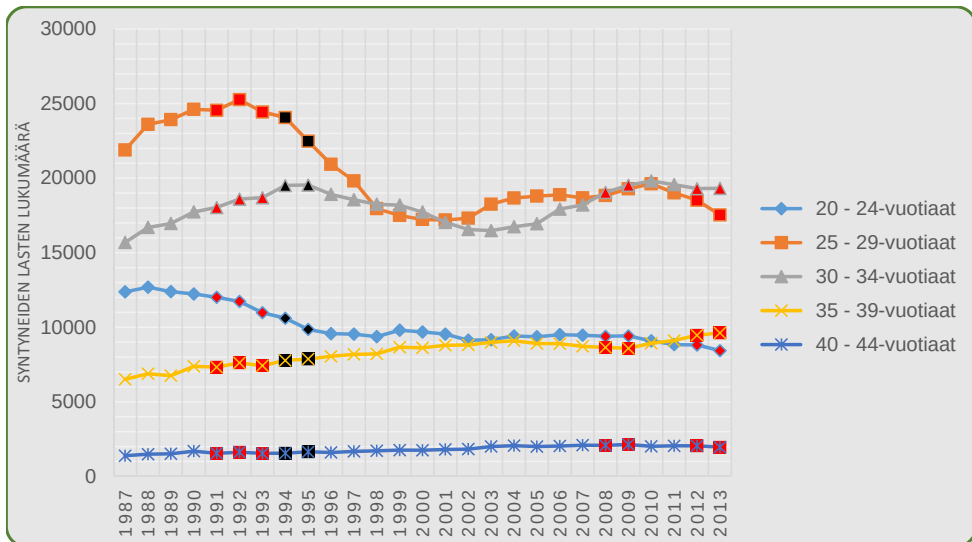
Syntyvyyden väheneminen on Euroopassa ollut erityisen voimakasta nuorilla aikuisilla. Alle 30-vuotiaiden hedelmällisyysluvut ovat pienentyneet lähes kaikissa Euroopan maissa, mutta taantuma näyttää vaikuttaneen myös yli 30-vuotiaiden lastenhankintaan. Toisaalta lastenhankinta on vähentynyt erityisen selvästi niissä maissa, jotka ovat viime vuosina kärsineet suuresta nuorisotyöttömyydestä. Nuorten on tällaisissa tapauksissa vaikeampi kiinnittyä työelämään, mikä usein nähdään edellytyksenä perheen perustamiselle ja lastenhankinnalle.

Suomessa työttömyys on tämän barometrin kirjoittamisen ajankohtana pysynyt verraten maltillisena. Silti myös Suomessa on hedelmällisyys vähentynyt selvästi nuorissa ikäryhmissä. Vuonna 2012 oli 20–24-vuotiaiden hedelmällisyys alentunut lähes 10 prosentilla ja 25–29-vuotiaiden kolmella prosentilla vuoteen 2008 verrattuna. (Miettinen & Lainiala 2014)

Nykyisen taantuman vaikutuksia on hyvä verrata edelliseen, 1990-luvun alussa koettuun lamaan. Tuolloin syntyvyys Suomessa jopa lisääntyi laman alkuvuosina, vaikka työttömyysluvut kasvoivat samaan aikaan ennennäkemättömästi. Sen sijaan muissa maissa talaoudellinen lama on tyypillisesti liittynyt alenevaan syntyvyyteen (Sobotka ym. 2011). Lama-ajan korkeaa syntyvyyttä (vuoden 1994 poikkeuksellinen datapiste kuviossa 1) on pidetty tutkimuskirjallisuudessa osoituksena siitä, kuinka perhepolitiikka voi tasoitaa epävarmuudesta johtuvia kielteisiä syntyvyysvaikutuksia (esim. Björklund 2007; Rønsen & Skrede 2008)

Nopeimmin laman vaikutukset näkyivät nuorilla naisilla (20–24-vuotiailla ja 25–29-vuotiailla), joilla lama-ajan syntyvyys oli laskusuuntaista. Sen sijaan tätä vanhempien ikäryhmien syntyvyyttä ei lama-aika laskenut (kuvio 2). Samankaltainen ilmiö on havaittavissa myös nykyisen talouskriisin kohdalla.

Kuvio 2. Syntyneiden lasten lukumäärä äidin ikäryhmän mukaan.

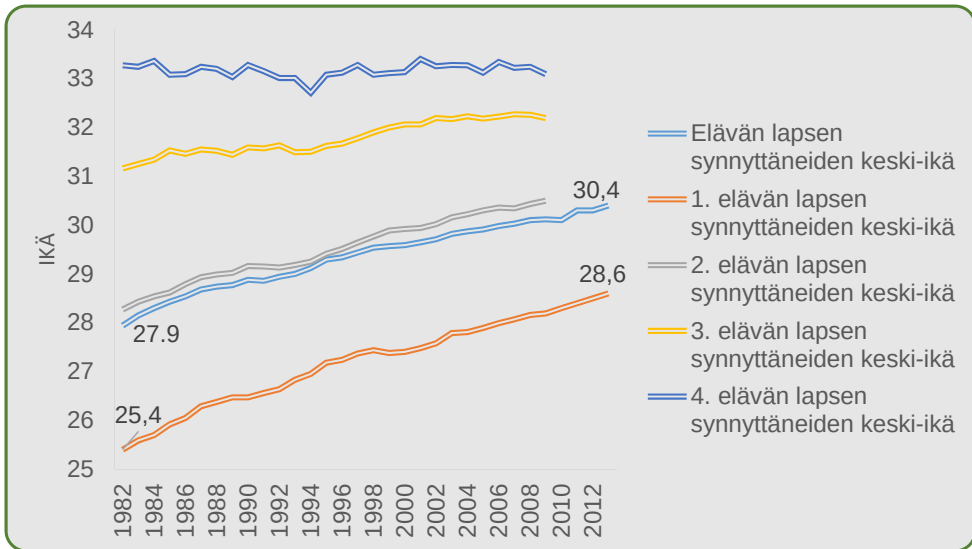

**Huom: Punaiset pisteet kuvaavat bkt:n laskua, mustat pisteet työttömyyden nousua.

Nuoremmat ilmeisesti siirsivät ensimmäisen lapsen hankintaa odottamaan varmempaa työllistymistä. Lasten hankintaa lykättiin myös opiskelun vuoksi, kun epävarmuus työllistymisestä sai monet jatkamaan opintojaan. Työvoiman ulkopuolella olevien 20–24-vuotiaiden naisten osuus kasvoi viidessä vuodessa noin 30 prosentista 46 prosenttiin – valtaosaltaan opiskelemissa olevien määrän kasvun vuoksi. (Lainiala & Miettinen 2014)

Vaikka erityisesti ensimmäisen lapsen hankintaiän nousu on ollut yleiseurooppalainen ilmiö, kohosi se Suomessa voimakkaasti 1990-luvun laman aikana (kuvio 3). Mikäli ensimmäisen lapsen hankintaikä nousee, tarkoittaa se väistämättä myös sitä, että mahdollinen toinen lapsi hankitaan myöhemmin.

Kuvio 3. Synnyttäneiden keski-ikä lapsen järjestysnumeron mukaan.

Kaiken kaikkiaan jäivät laman vaikutukset syntyvyyteen Suomessa tuolloin esimerkiksi Ruotsiin verrattuna poikkeuksellisen vähäisiksi. Tutkijat ovat jälkikäteen arvioineet, että kotihoidontuen käyttöönotto ja laajeneminen 1990-luvun alussa vähensi ainakin jonkin verran laman vaikutuksia lasten hankintaan. Pahimpina lamavuosinakin toisten ja kolmansien lasten hankinta perheissä lisääntyi. Ehkä kotihoidontuki tarjosi epävarman työllisyystilanteen aikana pienen mutta vakaan lisätulon perheille, jotka suunnittelivat täydennystä lapsilukuunsa (Vikat 2004). Oman lisänsä lastenhankintaan saattoi tuoda myös se, että vuoteen 1996 asti kotihoidontukea oli mahdollista saada yhtä aikaa työttömyyskorvauksen kanssa (mt.)

Tutkimuksen perusteella taantuma siirtää perheellistymistä. Mielenkiintoinen kysymys on, pystytäänkö tämä vaje ottamaan kiinni myöhemmin. Nuorilla on enimmäkseen kyse lastenhankinnan siirtämisestä myöhemmäksi, kun jäädään esimerkiksi odottelemaan työtilanteen paranemista. Vaikka valtaosa heistä hankkii lapsia myöhemmin, eivät aikeet aina toteudu – ainakaan suunnitellussa aikataulussa.

Väestöliitossa tehdyssä kyselytutkimuksessa (Lainiala 2012) havaittiin, että niistä lapsettomista nuorista aikuisista, jotka vuonna 2008 suunnittelivat hankkivansa lapsen parin seuraavan vuoden kuluessa, vain hieman yli 40 prosenttia oli toteuttanut aikeensa vuoden 2011 loppuun mennessä. Epävarmoista tai päätöstä vielä pidemmälle siirtäneistä ainoastaan hieman useampi kuin joka viides oli saanut lapsen kolmen seurantavuoden kuluessa. Seurantatutkimuksessa ei voitu selvittää vastaajien työtilanteen muutoksia vuosien 2008 ja 2011 välillä eikä siten esimerkiksi tuolloin vahvistuneen talouden laskusuhdanteen vaikutuksia.

Kyselyhetken työssäkäyntitiedot antavat kuitenkin osviittaa siitä, millä tavoin työhön liittyvät tekijät ovat yhteydessä lastenhankintasuunnitelmien toteutumiseen. Lapsen hankinta toteutui muita todennäköisemmin niillä, joilla oli takanaan vakaampi työura tai jotka olivat kyselyhetkellä töissä. Vuonna 2008 työttöminä olleet tai ne, joilla tuolloin oli takanaan työttömyysjaksoja tai työllistyminen oli muutoin epävarmaa, olivat saaneet muita harvemmin lapsia vuoden 2011 loppuun mennessä.

Samankaltaisiin tuloksiin päätyi Hanna Sutela (2013) selvittäessään määräraikaisten työsuhteiden yhteyttä perheiden lastenhankintaan. Sutelan havainto oli, että määräraikaisuus siirtää perheellistymistä – erityisesti, jos kyse on naisen määräraikaisesta työsuhteesta.

2

TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA AINEISTOT

Taloustaantumana aikana perhepolitiikkaan liittyvät kysymykset ovat entistäkin ajankohtaisempia. Kataisen hallituksella oli kyselyn aineistokeruun aikana vaikeuksia toimeenpanna nykyisessä hallitusohjelmassa (VNK 2011) ilmaistuja perheitä koskevia uudistusehdotuksia vaikean taloustilanteen vuoksi. Lapsiperheiden kotipalvelua ei ole juurikaan pystytty lisäämään ja toimivaa koordinaatiota lasten, nuorten ja perheiden asioiden käsittelyssä ei ole pystytty luomaan eri ministeriöiden välille. Välttämättömiä säästöjä etsittäessä tarkasteltiin myös monia olemassa olevia perhe-etuuksia kriittisellä silmällä. Myös julkisessa keskustelussa monien perhepoliittisten etuuksien uudelleenarviointia ja leikkauksia ehdotettiin.

Viime vuosina suomalaiset ovat kokeneet, että yksi tärkeimmistä perhepolitiikan päämääristä tulisi olla työn ja perheen yhteensovittamisen helpottaminen. Mikäli tasapaino ansiotyön ja lastenhoidon välillä syntyy saumattomasti, on perheillä hyvät mahdollisuudet vaikuttaa omaan taloudelliseen tilanteeseensa. Toisaalta pienten lasten vanhemmat ovat toivoneet pikkulapsivaiheeseen suurempaa rahallista tukea.

Eri toimijat ovat tehneet viime aikoina mielenkiintoisia ja ristiriitaisiakin perhepoliittisia avauksia liittyen lapsilisiin ja perhevapaisiin. Tärkeää tämän vuoden perhepoliittisessa barometrissa onkin tutkia sitä, ovatko nämä keskustelunaloitteet muovanneet ihmisten ajatuksia ”tärkeimmästä” perhepolitiikasta. Mielenkiintoista on myös se, että vaikka perhepolitiikassa universalismi (kaikille perheille kohdistuva tuki) on ollut erittäin suosittua, onko kenties selektiivinen (tietyille ryhmille kohdennettu) perhepoliittinen ajattelu nostanut viime vuosina suosiotaan.

Perhevapaat ovat olleet pitkään suomalaisen perhepolitiikan ydinaluetta. Äitiys-, isyys-, ja vanhempainvapaan tarvetta vanhemmuuden edistämises-
sä harvoin kyseenalaistetaan, mutta hoitovapaaseen suhtaudutaan aika ajoin erittäin kriittisesti. Monet tutkijat pitävät erityisesti pidentynyttä hoitovapaajaksoa ongelmallisena varsinkinäitien urakehityksen kannalta. Tällä kannalla on myös osa työnantajien edustajista, koska perhevapaat luovat tarpeen joskus monimutkaisillekin sijaisjärjestelyille. Yleisesti ottaen sijaisjärjestelyt pystytään hoitamaan hyvin, mutta Suomessa on monia korkean osaamisen aloja, joissa perhevapaalle jäävän työntekijän tilalle on vaikea löytää pätevää sijaista. Toisaalta yhden koulukunnan mukaan alle kolmivuotiaan lapsen vieminen kodin ulkopuoliseen hoitoon voi olla vahingollista lapsen tulevalle kehitykselle. Tästä syystä halusimme kysyä myös vanhemmilta itseltään millainen perhevapaamalli olisi heidän mielestään ihanteellinen.

Koska toimeentulovaikeudet ovat lapsiperheissä keskittyneet erityisesti yhden vanhemman perheisiin, pienten lasten perheisiin tai monilapsisiin perheisiin, nostamme erityisesti esiin näiden ryhmien tarpeita ja toiveita perhepolitiikalle.

2.1 VUODEN 2014 AINEISTO

Tämän vuoden Perhebarometrin aineisto on kyselyaineisto, joka kerättiin joulukuussa 2013. Kyselyn toteutti TNS Gallup Oy, ja vastaajajoukkona käytettiin TNS Gallup Oy:n vastaajapaneelia. Kyselyn kohderyhmänä olivat 20–55-vuotiaat Manner-Suomessa asuvat suomalaiset.

Kyselyn vastausprosentti oli 52 ja vastaajien määrä noin 2 600. Vastausprosenttia pienensi selvästi nuorten miesten heikko vastausaktiivisuus (29 %). Toisaalta paneelin avulla toteutettu kysely mahdollisti eri vastaajaryhmien tarkan seurannan, joten vastaajia saatiin mukaan kustakin ikäryhmästä edustava joukko.

Vuoden 2013 otos vastaa hyvin väestön sukupuolijakaumaa (taulukko 2). Otoksen ikäryhmistä 20–24-vuotiaat ovat hieman aliedustettuina ja 50–55-vuotiaat yliedustettuina. Nämä puuttuvat tai ylimääräiset vastaajaosuudet korjattiin painokertoimin. Lasten lukumäärän mukaan tarkasteltuna yksilapsiset perheet olivat aliedustettuina ja suurperheet (4+ lasta) yliedustettuina. Kyselyyn vastanneiden siviilisäädyn vertailu väestötilastoon on ongelmallista, koska avoliitto ei ole virallinen siviilisäätty. Tämän lisäksi 14

prosenttia vastaajista jätti siviilisäätynsä ilmoittamatta, luultavasti vastaajan elämäntilanteeseen sopimattomien vaihtoehtojen vuoksi. Sen sijaan paremman kuvan vastaajien suhdestatuksesta antaa kysymys siitä, oliko vastaaja vastaushetkellä parisuhteessa. Väestötilastosta tosin puuttuvat ne henkilöt, jotka elävät erillissuhteessa eli seurustelevat mutta asuvat eri osoitteissa.

Taulukko 2. Vastaajat (2013) sukupuolittain ja ikäryhmittäin ym. sekä vertailu väestötilastoihin.

	2013 otos 2619	2013 tilasto
Kaikki vastaajat (N)		
Sukupuoli (%)		
Mies	51	51
Nainen	49	49
Ikäryhmät (%)		
20-24	9	14
25-34	29	28
35-49	43	42
50-55	19	15
Taloudessa asuvat lapset lkm. (%)		
Ei yhtään	64	61
1	10	17
2	12	15
3	4	5
4 tai enemmän	10	2
Siviilisäätty (%)		
Naimaton	28	
Avoliitto	18	
Avoliitto	33	
Rekisteröity parisuhde	0	
Leski	0	
Eronnut	5	
Asumuserossa	0	
Muu	2	
Ei vastausta	14	
Elätkö tällä hetkellä parisuhteessa? (%)		
Kyllä	68	61
En	32	39

2.2 VUOSIEN 2010 JA 2002 AINEISTOT

Vuoden 2010 aineisto kerättiin samalla tavalla kuin vuoden 2014 aineisto ja myös tämän kyselyn toteuttajana oli TNS Gallup Oy. Kyselyn vastausprosentti oli 63 ja vastaajien määrä 2 000. Suuri osa kysymyslomakkeen kysymyksistä oli samoja kuin vuoden 2014 aineistossa.

Vuoden 2002 (johon Perhebarometri 2004 perustui) aineisto on tyypiltään ja keruutavaltaan hieman erilainen. Tutkimus, jonka pohjalta aineisto muodostettiin, oli osa kahdessatoista eri Euroopan maassa toteutettua kyselytutkimushanketta.

Kyselyssä selvitettiin vastaajien sosiaalista ja taloudellista elämäntilannetta ja väestö-, yhteiskunta ja sosiaalipoliittisia mielipiteitä. Sisällöllisinä painopisteinä olivat muun muassa lastenhankinta ja perhepolitiikka. Tämä kysely toteutettiin muista poiketen postikyselynä ja vastausprosentiksi muodostui 55,7. Koska tässä tutkimuksessa yhteisesti käytetty kyselylomake oli syntynyt eri maiden edustajien yhteistyönä, ei se sovellu käytetyltä terminologialtaan ”yksi yhteen” suomalaisen perhepolitiikkaan. Toisaalta kysymyspatteristossa on vertailuunkin soveltuvia osia.

2.3 TULOSOSION RAKENNE JA TUTKIMUKSELLISET VALINNAT

Tulososio jakautuu kahteen lukuun. Ensimmäisessä osassa *Väestön näkemyksiä perhepoliittisista etuuksista* käsitellään tuoretta vuoden 2013 joulukuussa kerättyä aineistoa tähän perhepoliittiseen barometriin soveltuvien kysymysten osalta.

Ensin tarkastellaan vastaajien mielipiteitä perhepolitiikan ”suurista linjoista”. Tällä tarkoitetaan sitä, kokevatko vastaajat, että he saavat eri perhetilanteissa tarpeeksi apua ja tukea valtiolta. Tässä osassa käsitellään myös sitä, kuinka merkittävänä vastaajat näkevät suomalaisen perhepolitiikan, kun he suunnittelevat omaa lastenhankintaansa ja sitä, mikä suomalaisten mielestä on esteenä lastenhankinnalle.

Tämän jälkeen edetään tarkastelemaan suomalaisille tunnetuinta perhe-etuutta eli lapsilisää. Vastaajien mielipiteitä kysytään siitä, mitä mieltä he ovat lapsilisän nykytasosta, kenelle sitä tulisi maksaa eniten ja pitäisikö lapsilisää maksaa siihen asti kunnes lapsi/nuori täyttää 18 vuotta.

Lapsilisistä siirrytään perhevapaisiin. Tarkastelun keskiössä ovat vanhempainvapaa ja hoitovapaa. Vastaajilta tiedusteltiin näkemyksiä siitä, ovatko nykyiset korvaustasot ja kestot riittäviä. Vastaajat saivat myös mahdollisuuden arvioida sitä, pitäisikö perhevapaita pyrkiä jakamaan voimakkaammin miesten ja naisten välillä. Lisäksi vastaajilta kysyttiin sitä, kuinka kauan he haluaisivat ideaalitulanteessa olla hoitamassa lasta kotona, ja mikä on heidän mielestään ihanteellinen ikä laittaa lapsi kodin ulkopuoliseen hoitoon.

Perhevapaanäkemyksen jälkeen luodaan yleiskatsaus suomalaisten perhepoliittisiin prioriteetteihin. Tässä osassa selvitetään tarkemmin sitä, kuinka tärkeänä vastaajat pitävät esimerkiksi lapsilisien korottamista verrattuna muihin perhepoliittisiin työkaluihin, kuten lapsiperheiden asumisen tukemiseen, verotukseen tai vaikkapa työ- ja perhe-elämän saumattomampaan yhteensovittamiseen.

Monien muiden perhepoliittisten julkaisujen tarkastelutavasta poiketen ei tässä barometrissa keskitytä siihen, miten esimerkiksi tietty sosio-ekonominen tai ammatillinen asema muovaa suhtautumista johonkin tiettyyn perhepolitiikan keinoon vaan sitä, kuinka tärkeänä vastaajat pitävät perhepoliittisia etuuksia tai oikeuksia omassa perhetilanteessaan. Tästä syystä tarkastelun keskiöön nostettiin perheellistymisen alkutaipaleella olevat nuoret sekä jo hieman pidemmälle ennättäneet ensimmäistä elinvuottaan elävien lasten perheet, yhden vanhemman perheet ja suurperheet. Ensimmäinen tulososa päättyy yhteenvetoon siitä, mihin suuntaan vastaajat haluaisivat suomalaista perhepolitiikkaa viedä.

Toisessa tulososassa *Ajalliset muutokset* pureudutaan tiukemmin siihen, miten suomalaisten perhepoliittiset mielipiteet ovat muuttuneet viimeisten hieman yli kymmenen vuoden aikana. Tässä hyödynnetään vuosien 2002 ja 2010 perhepoliittisia aineistoja. Vaikka perhepolitiikka onkin kokonaisuus, muodostavat ihmiset sekä omaan elämäntilanteeseen että muutoksessa olevaan yhteiskunnalliseen ympäristöön liittyviä näkemyksiä siitä, mitkä ovat perhepolitiikan tärkeimpiä kehitettäviä ydinalueita.

Preferenssien muutosten tarkastelun jälkeen pohditaan sitä, mikä selittää mahdollisia muutoksia ihmisten mieltymyksissä perhepolitiikan eri vaihtoehtoihin.

3

VÄESTÖN NÄKEMYKSIÄ PERHEPOLIITTISISTA ETUUKSISTA

3.1 PERHEPOLITIIKAN SUURET LINJAT

Suomalaisesta perhepolitiikasta puhuttaessa viitataan usein pohjoismaiseen malliin, johon sisältyy tietyt piirteet, kuten kaikille suunnatut yhtäläiset etuudet ja kattavat peruspalvelut. Perhepolitiikan laajassa määritelmässä kaikkia koskevaksi perhepolitiikaksi voidaan lukea lapsilisät, päivähoito sekä terveydenhuolto- ja koulujärjestelmä.

Merkittävin lapsiperheille suunnattu palvelu on kunnallinen päivähoito. Lapsiperheiden oikeutta kunnalliseen päivähoitoon täydentävät ja sille vaihtoehtona tarjoavat lasten kotihoidontuki, yksityisen hoidon tuki sekä joustava hoitoraja. Nämä vaihtoehdot tukevat lasten hoitamista kotona tai hoidon ostamista markkinoilta. Suomalaisilla vanhemmilla onkin erilaisia hoivaoikeuksia: oikeus kotihoitoon ja oikeus yksityistä hoivaa subventoihin yhteiskunnallisiin tukiiin (Kröger ym. 2003).

Etuuksista merkittävin on lapsilisä. Lapsilisät ovat suurin perhepoliittinen tulonsiirto lapsiperheille. Lapsilisien keskeisyys näkyy siinä, että lapsiperheiden saamista tulonsiirroista yli puolet muodostuu niistä. Lapsilisien taloudellinen merkitys lapsiperheille itselleen vaihtelee kuitenkin suuresti. Parhaiten toimeentuleville lapsiperheille jää lapsilisien osuus kokonaistuloista pieneksi, mutta pienituloisille lapsiperheille lapsilisät voivat olla merkittävä heidän talouttaan tasapainottava tekijä. Vanhempainpäivärahat ovat määrällisesti toiseksi tärkein perhepoliittinen tulonsiirto lapsiperheille. Kolmanneksi eniten varoja käytetään lasten kotihoidontukeen. Tämän lisäksi varoja käytetään myös vanhempainpäivärahakauden palkkoihin sekä äitiysavustukseen. (THL 2014a.)

Vaikka suomalainen valtion ja kuntien ylläpitämä perhepolitiikka tarjoaakin varsin kattavia palveluja ja etuuksia, eivät kansalaiset ole välttämättä samaa mieltä. Tämän osoitti kyselylomakkeen väittämä **”valtio tukee perheitä riittävästi”**. Kaikkein kriittisimmin tähän väittämään suhtautuivat yhden vanhemman perheet, suurperheet sekä perheet, joissa oli alle 1-vuotias lapsi. Näissä ryhmissä lähes 70 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, ettei valtio tue perheitä riittävästi. Koko vastaajajoukosta puolet oli sitä mieltä, että valtio ei tue perheitä riittävästi mutta nuorista näin ajatteli maltilliset 37 prosenttia.

Tämä tulos selittää osaltaan myös seuraavan väittämän osalta saatua tulosta. Valtaosan 51 %-84 % (nuoret vähiten, yhden vanhemman perheet eniten) mielestä **”perheiden kahtiajako hyvä ja huono-osaisiin on voimistunut”**.

Yleisesti ottaen vastaajat kuitenkin pitivät suomalaista perhepolitiikkaa oikeansuuntaisena, mutta korjauksia halutaan (55 % kyllä, 21 % ei, 24 % ei osaa sanoa).

Vastaajille annettiin mahdollisuus pohtia sitä, millaisiin lapsiperheille kohdistettuihin palveluihin verovaroja tulisi kohdistaa, mikäli ne suunnataan juuri lapsiperheiden tukemiseen. Sekä miesten että naisten eniten suosima verovarojen käyttökohde ovat koulut (taulukko 3). Toiseksi ja kolmanneksi tärkeimmät kohteet ovat miesten mielestä lasten terveydenhuolto ja päivähoitopalvelut ja naisten mielestä perhevapaiden joustavuuden lisääminen sekä lasten terveydenhuolto. Sen sijaan verovaroja ei haluta suunnata ensisijaisesti siihen, että kotihoidontukea ja lapsilisiä korotettaisiin.

Taulukko 3. Mihin verovarja tulisi mielestäsi kohdistaa, mikäli ne suunnataan juuri lapsiperheiden tukemiseen? Sukupuolen mukaan*.

	Kaikki	Nainen	Mies
Lasten päivähoitopalveluihin	36%	34%	39%
Kouluihin	59%	55%	63%
Lasten terveydenhuoltoon	43%	40%	46%
Lapsilisien korottamiseen	19%	19%	18%
Kotihoidontuen korottamiseen	21%	24%	18%
Osa-aikatyön tukemiseen	26%	33%	19%
Verovähennyksiin	22%	20%	25%
Perhevapaiden kehittämiseen	35%	41%	30%
Ei mihinkään näistä vaihtoehtoista	3%	3%	3%
En osaa sanoa	6%	5%	7%

* vastaajat saivat valita useita eri vaihtoehtoja

Verovarojen käyttökohteiden tärkeys muuttuu huomattavasti, jos tarkastelun keskiössä ovat lapsiperheet, joilla on eri ikäisiä lapsia (taulukko 4). Koulut ja muut lapsiperheiden palvelut ovat edelleen tärkeä verovarojen käyttökohde, mutta toisaalta eri vastaajaryhmissä priorisoidaan vastaajalle itselleen ajankohtaisia verovarojen käyttökohteita. Päivähoitopalvelut, kotihoidontuen korottaminen, osa-aikatyön tukeminen ja perhevapaiden kehittäminen ovat tärkeimpiä pienten lasten vanhemmille, kun taas koulut ja lasten terveydenhuollon kehittäminen ovat tärkeimpiä kouluikäisten lasten vanhemmille.

Taulukko 4. Mihin verovaroja tulisi mielestäsi kohdistaa, mikäli ne suunnataan juuri lapsiperheiden tukemiseen? Prioriteettilista perheeseen kuuluvan nuorimman lapsen iän mukaan.

	Alle 1- vuotiaita	1-2 vuotiaita	3-5 vuotiaita	6-10 vuotiaita	11-15 vuotiaita	16- vuotiaita	Suunta lapsen iän mukaan
Lasten päivähoitopalveluihin	42%	43%	41%	28%	25%	34%	
Kouluihin	37%	41%	56%	74%	73%	61%	
Lasten terveydenhuoltoon	29%	28%	40%	45%	49%	44%	
Lapsilisien korottamiseen	22%	25%	30%	27%	27%	21%	
Kotihoidontuen korottamiseen	39%	37%	28%	20%	17%	21%	
Osa-aikatyön tukemiseen	41%	36%	26%	25%	21%	23%	
Verovähennyksiin	38%	38%	36%	41%	40%	31%	
Perhevapaiden kehittämiseen	38%	38%	34%	32%	29%	31%	

* Sarakkeet kuvaavat eri toimenpiteiden prioriteettijärjestystä vastaajaryhmän sisällä. Rivit kuvaavat kunkin toimenpiteen tärkeyttä vastaajan lapsen iän mukaan

3.2 LAPSILISÄ

Lapsilisä tarkoittaa lapsiperheille maksettavaa etuutta ja tulonsiirron muotoa, jolla kompensoidaan lapsen huollosta aiheutuvia kustannuksia. Lapsilisät ovat valtiolle kallein yksittäinen lapsiperheiden tukimuoto. Kansaneläkelaitos maksaa lapsilisää alle 17-vuotiaista lapsista, jotka asuvat Suomessa. Lapsilisää voi kuitenkin tietyissä tapauksissa saada myös ulkomaille. Lapsilisän määrä kasvaa lapsiluvun mukaan. Korotukset voidaan laskea vain silloin, kun kaikki lapsilisät myönnetään samalle henkilölle. Lapsilisään saa korotusta, jos lapsilisän saaja ei ole avo- tai avioliitossa (ts. yksinhuoltajakorotus). Korotusta saa siinä tapauksessa 48,55 euroa kuukaudessa jokaisesta henkilön luona asuvasta lapsesta. Korotuksen saa, vaikka lasten vanhemmilla olisi yhteishuoltajuus. (KELA 2014a.)

Lapsilisän määrä lapsiluvun mukaan	euroa / kuukaudessa
1. lapsilisään oikeutetusta lapsesta	104,19
2. lapsilisään oikeutetusta lapsesta	115,13
3. lapsilisään oikeutetusta lapsesta	146,91
4. lapsilisään oikeutetusta lapsesta	168,27
Jokaisesta seuraavasta lapsilisään oikeutetusta lapsesta	189,63

Vuonna 1948 voimaan astunut lapsilisä oli ensimmäinen universaali, kaikille tiettyyn ikäryhmään kuuluville yleisesti maksettava, tulonsiirto. Maa-liskuun 2014 kehysriiheissä hallitus esitti lapsilisiin 8,4 prosentin leikkausta.

Keskeisin ajatus nykyisessä lapsilisäjärjestelmässä on perhekustan-nusten tasaus. Lapsilisä on eräänlainen kulukorvaus, jonka tavoitteena on tasata lapsista aiheutuneita kustannuksia lapsiperheiden ja muiden kotita-loustyyppien välillä. Lapsilisän tarkoituksena ei niinkään ole tasata tuloja rikkaiden ja köyhien välillä, muut tulonsiirrot ja verotus hoitavat pääasiassa tätä tehtävää. Lapsilisien kulukorvausluonteeseen liittyy se, että etuus on universaalinen: sitä maksetaan jokaisesta alle 17-vuotiaasta lapsesta perheen tuloista tai varallisuudesta riippumatta (KELA 2014b.)

Vaikka lapsilisä onkin korvaus lasten aiheuttamasta lisäkulutustarpees-ta, lapsilisällä on ollut myös oma merkityksensä lapsiperheiden köyhyyden lievittämisessä. Huoli lapsiperheiden tulotasosta ja ennen kaikkea monilap-sisten perheiden köyhyysriskistä johti siihen, että vuodesta 1962 lapsilisää on maksettu porrastetusti lapsimäärän mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsikohtainen lisä suurenee perheen lapsimäärän kasvaessa. Köyhyyden vähentämistavoitteen ohella uudistuksella toivottiin olevan positiivisia väestöpoliittisia vaikutuksia. Perhekustannusten tasauksen ohella lapsi-lisäjärjestelmälle on siis asetettu toissijaisia tavoitteita, kuten köyhyyden lievittäminen ja syntyvyyden lisääntyminen. (Emt.)

Vastaajilta tiedusteltiin näkemyksiä neljään eri lapsilisää koskevaan kysymykseen. Ensimmäisen kysymyksen tavoitteena oli kartoittaa sitä, miten vastaajat suhtautuvat nykyiseen lapsilisäjärjestelmään. Toisen ky-

symyksen tavoitteena oli kartoittaa sitä, miten vastaajat suhtautuisivat huomattavaan lapsilisän korottamiseen kaikille. Kolmannen kysymyksen tavoitteena oli kartoittaa sitä, pitäisikö vähävaraisia lapsiperheitä tukea erillisellä ”lisälapsilisällä”. Neljännellä kysymyksellä tiedusteltiin vastaajien näkemystä siitä, pitäisikö lapsilisää maksaa täysi-ikäisyyteen saakka. Vastaajaryhmät jaoteltiin sekä perhetyypin että subjektiivisen toimeentulokokemuksen mukaan. Subjektiivisella toimeentulolla tarkoitetaan ihmisten omaa näkemystä omilla tai perheen tuloilla pärjäämisestä.

► **Ensimmäinen lapsilisäkysymys : Lapsilisää maksetaan perheille 104-190 euroa/lapsi lapsimäärän mukaan. Mitä mieltä olet tästä tasosta?**

Annettuihin vastausvaihtoehtoihin suhteutettuna suurin osa lapsiperheistä (56 %) ja yhden vanhemman perheistä (62 %) oli sitä mieltä, että lapsilisä tulisi porrastaa tulojen mukaan siten, että se vähenee, jos perheellä on suuret tulot (taulukko 5). Ne perheet, joissa oli alle 1-vuotiaita lapsia ja suurperheet eivät kokeneet näin suurta tarvetta porrastaa lapsilisää (37 % molemmilla), vaikka myös heillä tämä vastausvaihtoehto oli suosituin. Vain hyvin harvat vastaajat olivat sitä mieltä, että lapsilisää pitäisi leikata juustohöylällä eli maksaa sitä kaikille vähemmän.

Taulukko 5. Lapsilisää maksetaan perheille 104-190 euroa/lapsi lapsimäärän mukaan. Mitä mieltä olet tästä tasosta?. Perhetyypin mukaan.

	Kaikki	Nuoret	Lapsiperheet	Alle 1-vuotiaiden perheet	Yhden vanhemman perheet	Suurperheet (4+)
Lapsilisä tulisi porrastaa tulojen mukaan	48 %	45 %	56 %	37 %	62 %	37 %
Nykyinen taso on sopiva	22 %	22 %	17 %	30 %	15 %	25 %
Lapsilisää pitäisi maksaa kaikille enemmän	18 %	21 %	21 %	32 %	22 %	33 %
Lapsilisää pitäisi maksaa kaikille vähemmän	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
En osaa sanoa	9 %	11 %	5 %	0 %	1 %	3 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Perhetyypin lisäksi vastaajien näkemys omasta pärjäämisestään nykyisillä tuloilla näyttää muovaavan suhtautumista lapsilisän porrastamiseen. Ne vastaajat, jotka eivät koe toimeentuloaan erinomaisena vaan kokevat joutuvansa tinkimään erilaisista asioista, suhtautuvat lapsilisän porrastamiseen kaikkein myönteisimmin (taulukko 6). Toisaalta: mitä paremmin vastaaja kokee tulevansa toimeen nykyisillä tuloillaan, sitä kielteisemmin hän suhtautuu lapsilisän porrastamiseen.

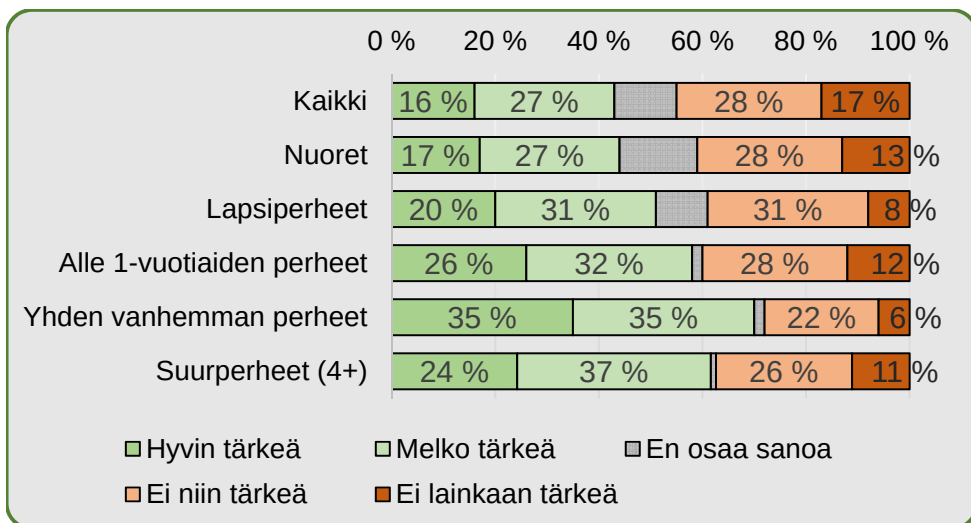
Taulukko 6. Lapsilisää maksetaan perheille 104–190 euroa/lapsi lapsimäärän mukaan. Mitä mieltä olet tästä tasosta? Subjekttiivisen toimeentulon mukaan

	Tulee erinomaisesti toimeen	Tulee mukavasti toimeen	Pärjää, kun tekee ostokset harkiten	Joutuu ajoittain tinkimään	Joutuu tinkimään lähes kaikista
Lapsilisä tulisi porrastaa tulojen mukaan	35 %	44 %	50 %	58 %	57 %
Nykyinen taso on sopiva	35 %	29 %	20 %	14 %	12 %
Lapsilisää pitäisi maksaa kaikille enemmän	18 %	17 %	20 %	19 %	12 %
Lapsilisää pitäisi maksaa kaikille vähemmän	6 %	2 %	1 %	1 %	1 %
En osaa sanoa	6 %	9 %	10 %	8 %	14 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

➤ **Toinen lapsilisäkysymys: Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Lapsilisän huomattava korotus kaikille (esimerkiksi 90 euroa lisää jokaisesta lapsesta)**

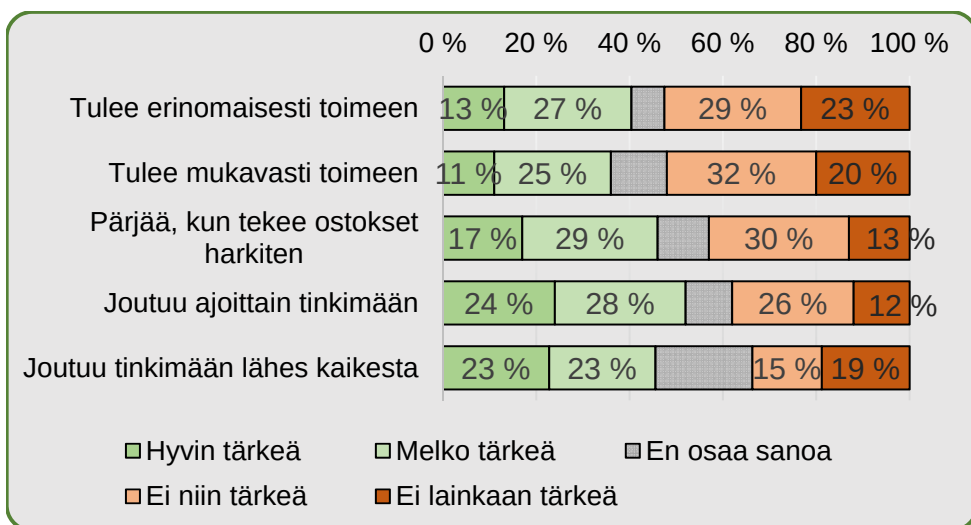
Vaikka monet vastaajat kokivatkin että lapsilisä tulisi porrastaa tulojen mukaan, ei myöskään ehdotusta siitä, että lapsilisää korotettaisiin kaikille lapsiperheelle, tyrmätty (kuvio 4). Vastaajat, jotka kuuluvat jonkintyyppisiin lapsiperheisiin, suhtautuivat tähän ehdotukseen pääasiassa myönteisesti, jos lasketaan ”hyvin tärkeä”- ja ”melko tärkeä”-vastausvaihtoehdot yhteen (51 %-70 %). Sen sijaan koko vastaajajoukko ja nuoremmat vastaajat suhtautuivat tähän ehdotukseen hieman kriittisemmin.

Kuvio 4. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Lapsilisän huomattava korotus kaikille : perhetyypin mukaan.

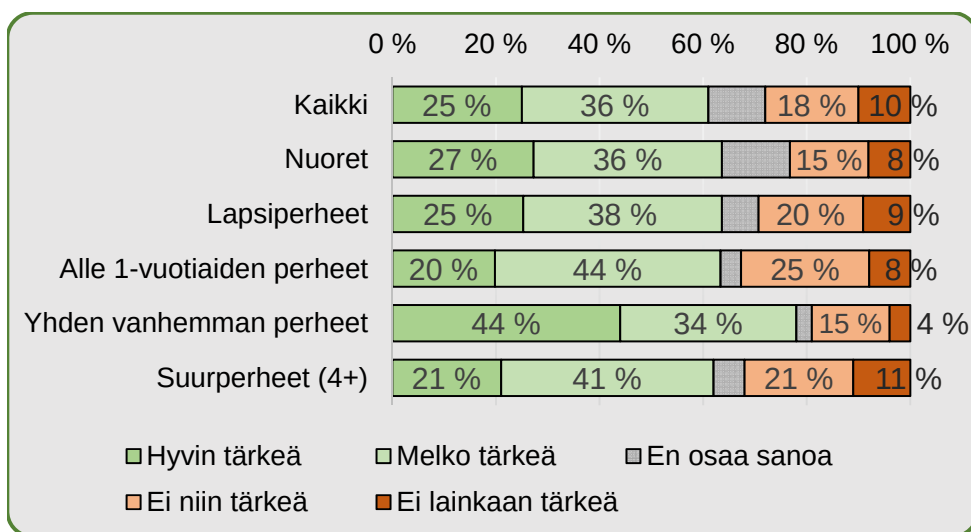
Suhtautuminen tähän ehdotukseen vaikuttaa olevan riippuvainen enemminkin perhevaiheesta ja -tyypistä kuin omasta toimeentulokokemuksesta. Jostain syystä vastaajat, jotka joutuvat tinkimään lähes kaikesta ovat muita useammin valinneet ”en osaa sanoa” -vaihtoehdon (kuvio 5). Kenties ehdotettu 90 € oli liian vaatimaton summa heidän mielestään.

Kuvio 5. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Lapsilisän huomattava korotus kaikille: subjektiivisen toimeentulon mukaan.

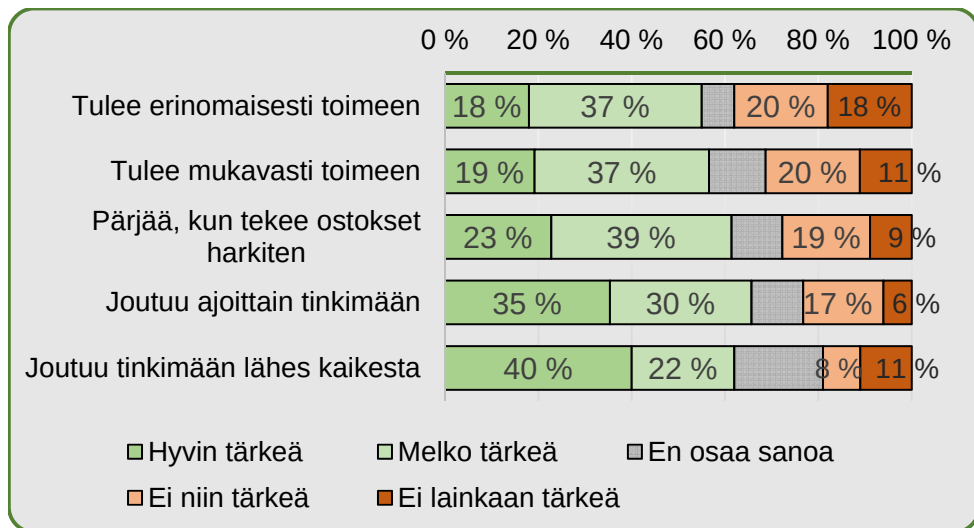
Jos edelliseen kysymykseen suhtautuminen oli myönteistä, joskin maltillisen kriittistä, suhtauduttiin tähän kysymykseen positiivisemmin. Mikäli ”hyvin tärkeä” ja ”melko tärkeä” vastausvaihtoehdot lasketaan yhteen, vaihteli tällainen suhtautuminen perhetyypistä riippuen 61-78 prosentin välillä (kuvio 6). Voimakkaimmin tätä ehdotusta tukivat yhden vanhemman perheet.

Kuvio 6. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Erillinen 200€ lapsilisä vähävaraisille perheille: perhetyypin mukaan.

Jos edellisessä lapsilisäkysymyksessä jakolinja liittyi ennemminkin perhetyyppiin, on tässä kysymyksessä päinvastoin. Mitä enemmän vastaaja kokee joutuvansa tinkimään elintasostaan, sitä positiivisemmin hän suhtautuu ehdotukseen erillisestä lapsilisästä vähävaraisille perheille.

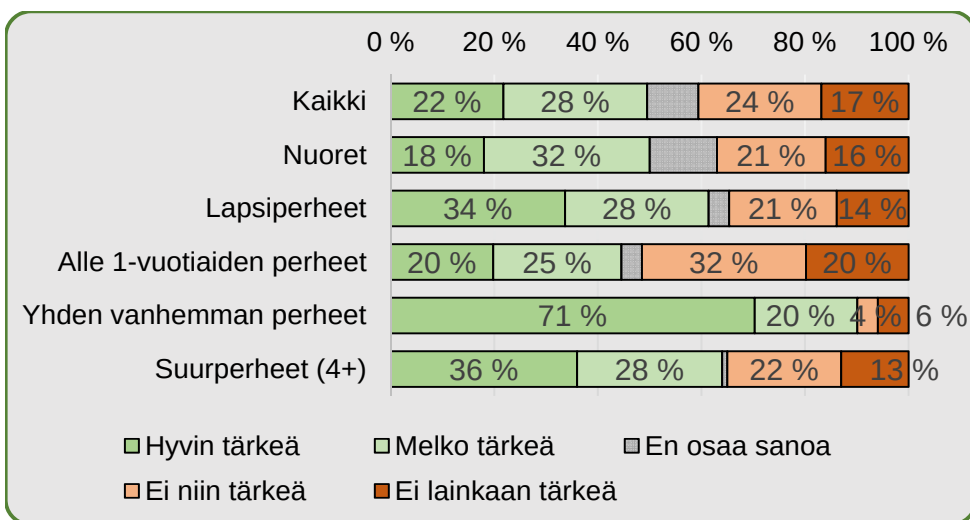
Kuvio 7. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Erillinen 200€ lapsilisä vähävaraisille perheille: subjektiivisen toimeentulon mukaan

► **Neljäs lapsilisäkysymys: Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Lapsilisän ulottaminen kunnes lapsi täyttää 18 v (nyt: kunnes lapsi täyttää 17 vuotta)**

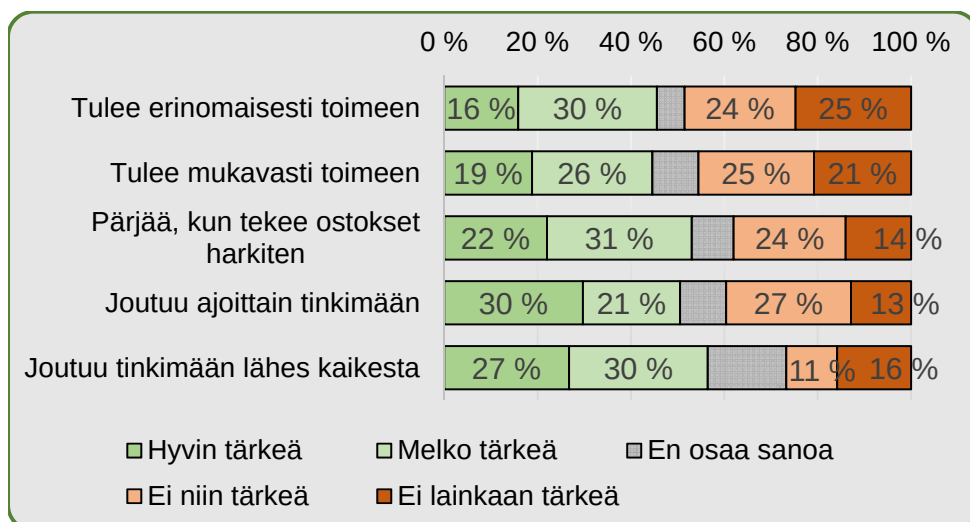
Tähän ehdotukseen huomattavasti myönteisemmin suhtautuivat yhden vanhemman perheet (kuvio 8). Tällaisista perheistä 91 prosenttia piti ehdotusta tärkeänä, mikäli kaksi positiivista vastausvaihtoehtoa lasketaan yhteen. Toisaalta myös kaikki lapsiperheet ja suurperheet pitivät tätä ehdotusta pääasiassa tärkeänä (>60 %). Perheet, joissa oli alle 1-vuotiaita lapsia, näkivät tämän ehdotuksen jopa hieman merkityksettömämpänä kuin kyselyn nuoret vastaajat.

Kuvio 8. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Lapsilisän ulottaminen kunnes lapsi täyttää 18v: Perhetyypin mukaan.

Prosenttiosuuksien vaihtelu oman toimeentulon mukaan on kahdessa positiivisemmassa vastausvaihtoehdossa varsin maltillista (46 %–57 %) (kuviot 9). Toisaalta elintasostaan enemmän tinkimään joutuvat suhtautuvat tähän ehdotukseen yleisesti hieman myönteisemmin kuin erinomaisesti toimeen tulevat vastaajat.

Kuvio 9. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Lapsilisän ulottaminen kunnes lapsi täyttää 18v: Subjektiivisen toimeentulon mukaan.

3.3 VANHEMPAINVAPAA

Vanhempainvapaa alkaa äitiysvapaan jälkeen. Vanhempainvapaan ajalta Kansaneläkelaitos (KELA) maksaa vanhempainrahaa 158 arkipäivää eli reilut puoli vuotta. Vanhempainrahaa maksetaan yli 158 arkipäivää, jos lapsi on syntynyt ennenaikaisesti. Tällöin vanhempainrahaa maksetaan lisää niin monta arkipäivää kuin äidin äitiysrahakausi aikaistui. Lapsi on noin 9 kuukauden ikäinen, kun vanhempainraha päättyy. Arkipäiviä ovat päivät maanantaista lauantaihin pois lukien arkipyhät. (Kela 2014c.)

Vanhempainvapaalle voi jäädä äiti tai isä. Vanhemmat voivat olla myös vapaalla vuorotellen, mutta eivät yhtä aikaa (poikkeuksena monikkoperheet). Jos vapaa jaetaan, erillisiä jaksoja saa olla kummallakin enintään 2 ja niiden tulee kestää vähintään 12 arkipäivää. Osittaista vanhempainvapaata isä ja äiti voivat pitää samaan aikaan, jolloin molemmat tekevät osa-aikatyötä ja saavat osittaista vanhempainrahaa. (Emt.)

Äiti voi työskennellä vanhempainvapaalla, jolloin vanhempainraha maksetaan työskentelypäiviltä vähimmäismääräisenä. Työskentely sunnuntaisin ei vaikuta tukeen. Sen sijaan isä ei voi työskennellä vapaan aikana, paitsi sunnuntaisin. Jos isä käy vapaan aikana töissä, työpäiviltä ei makseta vanhempainrahaa lainkaan. (Emt.)

Vuoden 2013 alusta isäkuukausi poistui. Isäkuukausi tarkoitti sitä, että mikäli isä käytti vanhempainrahakauden lopusta vähintään 12 arkipäivää, sai hän lisäksi oikeuden 1–24 arkipäivän isyysrahaan. Nyt isän käytettävissä on kaikkiaan 54 arkipäivän isyysvapaa. Isyysvapaasta isä voi käyttää 1–18 päivää äidin ollessa äitiys- tai vanhempainvapaalla ja loput 36 päivää äidin tai oman vanhempainvapaansa jälkeen. Isä voi kuitenkin käyttää myös kaikki 54 isyysvapaapäivää vanhempainvapaan ja mahdollisen kotihoidontukikauden jälkeen. Isyysvapaapäivät on käytettävä siihen mennessä, kun lapsi täyttää kaksi vuotta. (Emt.)

Vastaajilta tiedusteltiin näkemyksiä neljään eri vanhempainvapaata koskevaan kysymykseen, joiden tavoitteena oli saada tietoa vastaajien suhtautumisesta nykyiseen vanhempainvapaajärjestelmään ja siihen kohdistuviin muutostarpeisiin. Ensimmäisellä kysymyksellä tiedusteltiin sitä, miten vastaajat suhtautuvat nykyisen vanhempainvapaan keston. Toisen kysymyksen tavoitteena oli selvittää sitä, pitävätkö vastaajat nykyistä vanhempainpäivärahan korvaustasoa riittävänä vai kaivataanko siihen korotusta. Kolmannen kysymyksen avulla tiedusteltiin sitä, pitäisikö vanhempainva-

paajaksot jakaa tasan lapsen vanhempien kesken. Neljännellä kysymyksellä kartoitettiin sitä, voisiko vanhempainvapaan kokonaiskesto pidentää lisäämällä isälle korvamerkittyä osuutta. Näissä kysymyksissä ei raportoida vastaajien suhtautumista aiheisiin subjektiivisen toimeentulon mukaan vaan keskitytään vastaajan perhetyyppiin, lapsen ikään ja vastaajien koulutukseen.

► **Ensimmäinen vanhempainvapaakysymys: Mitä mieltä olet vanhempainvapaan kestosta?**

Vanhempainvapaan päättyessä lapsi on siis noin 9 kuukauden ikäinen. Vaikka monilla vanhemmilla onkin mahdollisuus käyttää vuosilomiaan ja täten pidentää kotonaolajaksoa, päättyy suurin osa vanhemmista jatkamaan lasten kotihoitoa hoitovapaan avulla ainakin jonkin aikaa.

Vaikka kohtalaisen suuri osa vastaajista on sitä mieltä, että vanhempainvapaan kesto on sopiva, on suosituin vastausvaihtoehto kuitenkin se, että vanhempainvapaan tulisi olla pitempi (taulukko 7). Sen sijaan vanhempainvapaan lyhentämistä ehdottaa vain harva vastaaja. ”En osaa sanoa”-vastausvaihtoehdossa korostuvat koko vastaajajoukko (20–55-vuotiaat suomalaiset) sekä nuoremmat vastaajat.

Vastaajien mielipide tässä kysymyksessä on kuitenkin selvästi riippuvainen siitä, kuinka vanha heidän oma lapsensa on. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse eli mitä ajankohtaisempi kyseinen oikeus vastaajalle itselleen on, sitä tärkeämpänä hän pitää vanhempainvapaan keston pidentämistä (taulukko 8).

Sen sijaan koulutuksen mukaan tarkasteltuna jakolinja ei ole niin selkeä. Suurin osa vastaajista eri koulutusryhmissä on sitä mieltä, että vastausvaihtoehto ”vanhempainvapaan tulisi olla pidempi” on paras vaihtoehto (taulukko 9). Ainoana poikkeuksena ovat yliopiston tai ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon suorittaneet ja tohtorin tutkinnon saavuttaneet, joista suurimman osan mielestä nykyinen kesto on sopiva. Toisaalta jälkimmäisistä 42 prosenttia on sitä mieltä, että vanhempainvapaan tulisi olla pitempi.

Taulukko 7. Mitä mieltä olet vanhempainvapaan kestosta? Perhetyypin mukaan.

	Kaikki	Nuoret	Lapsiperheet	Yhden vanhemman perheet	Suurperheet (4+)
Vanhempainvapaan tulisi olla pitempi	47 %	48 %	53 %	54 %	58 %
Nykyinen kesto on sopiva	36 %	31 %	38 %	41 %	38 %
Vanhempainvapaan tulisi olla lyhyempi	1 %	1 %	1 %	2 %	1 %
Vanhempainvapaa tulisi poistaa kokonaan	1 %	1 %	1 %	0 %	0 %
En osaa sanoa	14 %	14 %	7 %	4 %	3 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 8. Mitä mieltä olet vanhempainvapaan kestosta? Lapsen iän mukaan.

	Alle 1v	1-2v	3-5v	6-10v	11-15v
Vanhempainvapaan tulisi olla pitempi	78 %	68 %	64 %	52 %	49 %
Nykyinen kesto on sopiva	22 %	28 %	32 %	39 %	41 %
Vanhempainvapaan tulisi olla lyhyempi	0 %	1 %	0 %	1 %	2 %
Vanhempainvapaa tulisi poistaa kokonaan	0 %	1 %	1 %	1 %	0 %
En osaa sanoa	0 %	2 %	3 %	6 %	8 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

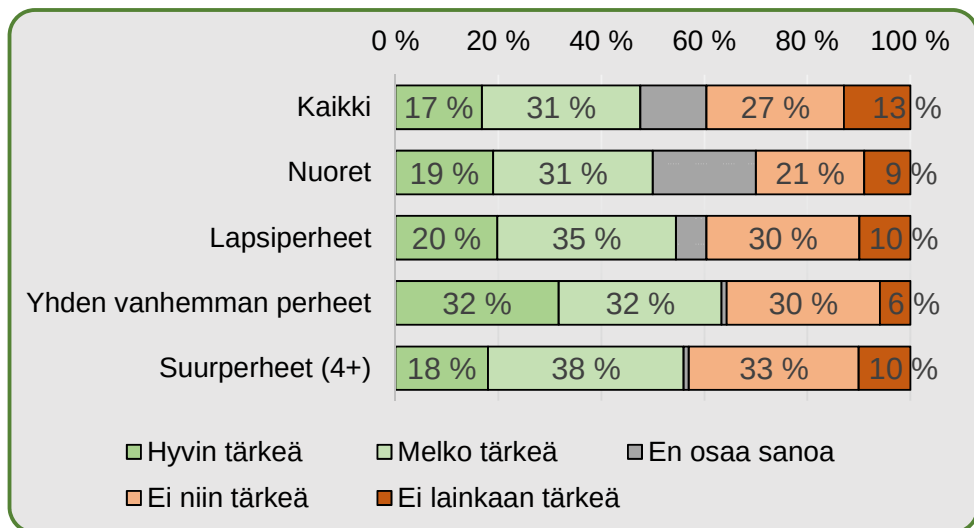
Taulukko 9. Mitä mieltä olet vanhempainvapaan kestosta? Koulutuksen mukaan.

	Peruskoulu/ kansakoulu/ keskikoulu	Ammatillinen perus-tutkinto, ammattikoulu	Ylioppilas	Opisto-asteen amma-tillinen tutkinto	Alempi korkea-koulu- tutkinto	Ylempi korkea- koulututkinto
Vanhempainvapaan tulisi olla pitempi	47 %	50 %	44 %	47 %	49 %	42 %
Nykyinen kesto on sopiva	30 %	29 %	36 %	38 %	36 %	47 %
Vanhempainvapaan tulisi olla lyhyempi	2 %	1 %	1 %	3 %	1 %	1 %
Vanhempainvapaa tulisi poistaa kokonaan	1 %	2 %	1 %	2 %	1 %	1 %
En osaa sanoa	20 %	18 %	17 %	10 %	12 %	9 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

➤ **Toinen vanhempainvapaakysymys: Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Vanhempainpäivärahan korotus 90 %:iin edeltäneistä tuloista (nyt noin 75 %)**

Jos valtaosa vastaajista oli sitä mieltä, että vanhempainvapaan tulisi olla kestoaltaan pitempi, miten he sitten suhtautuvat korvaustasoon? Tämän kysymyksen tulkinnessa täytyy huomioida se, että kaikilla vanhemmilla ei ole riittäviä ansiotuloja tai ollenkaan ansiotuloja, joiden pohjalta vanhempainrahan määrä lasketaan. Tärkeänä tai melko tärkeänä tätä ehdotusta piti 49–64 prosenttia vastaajista perhetyypistä riippuen. Nuorista vastaajista tosin viidennes valitsi ”en osaa sanoa”-vaihtoehtoon (kuvio 10).

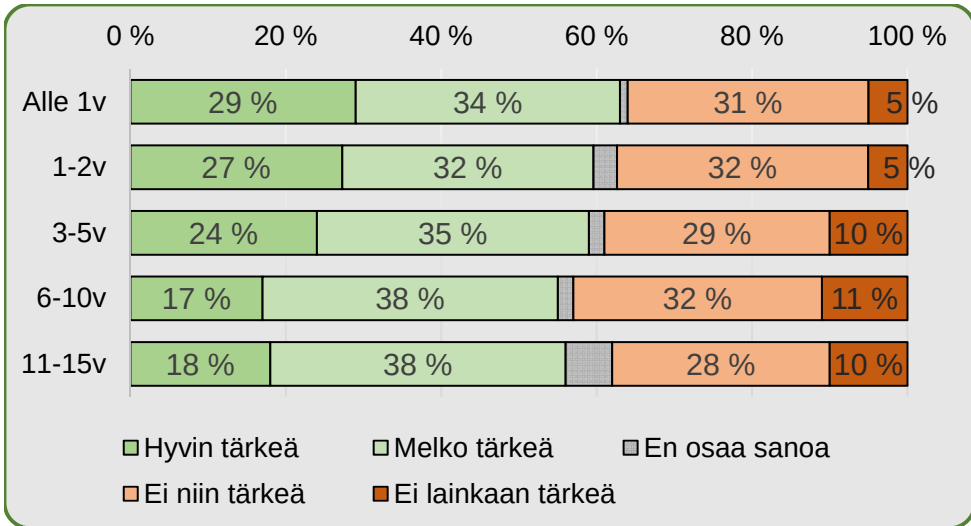
Kuvio 10. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Vanhempainpäivärahan korotus 90%:iin edeltäneistä tuloista (nyt noin 75%): perhetyypin mukaan

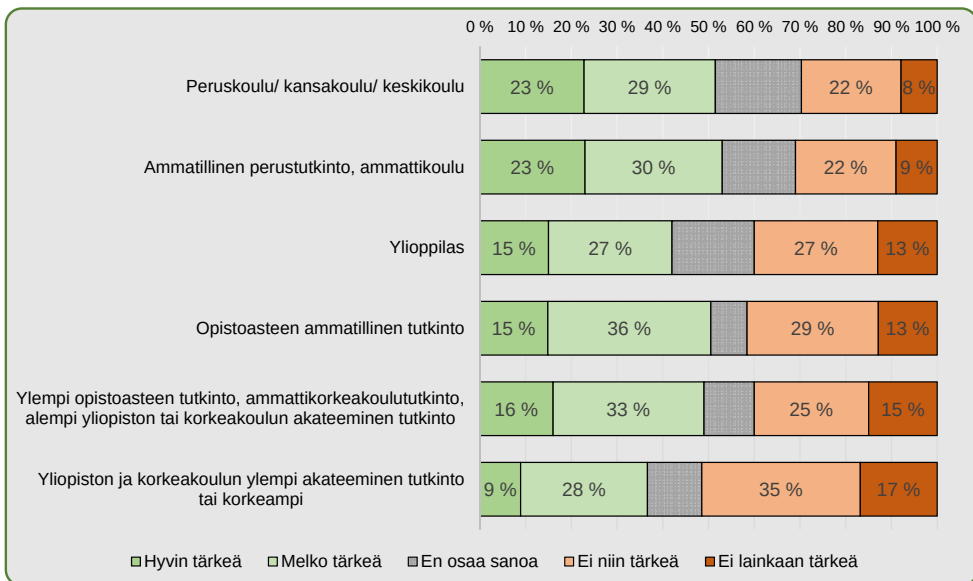
Vastaajan lapsen ikä ei ole tämän kysymyksen suhteen niin merkittävä mitä voisi olettaa. ”Hyvin tärkeä” -vaihtoehdossa tämän etuuden merkitys seurailee toki etuuden ajakohtaisuutta vastaajalle itselleen mutta toisaalta, jos kaksi tärkeä-vaihtoehtoa lasketaan yhteen, on etuuden tärkeys vain lievästi suurempaa pikkulasten perheillä kuin perheillä, joissa on jo vanhempia lapsia (kuvio 11).

Koulutuksen mukaan tarkasteltuna on huomionarvoista se, että korkeimmin koulutetut suhtautuvat tähän perhepoliittiseen ehdotukseen kriittisimmin (kuvio 12).

Kuvio 11. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Vanhempainpäivärahan korotus 90%:iin edeltäneistä tuloista (nyt noin 75%): lapsen iän mukaan

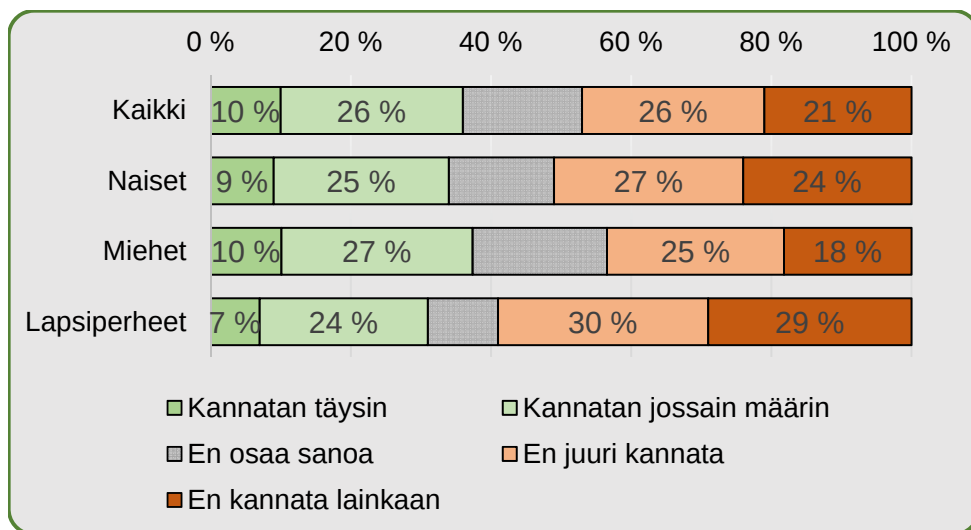
Kuvio 12. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Vanhempainpäivärahan korotus 90%:iin edeltäneistä tuloista (nyt noin 75%): koulutuksen mukaan

► **Kolmas vanhempainvapaakysymys: Mitä mieltä olet seuraavista ehdotetuista perhevapaiden muutoksista? Nykyisten vanhempainvapaiden jakaminen tasan isän ja äidin kesken (noin 3 kuukautta kummallekin)**

Suhtautuminen tähän kysymykseen oli varsin kriittistä. Selvästi alle puolet vastaajista kannatti tai kannatti jossain määrin vanhempainvapaiden tasajakoa. Mikäli ”kannattaa jossain määrin”- vaihtoehtoa ei haluta huomioida, oli tasajakoa kannattaneiden osuus eri vastaajaryhmissä joko hieman yli tai hieman alle 10 prosentin luokkaa (kuvio 13). Mielenkiintoista tässä perhepoliittisessa ehdotuksessa oli se, että ne vastaajat, joille kyseinen vanhempainvapaa-oikeus ei ollut ajankohtainen suhtautuivat ehdotukseen hieman myönteisemmin kuin ne vastaajat, joille se oli ajankohtainen.

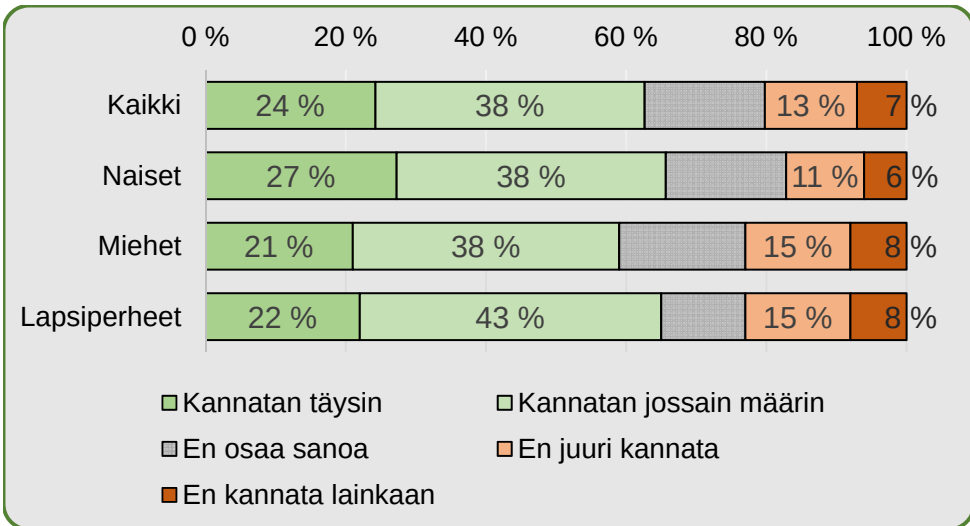
Kuvio 13. Mitä mieltä olet seuraavista ehdotetuista perhevapaiden muutoksista? Nykyisten vanhempainvapaiden jakaminen tasan isän ja äidin kesken.

➤ **Neljäs vanhempainvapaakysymys: Mitä mieltä olet seuraavista ehdotetuista perhevapaiden muutoksista? Vanhempainvapaiden kokonaiskeston pidentäminen lisäämällä isän vapaajaksoa (nykyisestä noin 1,5 kuukaudesta 3 kuukauteen)**

Jos vanhempainvapaiden tasajakoon suhtauduttiin hyvin kriittisesti, suhtauduttiin isän vapaajakson pidentämiseen huomattavasti myönteisemmin. Tätä ehdotusta kannatti tai kannatti jossain määrin noin 60–70 prosenttia vastaajista (kuvio 14).

Kuvio 14. Mitä mieltä olet seuraavista ehdotetuista perhevapaiden muutoksista? Vanhempainvapaiden kokonaiskeston pidentäminen lisäämällä isän vapaajaksoa (nykyisestä noin 1,5 kuukaudesta 3 kuukauteen)

3.4 HOITOVAPAA JA KOTIHOIDONTUKI

Vanhempainvapaan jälkeen vanhemmilla on oikeus jäädä työsuhteen katkeamatta hoitovapaalle siihen saakka, kunnes nuorin lapsi täyttää 3 vuotta. Hoitovapaaseen liittyvä etuus on nimeltään kotihoidontuki. Sitä voi hakea perhe, jonka alle 3-vuotias lapsi ei ole kunnan järjestämässä päivähoidossa. Lasta voi hoitaa jompikumpi vanhemmista tai muu hoitaja tai yksityinen päivähoiton tuottaja. (Kela 2014d)

Hoitovapaan voi pitää yhdessä tai kahdessa osassa (jokaista lasta kohti). Vapaan tulee kestää vähintään kuukausi kerrallaan. Molemmat vanhemmat eivät voi olla hoitovapaalla yhtä aikaa, mutta osittaisen hoitovapaan voi jakaa myös molemmille. Lasten kotihoidontukeen kuuluu hoitoraha ja perheen tuloista riippuen hoitolisä. Lisäksi kunnat voivat maksaa kotihoidontuen kuntalisää. (Emt.)

Hallituksen rakennepoliittisessa toimenpideohjelmassa esitettiin, että nykyinen hoitovapaa jaetaan puoliksi molemmille vanhemmille. Jos toinen vanhemmista ei pidä hänelle kohdennettua vapaata, perhe menettää tämän etuuden. Lainsäädäntö tulee voimaan 1.1.2015. (STM 2014.)

Vastaajilta tiedusteltiin näkemyksiä kolmeen eri hoitovapaata ja kotihoidontukea koskevaan kysymykseen, joiden tavoitteena oli saada tietoa vastaajien suhtautumisesta nykyiseen hoitovapaa- ja kotihoidontukijärjestelmään ja niihin kohdistuviin muutostarpeisiin. Ensimmäisellä kysymyksellä pyrittiin kartoittamaan sitä, onko nykyinen hoitovapaan kesto (kunnes nuorin lapsi täyttää 3 vuotta) vastaajien mielestä riittävä. Toisen kysymyksen avulla kerättiin näkemyksiä siitä, onko kotihoidontuen yhteydessä maksettava hoitoraha riittävä. Tässä ei huomioitu mahdollisia oikeuksia kuntakohtaisiin lisiin. Kolmannella kysymyksellä pyrittiin selvittämään vastaajien suhtautumista Kataisen hallituksen ehdotukseen siitä, että hoitovapaa jaettaisiin tasan äidille ja isälle.

► Ensimmäinen kysymys: Mitä mieltä olet hoitovapaan kestosta?

Suurin osa (53-63 %) vastaajista oli - perhetyypistä riippumatta – sitä mieltä, että nykyinen hoitovapaan kesto on sopiva (taulukko 10). Huomionarvoista on se, että lapsiperheet olivat tätä mieltä hieman useammin kuin nuoret tai koko vastaajajoukko. Noin neljäsosa vastaajista katsoi, että hoitovapaan tulisi olla pitempi. Sen sijaan mielipiteet siitä, että hoitovapaan tulisi olla lyhyempi tai että se pitäisi poistaa kokonaan, olivat huomattavasti harvinaisempia.

Kaikista halukkaimmin hoitovapaata olisivat valmiita pidentämään ne, joille tämä oikeus on kaikkein ajankohtaisin eli lapsiperheet, joissa oli 1–2-vuotiaita tai 3–5-vuotiaita lapsia (taulukko 11). Toisaalta suurin osa myös näissä vastaajaryhmissä piti nykyistä hoitovapaan kestoa sopivana.

Koulutuksen mukaan tarkasteltuna tilanne on varsin samankaltainen, eli vastaajat ovat yleisimmin valinneet vastausvaihtoehdon ”hoitovapaan kesto on sopiva” (taulukko 12). Toisaalta hoitovapaan pidentämiseen suhtautuvat myönteisemmin vain peruskoulun koulutustaustakseen ilmoittaneet, kun taas korkeimman tässä käytetyn koulutustason vastaajat olivat valinneet tämän vaihtoehdon huomattavasti vain peruskoulun käyneitä harvemmin. Toisaalta vain 10 prosenttia koulutetuimmista vastaajista oli sitä mieltä, että hoitovapaan tulisi olla lyhyempi.

Taulukko 10. Mitä mieltä olet hoitovapaan kestosta? Perhetyypin mukaan.

	Kaikki	Nuoret	Lapsiperheet	Yhden vanhemman perheet	Suurperheet (4+)
Hoitovapaan tulisi olla pitempi	23 %	20 %	28 %	26 %	26 %
Hoitovapaan kesto on sopiva	53 %	54 %	58 %	61 %	63 %
Hoitovapaan tulisi olla lyhyempi	6 %	4 %	5 %	7 %	5 %
Hoitovapaa tulisi poistaa kokonaan	2 %	3 %	2 %	1 %	1 %
En osaa sanoa	15 %	20 %	7 %	6 %	6 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 11. Mitä mieltä olet hoitovapaan kestosta? Lapsen iän mukaan

	Alle 1v	1-2v	3-5v	6-10v	11-15v
Hoitovapaan tulisi olla pitempi	28 %	32 %	35 %	27 %	26 %
Hoitovapaan kesto on sopiva	64 %	58 %	55 %	58 %	59 %
Hoitovapaan tulisi olla lyhyempi	5 %	5 %	4 %	6 %	5 %
Hoitovapaa tulisi poistaa kokonaan	1 %	1 %	1 %	2 %	2 %
En osaa sanoa	3 %	4 %	4 %	7 %	8 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 12. Mitä mieltä olet hoitovapaan kestosta? Koulutuksen mukaan.

	Peruskoulu/ kansakoulu/ keskikoulu	Ammatillinen perustutkinto, ammattikoulu	Ylioppilas	Opistoasteen ammattillinen tutkinto	Alempi korkea- koulututkinto	Ylempi korkea- koulututkinto (+)
Hoitovapaan tulisi olla pitempi	34 %	26 %	20 %	26 %	22 %	18 %
Hoitovapaan kesto on sopiva	39 %	49 %	50 %	57 %	55 %	61 %
Hoitovapaan tulisi olla lyhyempi	6 %	4 %	4 %	6 %	8 %	9 %
Hoitovapaa tulisi poistaa kokonaan	2 %	2 %	3 %	3 %	2 %	2 %
En osaa sanoa	19 %	19 %	23 %	8 %	13 %	10 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

► Toinen kysymys: Mitä mieltä olet hoitorahan määrästä (kotihoitontuki)?

Vaikka useimmat vastaajat olivatkin sitä mieltä, ettei hoitovapaata tulisi pidentää niin korvaustasoon toivottiin parannusta. Suurin osa (51-66 prosenttia) vastaajista oli sitä mieltä, että hoitorahan tulisi olla suurempi. Voimakkaimmin tällaisen mielipiteen ilmaisivat lapsiperheet, yhden vanhemman perheet sekä suurperheet (taulukko 13).

Vaikka myös vastaajan lapsen iän mukaan tarkasteltuna ovat eri ryhmät sitä mieltä, että hoitorahan tulisi olla suurempi, vaikuttaa myös lapsen ikävaihe eli hoitorahan ajankohtaisuus vastauksiin (taulukko 14). Hoitovapaalle mahdollisesti pian jäävät tai sillä juuri olleet vastaajat tai heidän puolisonsa pitävät hoitorahan korotusta huomattavasti tärkeämpänä kuin ne vastaajat, joiden nuorin lapsi ei ole enää oikeutettu hoitorahaan.

Koulutustasosta riippumatta ovat vastaajat valinneet useimmin sen vaihtoehdon, että hoitorahan tulisi olla suurempi (taulukko 15). Ylioppilastasoisista ja korkeimmin koulutetuista kuitenkin on hieman harvempi valinnut tämän vaihtoehdon. Koulutuksen mukaan tarkasteltuna on myös vain harva vastaaja sitä mieltä, että hoitorahan tulisi olla pienempi tai se tulisi poistaa kokonaan.

Taulukko 13. Mitä mieltä olet hoitorahan määrästä (kotihoitontuki)? Perhetyypin mukaan.

	Kaikki	Nuoret	Lapsiperheet	Yhden vanhemman perheet	Suurperheet (4+)
Hoitorahan tulisi olla suurempi	51 %	48 %	61 %	66 %	62 %
Nykyinen taso on sopiva	27 %	27 %	26 %	22 %	29 %
Hoitorahan tulisi olla pienempi	2 %	1 %	1 %	2 %	1 %
Hoitoraha tulisi poistaa kokonaan	3 %	3 %	2 %	1 %	1 %
En osaa sanoa	17 %	20 %	9 %	9 %	7 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukko 14. Mitä mieltä olet hoitorahan määrästä (kotihoitontuki)? Lapsen iän mukaan.

	Alle 1v	1-2v	3-5v	6-10v	11-15v
Hoitorahan tulisi olla suurempi	28 %	32 %	35 %	27 %	26 %
Nykyinen taso on sopiva	64 %	58 %	55 %	58 %	59 %
Hoitorahan tulisi olla pienempi	5 %	5 %	4 %	6 %	5 %
Hoitoraha tulisi poistaa kokonaan	1 %	1 %	1 %	2 %	2 %
En osaa sanoa	3 %	4 %	4 %	7 %	8 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

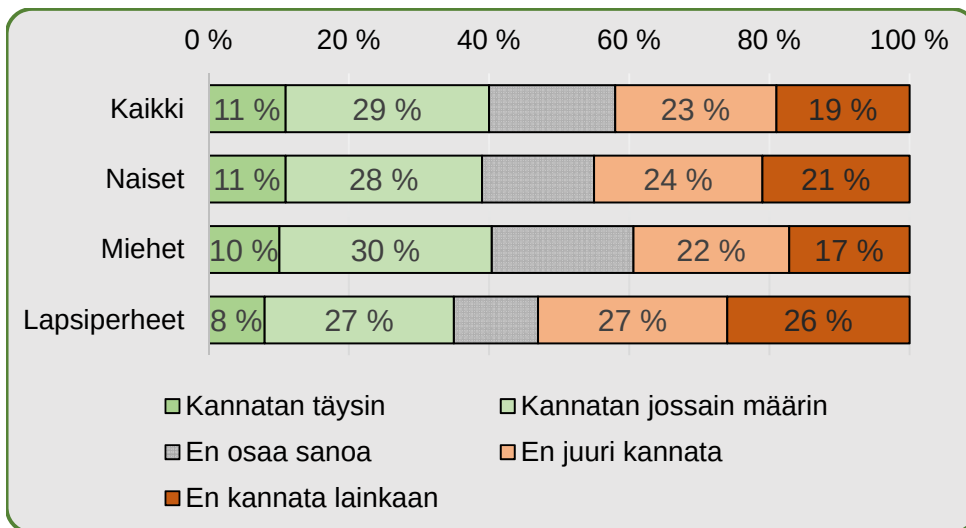
Taulukko 15. Mitä mieltä olet hoitorahan määrästä (kotihoitontuki)? Koulutuksen mukaan.

	Peruskoulu/ kansakoulu/ keskikoulu	Ammatillinen perustutkinto, ammattikoulu	Ylioppilas	Opistoasteen ammattillinen tutkinto	Alempi korkeakoulu- tutkinto	Ylempi korkeakoulu- tutkinto (+)
Hoitorahan tulisi olla suurempi	55 %	56 %	41 %	58 %	52 %	45 %
Nykyinen taso on sopiva	20 %	21 %	32 %	25 %	27 %	36 %
Hoitorahan tulisi olla pienempi	2 %	1 %	2 %	2 %	3 %	1 %
Hoitoraha tulisi poistaa kokonaan	4 %	3 %	4 %	4 %	2 %	3 %
En osaa sanoa	19 %	19 %	22 %	11 %	16 %	15 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

► **Kolmas kysymys: Mitä mieltä olet seuraavista ehdotetuista perhevapaiden muutoksista? Hoitovapaan jakaminen äidin ja isän kesken tasapuolisesti (äidille 1 vuosi ja isälle 1 vuosi, kunnes lapsi täyttää 3 vuotta)**

Jos vastaajien suhtautuminen vanhempainvapaan jakamiseen isän ja äidin kesken oli varsin kriittistä, oli se sitä myös tässä kysymyksessä (34–45 prosentin kannatus vastaajaryhmästä riippuen) (kuvio 15). Toisaalta vastaajiemme suhtautuminen aiheeseen oli jonkin verran myönteisempää kuin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen perhevapaatutkimuksessa (2013). Eroa selittää se, että perhevapaatutkimukseen vastanneissa epäröineitä eli ”en osaa sanoa”-vastausvaihtoehdon valinnoita oli huomattavasti enemmän.

Kuvio 15. Mitä mieltä olet seuraavista ehdotetuista perhevapaiden muutoksista? Hoitovapaan jakaminen äidin ja isän kesken tasapuolisesti (äidille 1 vuosi ja isälle 1 vuosi, kunnes lapsi täyttää 3 vuotta)

3.5 MINKÄ IKÄISENÄ LAPSI TULISI LAITTA A KODIN ULKOPUOLISEEN HOITOON?

Vanhempainvapaa- ja hoitovapaakysymysten jälkeen on luontevaa tarkastella hieman vastaajien näkemyksiä siitä, kuinka pitkän ajan he haluaisivat ihannetilanteessa viettää lapsensa kanssa kotona ja sitä, minkä ikäisenä lapsi tulisi heidän mielestään ihannetilanteessa laittaa kodin ulkopuoliseen hoitoon.

Lapsen kanssa kotona vietetty aika herättää ja tulee jatkossakin herättämään paljon tunteita. Kotihoidon tukeminen koskettaa elämän monia keskeisiä arvokysymyksiä: sukupuolten tasa-arvoa, naisen paikkaa yhteiskunnassa, lapsen kohdistettuja odotuksia, työelämän vaatimuksia, ansio-työn ja kotityön merkitystä yhteiskunnassa sekä kasvatuksen ja hoivatyön arvostusta. (Sipilä ym. 2012.)

Viime aikaisia keskustelunaiheita ovat olleet esimerkiksi se, onko päivähoito sopiva paikka alle 3-vuotiaalle lapselle ja miten pienten lasten vanhemmat saataisiin nopeammin työelämään. Niinpä kysyimme vastaajilta monia lapsen kotihoitoon ja päivähoitoon liittyneitä kysymyksiä.

► **Kysymys: Minkä ikäisenä lapsi on mielestäsi yleensä valmis menemään kodin ulkopuoliseen hoitoon (päiväkotiin, perhepäivähoitoon tms)**

Tätä kysymystä haluttiin tarkastella sukupuolen ja ikäryhmän mukaan, koska lapsia jo saaneet tai vanhemmuuteen todennäköisesti pian siirtyvät ovat mielenkiintoisin ryhmä tämän kysymyksen kannalta. Kaikki tässä tarkastelussa mukana olevat ryhmät ovat sangen yksimielisiä siitä, minkä ikäisenä lapsi on valmis menemään kodin ulkopuoliseen hoitoon (taulukko 16). Tyypillisimmät vastaukset sijoittuvat yhden ja kolmen vuoden välille, joskin 30–39-vuotiaiden miesten vastaukset painottuvat 1–2-vuotiaiden välille. Vain harva on sitä mieltä, että lapsi on valmis menemään kodin ulkopuoliseen hoitoon vasta yli 3-vuotiaana tai että lasta ei tulisi laittaa kodin ulkopuoliseen hoitoon ollenkaan.

Taulukko 16. Minkä ikäisenä lapsi on mielestäsi yleensä valmis menemään kodin ulkopuoliseen hoitoon?, % (päiväkotiin, perhepäivähoitoon tms)

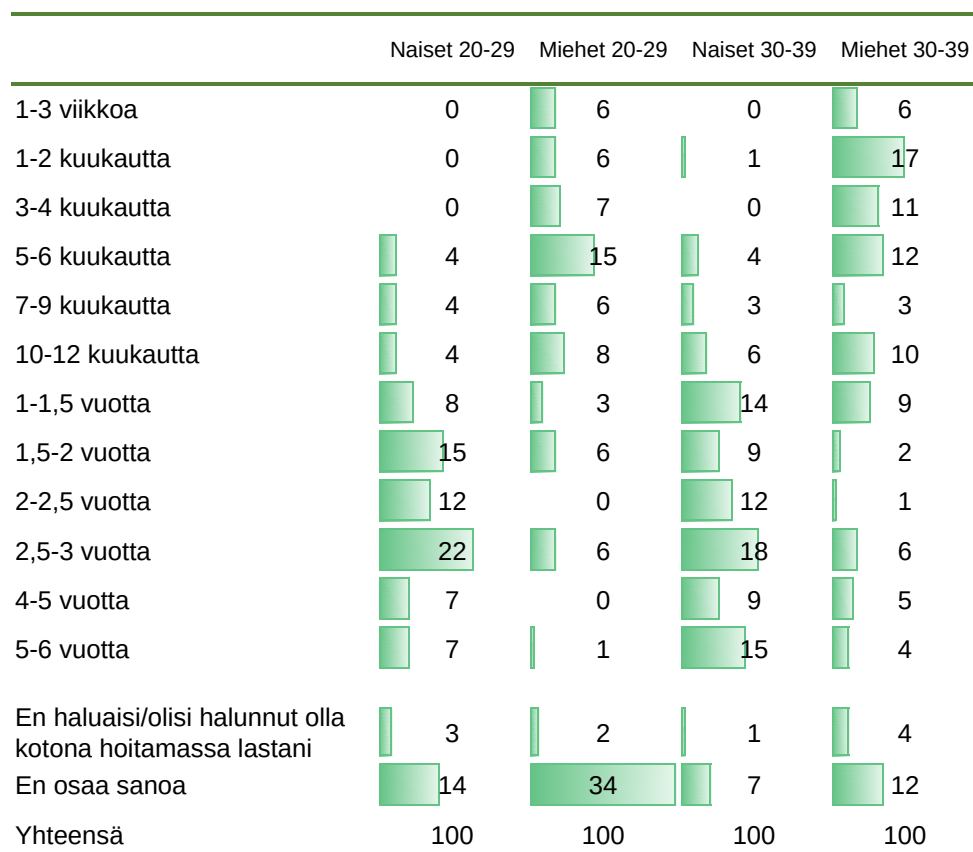
	Naiset 20-29	Miehet 20-29	Naiset 30-39	Miehet 30-39
1 kuukauden ikäisenä	0	1	0	1
2-3 kuukauden ikäisenä	1	0	0	1
4-6 kuukauden ikäisenä	0	3	1	0
7-9 kuukauden ikäisenä	3	3	1	3
10-12 kuukauden ikäisenä	8	5	6	5
1-1,5-vuotiaana	18	15	19	20
1,6 – 2-vuotiaana	20	17	21	20
2,5-vuotiaana	9	9	9	11
3-vuotiaana	19	16	22	11
4-vuotiaana	7	8	6	5
5-vuotiaana	2	2	3	2
6-vuotiaana	1	1	1	1
Ei lasta kodin ulk. hoitoon	3	5	1	4
En osaa sanoa	10	17	11	16
Yhteensä	100	100	100	100

➤ **Kysymys: Kuinka kauan haluat tai olisit itse halunnut hoitaa nuorinta lastasi kotona, mikäli työ tai muu elämäntilanteesi sallisi? Tarkoitamme tässä hoitojakson pituutta, ei lapsen ikävaihetta tai tiettyä perhevapaan muotoa.**

Halukkuuteen laittaa lapsi kodin ulkopuoliseen hoitoon vaikuttaa epäilemättä myös se, kuinka kauan vastaaja itse arvelee haluavansa tai on halunnut hoitaa lastaan kotona. Vaikkei edellisen kysymyksen vastauksissa ollut juurikaan jakoa sukupuolen mukaan, on tässä vastausten jakaantuminen sukupuolen mukaan ilmeinen. Naiset haluaisivat tai olisivat halunneet hoitaa nuorinta lastaan kotona huomattavasti pidempään kuin miehet. 20–29-vuotiaiden naisten vastaukset tähän kysymykseen ovat huomattavan samankaltaisia kuin kysymyksessä kodin ulkopuolisesta hoidosta. 30–39-vuotiaiden naisten vastauksissa on enemmän hajontaa ja halukkuutta olla kotona pidempään kuin nuoremmilla naisilla. Tähän saattaa vaikuttaa se, että monilla tämänikäisillä on jo useampia lapsia, jolloin kotonaolajaksot voivat olla pidempiäkin.

Nuorten 20–29-vuotiaiden miesten tyypillisin vastaus on 5–6 kuukautta mutta myös ”ei osaa sanoa”-vastausvaihtoedon valinnoita oli paljon (taulukko 17). 30–39-vuotiaiden miesten vastauksissa on enemmän hajontaa ja tyypillisimmät vastaukset ovat 1–2 kuukaudesta 1,5 vuoteen. Vaikka miesten toive kotonaolajakson pituudesta on huomattavasti pienempi kuin naisilla, on huomionarvoista se, että toiveet ovat suurempia kuin se, miten miehet todellisuudessa käyttävät vapaitaan.

Taulukko 17. Kuinka kauan haluat tai olisit itse halunnut hoitaa nuorinta lastasi kotona, %?

► Kysyimme perhevapailla olleilta vastaajilta myös ”miksi olit kotona hoitovapaalla nuorimman lapsesi kanssa lyhyemmän ajan kun olisit toivonut?” ja toisaalta ”miksi olit kotona hoitovapaalla nuorimman lapsesi kanssa pitemmän ajan kuin olisit toivonut?”

Vastaukset näihin kysymyksiin olivat varsin samankaltaisia, kuin muis-
sakin perhevapaita koskeissa kyselytutkimuksissa tai rekisteritutkimuk-
sissa havaitut syyt. Mikäli vastaaja oli ollut hoitovapaalla lyhyemmän ajan
kuin hän oli toivonut, oli ylivoimaisesti suurin syy siihen, että *perheen tulot*
ja taloudellinen tilanne estivät pitemmän vapaan pitämisen (54%). Mikäli
vastaaja oli ollut hoitovapaalla pitemmän ajan kun hän olisi toivonut, olivat

tyypillisemmät vastaukset tähän se, että *ei ollut työpaikkaa johon palata* (48%) ja harvemmin syyksi mainittiin se, että *oli vaikeuksia järjestää lapsen hoito* (20%)

Tämän kysymyksen kohdalla ei kuitenkaan pystytty kattavasti etukäteen pohtimaan kaikkia mahdollisia hoitovapaakäyttämiseen liittyviä syitä, joten ”jokin muu syy”-vastausten osuus oli varsin suuri (noin 20 % molemmissa kysymyksissä).

3.6 TÄRKEIMMÄT KEHITTÄMISTOIVEET PERHEPOLITIIKALLE

Edellä on käsitelty Suomen perhepoliittisen järjestelmän tunnetuimpia ja keskustelluimpia etuuksia ja oikeuksia, kuten lapsilisää ja perhevapaita. Osa näistä jo aiemmin käsitellyistä asioista kuului suurempaan kysymyspatteristoon tämän vuoden aineistossa, joten näiden välillä on mahdollista suorittaa keskinäistä vertailua.

Kysymykset tärkeimmistä lapsiperheitä koskevista uudistuksista liittyivät työelämän joustavuuteen ja lapsiperheiden etuuksiin sekä verotukseen. Kysymyksiä siitä, miten tärkeänä pidettiin seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä oli kaiken kaikkiaan 12 kappaletta.

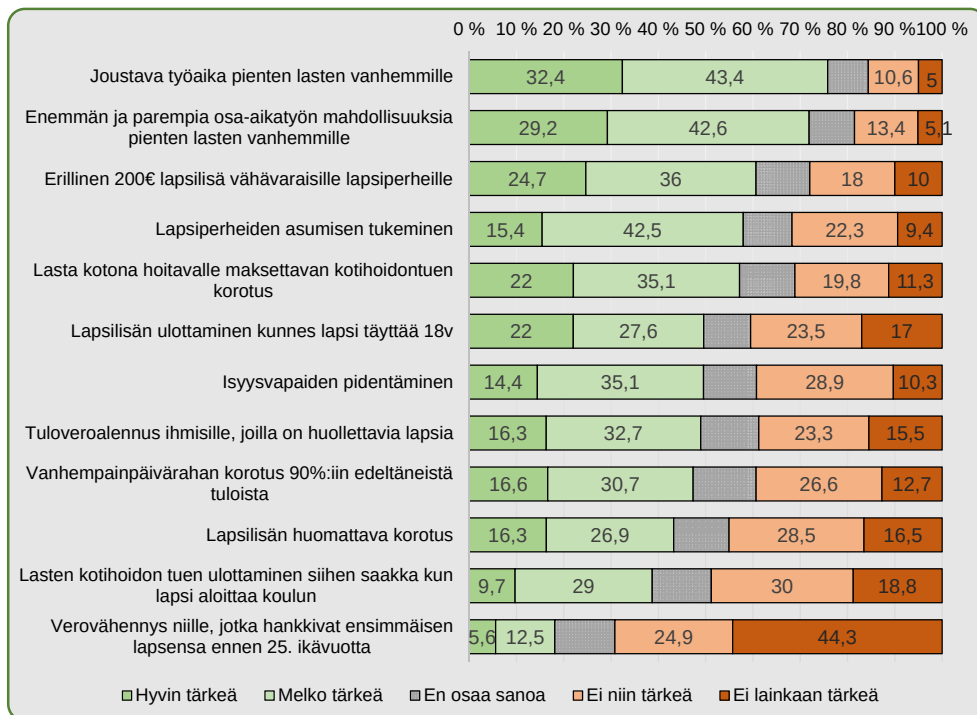
Vastaajat suhtautuivat myönteisimmin perhepoliittisiin ehdotuksiin, jotka antaisivat vanhemmille paremman mahdollisuuden tasapainottaa työelämän vaatimuksia sekä lastenhoitoa, kun taas hoitovapaan (kotihoidontuen) reilu pidentäminen tai lastenhankinnan aikaistamiseen tähtäävä nuorten lapsiperheiden verovähennysoikeus eivät olleet hyvin tärkeinä pidettyjä keinoja lapsiperheiden tukemiseksi. Toisaalta esimerkiksi erillinen lapsilisä vähävaraisille lapsiperheille ja lapsiperheiden asumisen tukeminen kuuluivat neljän tärkeimmän toimenpiteen joukkoon.

Jos ajattelempa asiaa toisinpäin eli mitä vastaajat *eivät pidä* tärkeänä tai ei niin tärkeänä, ovat epäsuosituimmat vaihtoehdot alle 25-vuotiaiden lasten hankkineiden verovähennysoikeus, lasten kotihoidontuen ulottaminen siihen saakka kunnes lapsi aloittaa koulun, lapsilisän huomattava korotus sekä lapsilisän ulottaminen siihen, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta.

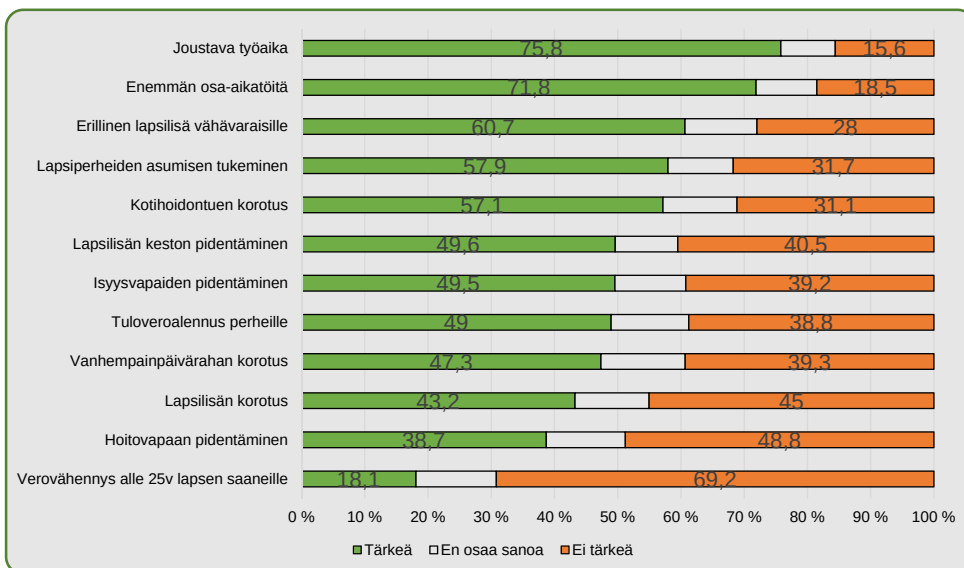
Mikäli alle kouluikäisten lasten vanhempien vastauksia verrataan kaikkien vastaajien näkemyksiin, on järjestys hieman poikkeava (kuviot 17 & 18). Alle kouluikäisten lasten vanhemmat pitivät tärkeimpinä sellaisia ehdotuksia, jotka parantaisivat heidän omaa tilannettaan ja vasta sen jälkeen

sellaisia ehdotuksia, jotka saattaisivat parantaa taloudellisesti heikkommissa asemassa olevien perheiden tilannetta.

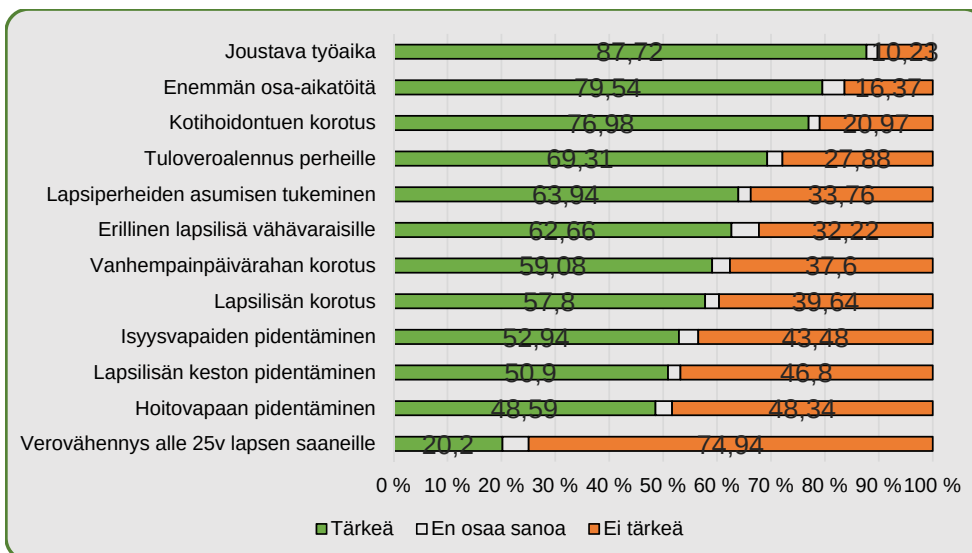
Kuvio 16. Vastaajille tärkeimmät perhepoliittiset toimenpiteet. Kaikki vastaajat.

Kuvio 17. Vastaajille tärkeimmät perhepoliittiset toimenpiteet. Kaikki vastaajat 2.

Kuvio 18. Vastaajille tärkeimmät perhepoliittiset toimenpiteet. Alle kouluikäisten lasten vanhemmat.

* toimenpiteitä on tarkasteltu lapsen iän ja lapsimäärän mukaan liitetaulukoissa

Tällaisen yleistarkastelun lisäksi on kuitenkin syytä huomioida, että tietynlaisessa perhetilanteessa olevat painottavat näiden perhepoliittisten ehdotusten järjestystä omaan elämäntilanteeseensa sopivalla tavalla.

Mielipide joustavan työajan tärkeydestä liittyy tiiviisti siihen, kuinka monta lasta tai minkä ikäisiä lapsia vastaajalla on. Lapsimäärän kasvaessa tarve joustavaan työaikaan kasvaa. Talouksista, joissa on huollettavia lapsia, 72 % pitää tällaista perhepolitiikkaa tärkeänä tai hyvin tärkeänä. Esimerkiksi yli 3-lapsisista perheistä on tällainen näkemys huomattavasti useammalla, 86 %:lla. Mikäli vastaajalla on alle 1-vuotiaita tai alle 2-vuotiaita lapsia, pitää joustavaa työaikaa hyvin tärkeänä tai melko tärkeänä 92 % ja 91%).

Vaikka lapsilisän ulottaminen siihen kunnes lapsi täyttää 18 vuotta ei näyttäytykään yleisessä tarkastelussa (49,6 %) suosituimpien etuuksien joukossa, on se sellaisille vastaajille, joille asia on pian ajankohtaista, paljon suositumpi. Vastaajilla, joilla on 16-vuotiaita lapsia, prosenttiosuus kohoaa 64:ään.

Kuten jo lapsilisä-osiossa havaittiin, painottavat pienituloisemmat vastaajat rahallisten etuuksien tärkeyttä voimakkaammin kuin paremmin toimeen tulevat.

3.7 TUKEEKO PERHEPOLITIikka VASTAAJIEN MIELESTÄ LASTENHANKINTAA?

Yhä useampi suomalainen siirtää nykyään lastenhankintaansa myöhemmälle iälle tai ei hanki ollenkaan lapsia. Tästä huolimatta Suomessa tyypillisin lapsilukuihanne on ollut pitkään 2 lasta. Yhtä lasta itselleen toivovia tai aiemmin toivoneita oli kyselyymme vastanneista 6 %, kahta lasta toivovia 40 %, kolmea lasta toivovia oli 21 % ja sitä useampia lapsia toivoneita 7 %. Kyselymme vastaajissa huomionarvoista oli se, että jopa 14 % heistä piti ihanteenaan ei yhtään lasta, kun aiemmissa lapsilukua kartoittavissa kyselyissä tällaiset vastaukset ovat varsin harvinaisia (alle 5 %). Tämän lisäksi vastaajistamme 11 prosenttia oli valinnut ”en osaa sanoa”-vaihtoehton.

Perhepolitiikkaan lastenhankintaa ja syntyvyyttä lisäävänä keinona suhtautuvat vastaajat varsin kriittisesti. Kaikista vastaajista 18 prosenttia oli sitä mieltä, että perhepoliittisten etuuksien kohentaminen muuttaisi heidän lastenhankintasuunnitelmiaan. Pienten lasten vanhemmista hieman

yli 20 % katsoi, että se saattaisi aikaistaa seuraavan lapsen hankintaa. Emme kuitenkaan huomanneet kysyä, miten etuuskien heikentäminen vaikuttaisi heidän lastenhankintasuunnitelmiinsa tai -rytmiin.

Kysyimme myös yleistä näkemystä siitä, mistä lastenhankinnan lykkääminen tai siitä pidättäytyminen saattaa johtua. Vastajat saivat valita useita vaihtoehtoja.

Se, että nuoret haluavat elää vapaina ja riippumattomina, työelämän kovat vaatimukset, työttömyys sekä taloudellinen epävarmuus nähtiin merkittävimpinä syinä lastenhankinnan lykkäämiseen tai siitä pidättäytymiseen (taulukko 18). Toisaalta myös sopivan puolison löytämisen ongelmat nähtiin hyvin yleisenä syynä. Vaikka perhepolitiikkaa ei pidettykään vastaajien mielestä omalla kohdalla tärkeänä lastenhankintasuunnitelmiin vaikuttavana syynä, on syytä huomioda, että noin puolet lapsiperheistä ja vastasyntyneiden vanhemmista koki yhteiskunnan riittämättömän tuen lastenhankintaa ehkäiseväksi syyksi.

Taulukko 18. Miksi suomalaiset lykkäävät lastenhankintaansa tai pidättäytyvät siitä?

	Kaikki	Nainen	Mies	20-24	25-34	35-49	50-55	Lapsiperheet
Nuoret haluavat elää vapaina ja riippumattomina	86 %	90%	83%	83%	85%	88%	89%	91 %
Työ-elämän kovat vaatimukset	79 %	86%	73%	72%	78%	80%	84%	82 %
Työttömyys ja taloudellinen epävarmuus estävät	78 %	84%	73%	78%	77%	77%	82%	80 %
Sopivaa puolisoa on vaikeaa löytää	70 %	77%	62%	69%	72%	70%	64%	70 %
Perhe-arvot eivät ole tärkeitä	45 %	43%	48%	31%	37%	51%	52%	53 %
Yhteiskunta ei tue lapsiperheitä tarpeeksi	40 %	45%	36%	44%	37%	41%	42%	48 %
Sukulaiset ja ystävät eivät tue lapsiperheitä tarpeeksi	23 %	27%	20%	22%	22%	25%	21%	29 %

3.8 YHTEENVETO VASTAAJIEN HALUAMISTA PERHEPOLIITTISISTA MUUTOKSISTA

Ensimmäisessä tulososassa keskityttiin siihen, millaisia muutoksia vastaajat toivoisivat Suomen perhepoliittiseen järjestelmään kartoittamalla heidän suhtautumistaan nykyiseen järjestelmään. Täysin uusiin tai mielikuvituksellisiin avauksiin ei tässä pyritty paneutumaan. Tällaista tarkastelutapaa tuki se, että enemmistö vastaajista pitää suomalaista perhepolitiikkaa oikeansuuntaisena.

Vastaajien muutostoiveita nykyiseen perhevapaajärjestelmään kartoitettiin vanhempainvapaata ja hoitovapaata koskevilla kysymyksillä. Suosituin vastausvaihtoehto vanhempainvapaan kestoja koskevassa kysymyksessä oli se, että keston tulisi olla pitempi. Toisaalta hieman yli kolmasosa piti myös nykyistä kestoja sopivana. Sen sijaan harvat olivat valmiita lyhentämään vanhempainvapaata. Puuttumiseen vanhempien oikeuteen jakaa vapaat keskenään haluamallaan tavalla suhtauduttiin kriittisesti. Vanhempainvapaiden tasajakoa vanhempien kesken kannatti huomattavasti alle puolet vastaajista. Sen sijaan ehdotukseen isälle korvamerkitystä ylimääräisestä vanhempainvapaajaksosta suhtauduttiin pääosin myönteisesti.

Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että hoitovapaan kesto on nykyisellään sopiva. Tosin noin kolmasosa vastaajista katsoi, että se voisi olla pidempikin. Sen sijaan hoitovapaan lyhentämisen kannalla oli vain noin 5 prosenttia vastaajista.

Lapsilisäjärjestelmää vastaajat uudistaisivat porrastamalla sitä tulojen mukaan niin, että se vähenee, jos perheellä on suuret tulot. Toisaalta mitä suurituloisempi vastaaja on kyseessä, sitä negatiivisemmin hän suhtautui tähän ehdotukseen. Samankaltaista ajattelua (porrastus) tukee myös se, että vähävaraisimmille suunnattuun ylimääräiseen lapsilisään suhtauduttiin pääasiassa myönteisesti.

Myös perheen ja työelämän yhteensovittamiseen liittyneet kysymykset vaikuttavat olevan ihmisille erittäin tärkeitä. Ne antavat mahdollisuuden säädellä kodin ja työelämän välistä tasapainoa erilaisissa elämäntilanteissa.

4

AJALLISET MUUTOKSET

4.1 MIKÄ MUUTTUI KYMMENESSÄ VUODESSA?

Miten erilaisten perhepoliittisten etuuksien painotukset ovat muuttuneet noin kymmenen viimeisen vuoden aikana ja miten nämä suhteutuvat suurimmassa perhepoliittisten etuuksien tarpeessa oleviin ihmisiin?

Vuoden 2004 Perhebarometrissa esitettiin kaiken kaikkiaan 21 perhepoliittista väittämää, joiden tarkoituksena oli saada tietoa vastaajien suhtautumisesta erilaisiin toimenpiteisiin.

Huomionarvoista tässä tarkastelussa oli se, että kymmenen suosituimman toimenpiteen joukossa oli 7 sellaista toimenpidettä, joiden tavoitteena oli työelämän, lastenhoidon tai kotona tapahtuvan hoivan yhteensovittaminen:

- ✓ Joustava työaika työssäkäyville pienten lasten vanhemmille
- ✓ enemmän ja parempia osa-aikatyön mahdollisuuksia pienten lasten vanhemmille
- ✓ kotihoidontuen korotus
- ✓ lasten aamu- ja iltapäivähoito
- ✓ paremmat päivähoitomahdollisuudet
- ✓ kotona lastaan hoitaneiden työhön paluun helpottaminen ja
- ✓ paremmat vanhempainlomajärjestelyt työssäkäyville naisille jotka saavat lapsen.

Tällainen tulos oli toisaalta odotettu, koska näiden vaihtoehtojen olemassaolo antaa vanhemmille mahdollisuuden vaihtoehtoihin sekä oman riittävän toimeentulonsa säätelyyn. Mielenkiintoista on, että vuonna 2004 käytetystä kysymyspatteristosta isäkuukautta kannatti vain 44 prosenttia naisista ja 38 prosenttia miehistä.

Vuoden 2004 Perhebarometrin 3 ensimmäistä yllämainittua vastausvaihtoehtoa olivat samassa järjestyksessä myös vuoden 2010 Perhebarometrissa. Kysymykset esimerkiksi päivähoitomahdollisuuksista ja lasten aamu- ja iltapäivähoidosta olivat eri tavalla muotoiltuja, joten ne eivät ole täysin vertailukelpoisia. Toisaalta vastauksista ilmeni, että päivähoitoon oltiin pääosin tyytyväisiä, mutta lasten aamu- ja iltapäivähoidossa esiintyi puutteita.

Tässä perhepoliittisessa barometrissa on tapahtunut hienoista muutosta verrattuna vuoteen 2010. Kotihoidontuki ei ole enää kolmen tärkeimpänä pidetyn toimenpiteen joukossa, vaan ylimääräinen lapsilisä vähävaraisille on noussut hienoisesti kotihoidontuen edelle.

Vaikka näiden kolmen perhepoliittisen barometrin kysymykset ja niiden muotoilut eivät olekaan kaikilta osiltaan vertailukelpoisia, on vertailua mahdollista suorittaa tiettyjen samalla tavalla muotoiltujen toimenpide-ehdotusten osalta. Tällaisia toimenpiteitä ovat joustava työaika, kotihoidontuki, tuloveronalennus, ylimääräinen lapsilisä vähävaraisille, vanhempainpäivärahan korotus, lapsilisän yleinen huomattava korotus sekä lapsiperheiden asumisen tukeminen.

Toimenpiteiden vertailu antaa hieman näkökulmaa siihen, miten suomalaisten perhepoliittiset preferenssit ovat muuttuneet viimeisten kymmenen vuoden aikana tiettyjen toimenpiteiden osalta. Joustavan työajan suosio on pysynyt Perhebarometrissa toiseen samanlaisena (kuvio 19) Ehdotukset kotihoidontuen korotuksesta, vanhempainpäivärahan korotuksesta, sekä kaikille tarkoitettu lapsilisän huomattavasta korotuksesta ovat näin tarkasteltuna menettäneet hieman suosiotaan. Toisaalta ehdotukset vähävaraisimmille perheille tarkoitettu lapsilisästä sekä lapsiperheiden asumisen voimakkaammasta tukemisesta, ovat lisänneet suosiotaan.

Kuvio 19. Vastaajien perhepoliittisten prioriteettien muutokset eri vuosien

perhepoliittisissa barometreissa
(1 = suosituin, 7 = epäsuosituin)

4.2 MIKSI MUUTOKSET TAPAHTUIVAT?

Se, miksi eri perhepoliittissa barometreissa juuri joustavaa työaikaa on vuodesta vuoteen pidetty tärkeänä, lienee selvää. Mikäli vanhempien on mahdollista säädellä työaikojaan, on heillä tietenkin erinomaiset mahdollisuudet hoitaa perheen arkeen liittyviä asioita joustavasti, kuten vielä lasta päiväkotiin, käydä neuvolassa tai lääkärissä haluamanaan aikana tai tehdä tarpeen mukaan vaikkapa etätöitä.

Vaikka tässä barometrissa suurin osa vastaajista ja erityisesti perheelisistä vastaajista oli sitä mieltä, että kotihoidontukea tulisi korottaa, on se laskenut hieman kaikkien suomalaisten perhepoliittissa prioriteeteissa. Tähän lienee osaltaan vaikuttanut kotihoidontukeen ja hoitovapaaseen liittynyt kriittinen yhteiskunnallinen keskustelu. Totta on, että pitkät hoitovapaajakset lisäävät perheiden köyhyysriskiä, jota maltillinen kotihoidontuen korotus ei juurikaan parantaisi. Toisaalta se on pieni, mutta säännöllinen tulo perheille, jotka haluavat valita lapsen hoitamisen kotona pidempään.

Suomessa huoltaja- ja puoliso vähennykset poistuivat verojärjestelmästä vuonna 1989, jonka jälkeen meillä on ollut voimassa selkeä puolisoiden erillisverotus. Vuonna 1994 puolestaan lähes kaikki perhepoliittiset vähennykset poistettiin. Esimerkiksi yksinhuoltajavähennys korvattiin yksinhuoltajien lapsien korotetulla lapsilisällä. Vuodesta 1997 alkaen ei veronalaisista sosiaalietuuksista saanut enää tehdä ansiotulovähennystä. (Kontula 2004.)

Se, että lapsiperheiden verovähennykseen liittyvät asiat ovat siirtyneet kauemmaksi historiaan ja että vastaajilla ei ollut vastaushetkellä tietoa uudesta hallituksen lapsiperheiden verovähennysehdotuksesta, on saattanut vaikuttaa siihen, että tällaisen toimenpiteen suosio on vähentynyt. Toisaalta ihmisten mielestä suora rahallinen etuus on käsinkosketeltavampi kuin veroprosenttiin piiloutuvat vähennykset.

Ylimääräinen lapsilisä vähävaraisille on toimenpide-ehdotuksena kuitenkin nostanut suosiotaan. Monet tilastot osoittavat, ettei lapsiperheiden taloudellinen tilanne ole merkittävästi heikentynyt. Silti lapsiperheiden toimeentulosta käyty yhteiskunnallinen keskustelu sekä se, että monilla lapsiperheillä on vähän tai ei ollenkaan säännöllisiä palkkatuloja, on saattanut vaikuttaa tähän. Toisaalta perhepoliittiset etuudet saattavat linkittyä ihmisten mielissä tulontasaukseen liittyvään solidaarisuuteen, koska tämän Perhebarometrin vastaajista suurin osa oli sitä mieltä, että lapsiperheiden jako hyvä- ja huono-osaisiin on voimistunut.

Se, miksi vanhempainpäivärahan korotus ei ole noussut tärkeimpänä pidettyjen etuuskien listalle liittyyne siihen, ettei etuus ole kaikille sama. Vanhempainpäiväraha määräytyy työtulojen mukaan, ja työtulojen puuttuessa tai niiden ollessa riittämättömiä perhe saa vain vähimmäismääräistä päivärahaa. Tätä näkökulmaa tukee se, että vaikka vanhempainpäivärahan korotusta pidetäänkin jossain määrin tärkeänä, ei sitä kuitenkaan toivota järin voimakkaasti. Useimmille ihmisille nykyinen korvaustaso lienee riittävä, koska kotonaolo säästää esim. työmatka-, pukeutumis- ja ruokailukuluja.

Lapsilisien huomattava korotus kaikille ei ole myöskään noussut suomalaisten prioriteettilistalle. Tulos on yllättävä, koska lapsilisä on kuitenkin kaikkien suomalaisten tuntema perhepoliittinen etuus. Toimenpide-ehdotuksen ”epäsuosio” liittyyne kuitenkin vahvasti siihen, että vuodesta 2004 lähtien suomalaiset ovat toivoneet lapsilisäjärjestelmän uudistamista tulosidonnaiseksi. Tämä taas ei tue sitä lapsilisän pohjana olevaa näkökulmaa, että lapsilisä on perheiden tuloista riippumaton universaali kulukorvaus.

Lapsiperheiden asumisen tukeminen on noussut prioriteettilistalla korkeammaksi. Vuonna 2004, jolloin asumisen tukeminen oli tällä prioriteettilistalla viimeisenä, olivat asuntojen hinnat vasta palanneet lamaa edeltävälle tasolle ja perheiden asumiseen liittyvät menot pysyneet pitkään vakaana (SVT 2014b). Noin vuonna 2008 asumiseen kuluvat menot kohosivat voimakkaasti ja kohoaminen on jatkunut tähän päivään saakka erityisesti suurimmissa kaupungeissa. Koska palkat ovat nousseet vain maltillisesti tai ei ollenkaan, yhä suurempi osa kotitalouksien kulutuksesta menee asumiseen, kuten vuokraan tai asuntolainan lyhennyksiin.

5

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän Perhebarometrin pääasiallisena tarkoituksena oli käsitellä sitä, millaisia toiveita ja parannusehdotuksia vastaajat asettavat nykyistä perhepoliittista järjestelmää kohtaan. Tarkastelun keskiössä olivat lapsilisä, perhevapaat (vanhempainvapaa, hoitovapaa) sekä erinäiset perhepoliittiset ehdotukset, joita perhepolitiikkaan liittyvissä Perhebarometreissa on tavallisesti kysytty. Lisäksi luotiin lyhyt katsaus siihen, miten suomalaisten perhepoliittiset prioriteetit ovat muuttuneet noin viimeisten kymmenen vuoden aikana.

Tämä kysely toteutettiin ajankohtana, jolloin vastaajilla ei ollut esimerkiksi tietoa siitä, että Kataisen hallitus leikkaa lapsilisiä muiden leikkauskohteiden ohella. Toisaalta suurimmalla osalla vastaajista lienee ollut tietoa siitä, että Suomen valtiontaloudessa ei ole etuuksien korottamista ajatellen juurikaan liikkumavaraa. Vastaajien yleisviestinä lienee kuitenkin ollut se, että tiettyjä perhepoliittisia uudistuksia kaivattaisiin. Se, millaisia parannuksia vastaajat kaipasivat, liittyy hyvin läheisesti kunkin vastaajan omiin tarpeisiin.

Mikäli barometrimme vastaajat saisivat päättää nykyisen perhepolitiikan kehittämisestä olisivat tulokset tiivistetysti seuraavanlaisia:

Perhevapaiden kehittäminen

Nykyinen, eurooppalaisittain poikkeuksellisen pitkä, perhevapaiden rahallisesti tuettu jakso tulisi säilyttää ennallaan. Tällaista näkemystä tuki se, että suurin osa nuorempien ikäryhmien vastaajista laittaisi lapsen ideaalitilanteessa kodin ulkopuoliseen hoitoon ennen kuin lapsi täyttää kolme vuotta.

- Naiset olisivat ideaalitilanteessa mielellään kotona nuorimman lapsen kanssa huomattavasti pidempään kuin miehet.

- ✓ Nuoremmat miehet (20-29-vuotiaat)=haluaisivat olla lapsen kanssa kotona noin 5-6 kuukautta ja tätä vanhemmat miehet (30-39-vuotiaat) 1-2 kuukautta. Tosin nuoremmista miehistä moni ei osannut sanoa, kuinka kauan he haluaisivat viettää lapsen kanssa kotona.
- ✓ Nuoremmat naiset haluaisivat olla lapsen kanssa kotona 1 ½ – 3 vuotta. Tätä vanhemmilla naisilla (30-39-vuotiaat) mieltymykset vaihtelivat 1 ½ –6 vuoteen. (Toisaalta hieman monimutkaisesti aseteltua kysymystä ei ollut kenties luettu riittävän tarkkaan, koska epäilemättä esimerkiksi toisen tai kolmannen lapsen tulo perheeseen voi pidentää ideaalisena pidettyä kotonaolon aikaa.)
- ✓ Erityisesti nuoremmat miehet viettäisivät kotona lapsen kanssa aikaa huomattavasti enemmän kuin suomalaismiesten todellinen käyttäytyminen antaisi olettaa. (Ilsyysvapaan käyttö (1-18 arkipäivää) on huomattavan yleistä. Sitä käytti vuonna 2012 isistä 84 prosenttia (THL). Isäkuukauteen sisältynyttä kahta viikkoa pidempää vanhempainvapaata hyödynsi vuonna 2012 vain 2-3 % isistä. Todellista perhevapaiden käyttöä miehille eivät lisää myöskään hoitovapaat. Hoitovapaalla lasta hoitaa lähes aina äiti (97 %)(THL 2014b).

Keino lisätä isien vanhempainvapaiden käyttöä voisi löytyä isille kiintiöidystä lisäosuudesta, johon vastaajat tässä barometrissa suhtautuivat varsin myönteisesti. Ruotsalaisten ja norjalaisten tutkimusten mukaan isille kiintiöidyt (ansiosidonnaiset) jaksot lisäsivät selvästi isien osallistumista vapaiden käyttöön. Myös Saksassa isien bonusvapaa lisäsi isien osallistumista selvästi. Isät ovat kuitenkin tyypillisesti pitäneet vain tuon kiintiömäärän mukaisen osuuden vapaista, pitempien vapaiden käyttö on ollut vielä harvinaista (Duvander & Johansson 2013; Gislason & Eydal 2011). Tällaisista tuloksista voi päätellä, että monet tuntuvat pitävän hyvänä sitä, että äiti voi ensin pitää riittävän pitkän vapaan ilman, että isän pitämä vapaa lyhentää äidin mahdollisuuksia vapaaseen.

Pitempi kotonaolojakso vaikuttaa väistämättä perheen tuloihin heikentämällä niitä merkittävästi, koska hoitovapaan hoitoraha (kotihoidontuki) on mahdollisista hoitolisästä ja kuntalisästä huolimatta varsin pieni. Valtaosa erityisesti lapsiperheistä toivoi tähän tukimuotoon korotusta.

Perhepolitiikka köyhyyspolitiikkana?

Perhepolitiikkaa pidetään tavallisesti universaalina eli kaikille perheille kuuluvana. Kaikille kuuluvaa ja tarkoitettua perhepolitiikkaa ovat esimerkiksi päivähoito, neuvola, kotihoidontuki sekä lapsilisät. Toisaalta tällaisenaankin on perhepoliittisessa järjestelmässämme tietyille perheille kohdennettuja tai tuloprogressioon liittyviä elementtejä: esimerkiksi päivähoitomaksut määräytyvät tulojen mukaan, lapsilisiä maksetaan korotettuna yhden vanhemman perheille ja viimesijaisesta toimeentuloturvasta on mahdollista saada täydennystä perheen toimeentuloa varten.

Myös tämän Perhebarometrin vastaajien mielipiteistä ilmenee selkeästi, että tietyille perheille kohdennettuja perhe-etuuksia voisi lisätäkin. Vuoden 2004 perhepoliittisessa barometrissa todettiin, että ”nykyinen lapsilisäjärjestelmä on koettu eriarvoistavaksi. Osalle tuki on riittämätön, toiset taas eivät sitä tarvitse”. Samanlainen näkökulma tuli vastauksista esiin myös nyt. Suurin osa ”ei erinomaisesti toimeentulevista” vastaajista katsoi, että lapsilisiä tulisi porrastaa tulojen mukaan. Tosin erinomaisesti toimeentulevat eivät esitä leikkausta omalle kohdalleen, näin tosin heistäkin teki kolmasosa.

Toinen esimerkki siitä, että vastaajat pitävät perhepolitiikkaa eräänlaisena tulontasauksen välineenä, oli suopea suhtautuminen mahdollisuuden tarjota vähävaraisimmille perheille ylimääräinen lapsilisiä.

Kolmas esimerkki liittyy lapsiperheiden asumisen tukemisen voimistuvaan kannatukseen. Tämä ei kuitenkaan välttämättä koske sitä, että vain köyhimpien perheiden asumista tulisi tukea voimakkaammin. Pikemminkin se liittyy siihen, että yhä suurempi osuus kotitalouksien kulutusmenoista vaaluu kallistuneisiin asumiskustannuksiin, jolloin yhä useampi tulotasapainon kanssa sinnittelevä perhe tarvitsisi tukea asumiseensa.

Työnteon ja perheen yhteensovittaminen

Joustava työaika sekä paremmat osa-aikatyömahdollisuudet ovat vuodesta toiseen nousseet vastaajien perhepoliittisissa prioriteeteissa kärkeisijolle. Joustavan työajan tärkeys korostuu vastaajien mielipiteissä erityisesti silloin, kun heillä on pieniä lapsia tai lapsia on jo useampi. Mikäli mahdollisuutta joustaviin työaikoihin ei ole, on huomattavan vaikea sovittaa päivärytmiä päivähoidon aikatauluihin tai esimerkiksi neuvolakäynteihin.

Työn ja perheen yhteensovittaminen sujuu valtaosalla hyvin. Vuonna 2009 työssä olevista yli puolet arvioi, etteivät kotiasiat häiritse juuri koskaan

työhön keskittymistä ja lähes puolet koki, ettei ansiotyöstä aiheutu kotiasioiden laiminlyönnin tuntemuksia juuri koskaan (Perkiö-Mäkelä ym. 2009).

Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen edellytyksiä luodaan lainsäädännöllä ja työpaikan arjen käytännöissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lapsiperhekyselyyn (2012) vastanneista työssäkäyvistä vanhemmista parhaimmillaankin vain noin puolella oli mahdollisuus käyttää päivittäistä työaikaliukumaa ja vain pieni osa voi tehdä etätyötä. Se, ettei monilla vanhemmilla ole riittäviä mahdollisuuksia joustaviin työaikoihin, selittää pitkälti sitä, miksi niiden arvostus perhepolitiikan prioriteeteissa nousee korkeimmalle sijoille.

Vaikka tässä barometrissa ei keskityttykään miesten ja naisten perhepoliittisten toiveiden eroille, on joustavien työaikojen hyödyntämismahdollisuuksissa selkeä sukupuoliero. THL:n lapsiperhekyselyn mukaan kaksi kolmesta isästä kertoi voivansa hoitaa perheen asioita työpäivän aikana. Äideistä näin ilmoitti voivansa tehdä alle puolet. Lisäksi liukuva työaika oli käytettävissä reilulla puolella isistä, mutta vain 40 %:lla äideistä. Vaikka etätyömahdollisuus ei olekaan monissa ammateissa mahdollista, oli sekin paremmin hyödynnettävissä isillä kuin äideillä.

Lähivuosien perhepolitiikka

Taantuma tai lama noudattaa kolmivaiheista kaavaa, joka jakautuu talouslamaan, työttömyyslamaan ja sosiaalipolitiikan lamaan (Lehtonen 2000). Nykyisen talouskriisin ja valtio- ja kuntatalouden alijäämien aikana varsinaista 1990-luvun kaltaista työttömyyslamaa ei ole koettu, mutta sosiaalipolitiikan lamasta on ensimmäisiä merkkejä. Näitä ovat esimerkiksi lapsiperheiden etuuksiin (lapsilisä ja hoitovapaa) kohdistuneet leikkaukset ja uudelleenarvioinnit.

Kun valtio ja kunnat pyrkivät rajoittamaan velanottoa ja etsimään säästökohteita, on hyvin epätodennäköistä, että lähivuosina nähdään merkittäviä parannuksia perhepolittisissa palveluissa ja etuuksissa. Parempina aikoina perhepoliittiset ehdotukset olivat huomattavasti rohkeampia. Vielä vuonna 2010 puhuttiin esimerkiksi vanhempainvapaiden uudistamiseen liittyvästä 6+6+6 mallista ja naapurimaa Ruotsin kaltaisesta mallista, joista ensin mainittu olisi lisännyt vanhempainvapaiden kustannuksia käyttöasteista riippuen 323-663 miljoonaa euroa vuosittain ja Ruotsin kaltainen malli (Väestöliiton malli) noin 257-420 miljoonaa euroa vuosittain. Nämä mallit esitettiin

Vanhempainvapaatyöryhmän muistiossa, ja niiden tavoitteena oli parantaa vanhempien mahdollisuuksia yhteensovittaa lapsen kotona hoitamista ja työelämään osallistumista. Viime aikoina ei keskustelua näistä malleista ole kuitenkaan käyty, koska kulujen lisäämisen sijasta on pitänyt etsiä säästöjä.

Lähivuosien perhepolitiikan tavoitteena tulisi olla Suomen verraten edistyskellisen järjestelmän säilyttäminen. Suomen sosiaali- ja perhepolitiikka torjuu varsin hyvin köyhyyttä ja perheillä on sangen hyvät mahdollisuudet hoitaa lastaan lapsen varhaisvaiheessa haluamallaan tavalla. Lisäksi lapsiperheille on tarjolla kattava määrä erilaisia heidän kasvatustyötään tukevia palveluja.

Kataisen hallitusohjelmassa perhepolitiikan kolmeksi ytimeksi mainittiin palvelut, tulonsiirrot sekä perheen ja työn yhteensovittaminen. Tämän lisäksi mainittiin, että perhepolitiikalla lapsille luodaan turvallinen kasvuympäristö ja vanhemmuutta tuetaan, ja että perheiden palveluja ja etuuksia kehitetään ottaen huomioon perheiden erilaiset tarpeet.

On epätodennäköistä, että lähivuosina näitä ytimiä halutaan murentaa. Toisaalta Kataisen hallitusohjelmassa mainittuja ennaltaehkäiseviä palveluja, kuten lapsiperheiden kotipalvelua ja muita perheille tarkoitettuja varhaisia tukipalveluja, voisi kehittää voimakkaammin. Lisäksi lasten, nuorten ja perheiden asioiden koordinaatiota neljän eri näistä asioista vastaavan ministeriön välillä pitäisi parantaa, jotta lapsivaikutusten arviointi päätöksenteossa saataisiin toimimaan paremmin. Lapsivaikutusten arvioinnin tavoitteena on arvioida ennalta lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin kohdistuvien päätösten vaikutuksia.

Tämän perhepoliittisen barometrin vastaajat olivat toiveissaan varsin maltillisia ja vaativat pieniä parannuksia sinne tänne. Toimivaa perhepoliittista järjestelmäämme ei ole siis syytä romuttaa. Siitä pitää vain tehdä ”lite bättere”. Kokonaisuudessaan voimakkaampaa perheiden tukemista vaadittiin mitä ilmeisimmin siksi, että vastaajien mukaan perheiden kahtiajako hyvä- ja huono-osaisiin on voimistunut.

Toivomme, että tämä Perhebarometri antaa päätöksentekijöille lisä näkemyksiä ja työkaluja siihen, mihin suuntaan suomalaista perhepolitiikkaa tulisi lähivuosina kehittää.

LOPUKSI

Tässä barometrissa ei ollut mahdollista käsitellä kaikkia sellaisia aiheita, jotka liittyvät perhepolitiikkaan ja joita kysymyslomakkeessa kysyttiin. Tällaisia ovat esimerkiksi suomalaisten perhearvoihin ja lasten merkitykseen tai miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon liittyvät kysymykset. Näitä hyödynnetään tähän Perhebarometriin liittyvissä jatkokatsauksissa. Lisäksi kysymyslomakkeessa kysyttiin erilaisia taustatietoja monesta eri näkökulmasta. Näiden tietojen suhdetta suomalaisten perhepoliittisiin preferensseihin tarkastellaan myös soveltuvien osien tarkemmin jatkossa. Nämä mahdolliset katsaukset julkaistaan myöhemmin Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen kotisivuilla ”Perhebarometri”-sivulla.

KIRJALLISUUS JA MUUT LÄHTEET

- Björklund, A. (2007). *Does a family-friendly policy raise fertility levels?* Svenska institutet för europapolitiska studier (SIEPS).
- Duvander, A. Z., & Johansson, M. (2012). What are the effects of reforms promoting fathers' parental leave use?. *Journal of European Social Policy*, 22(3), 319-330.
- Gíslason Ingólfur, V., & Eydal, G. B. (2011). Parental Leave, Childcare and Gender Equality in the Nordic Countries. *København: Nordiska ministerrådet, TemaNord*, 562.
- Herrmann, P., Tausch, A., Heshmati, A., & Bajalan, C. S. (2008). *Efficiency and effectiveness of social spending* (No. 3482). IZA Discussion Papers.
- Lainiala, L. (2010). Perhepolitiikan uudet tuulet–Perheen paluu. *Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E*, 39.
- Lainiala, L. (2012). Toiveesta toteutukseen. *Suomalaisten lastenhankintaa selittäviä tekijöitä. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E*, 44.
- Lainiala, L & Miettinen, A (2014) Hankittaisiinko lapsi vai katsottaisiinko vielä? Määräaikainen työ siirtää vauvahaaveita. *Pari & Perhe* 1/2014. Väestöliitto.
- Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (2014). Toim.Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. THL. Teema 2014.
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto (2014). Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014. Eriarvoistuva lapsuus. Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattorien valossa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2014:3
- Lehtonen, H. (2000) Talouden, työmarkkinoiden ja sosiaalipolitiikan lamat. Esitys Suomen Akatemian 1990-luvun talouskriisin tutkimusohjelman asiantuntijaseminaarissa 13.4.2000.
- Kansaneläkelaitos (KELA). (2014a). Lapsilisä. [viitattu 24.9.2014]. Saantitapa: http://www.kela.fi/lapsilisa_maara
- Kansaneläkelaitos (KELA). (2014b). Tutkimusblogi. Lapsilisät leikkuriin? [viitattu 24.9.2014]. Saantitapa: <http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/1758>
- Kansaneläkelaitos (KELA). (2014c). Vanhempainvapaa. [viitattu 24.9.2014]. Saantitapa: <http://www.kela.fi/vanhempainvapaa>
- Kansaneläkelaitos (KELA). (2014d). Kotihoidon tuki. [viitattu 24.9.2014]. Saantitapa: http://www.kela.fi/vanhempainvapaan-jalkeen_kotihoidon-tuki
- Kontula, O. (2004). Perhepolitiikka käännekohtassa. *Perhebarometri 2004. Katsauksia E18/2004. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.*
- Kroger, T., Anttonen, A., & Sipilä, J. (2003). 2. Social Care in Finland: Stronger and Weaker Forms of Universalism. *The Young the Old and the State: Social Care Systems in Five Industrial Nations, edited by. J. Anttonen, J. Baldock and J. Sipilä. Cheltenham: Edward Elgar*, 25-54.
- Miettinen, A. (2007). Päätyönsä tulevaisuus. *Asiantuntijanäkemyksiä määräaikaisen työn kehittämistarpeista ja tulevasta kehityksestä Suomessa. Katsauksia E*, 27, 2007.

- Miettinen, A (2007). Perhevapaakäytännöt Suomessa ja Euroopassa. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen työpaperi 1/2012
- Moisio, P. (2006). Suhteellinen köyhyys Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka-YP 71 (2006): 6*.
- OECD (2014) Social Expenditure Database and OECD Education database.
- Okkonen, K-M. (2014) Suomessa lasten toimeentulo on eurooppalaisittain turvattua. Hyvinvointikatsaus 1/2014. Tilastokeskus.
- Perkiö-Mäkelä, M., Hirvonen, M., Elo, A. L., Ervasti, J., Huuhtanen, P., Kandolin, I., ... & Viluksela, M. (2009). Työ ja terveys-haastattelututkimus 2009). *Helsinki: Työterveyslaitos*.
- Pylkkänen, E. (2009) Yksinhuoltajaperheiden rankempi taakka. Teoksessa Lammi-Taskula ym. (Toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009, 94-102.
- Reijo, M. (2011) Subjektiivisen ja objektiivisen taloudellisen hyvinvoinnin suhde. Näkökulmia talouteen ja hyvinvointiin seminaari 7.3.2011. Power Point-esitys.
- Rønsen, M., & Skrede, K. (2008). Fertility trends and differentials in the Nordic countries—Footprints of welfare policies and challenges on the road ahead. *Vienna Yearbook of Population Research*, 103-123.
- Salmi, M., Sauli, H., & Lammi-Taskula, J. (2009). Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa Lammi-Taskula ym. (Toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009, 78-92
- Sipilä, J., Rantalaiho, M., Repo, K. & Rissanen, T (2012) Rakastettu ja vihattu lasten kotihoidon tuki. Vastapaino:Helsinki.
- Sauli, H., Salmi, M., & Lammi-Taskula, J. (2011). Kriisistä kriisiin: lapsiperheiden toimeentulo 1995-2009. *Yhteiskuntapolitiikka-YP 76 (2011): 5*.
- Sobotka, T., Skirbekk, V., & Philipov, D. (2011). Economic recession and fertility in the developed world. *Population and Development Review*, 37(2), 267-306.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) (2012) Lapsilisien indeksitarkastukset jäädytetään. Tiedote 153/2012
- Sosiaali ja terveysministeriö (STM) (2013) Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa. Sosiaali –ja terveysministeriön esitteitä 9. Helsinki 2013. 40s
- Suomen virallinen tilasto (SVTa): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=1795-8121. Tuloerot (Kansainvälinen Vertailu) 2012, 1 Pienituloisuuden kehitys Suomessa 1987-2012 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 17.9.2014]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tjt/2012/01/tjt_2012_01_2014-03-20_kat_001.fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVTb): Kotitalouksien kulutus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3533. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 17.9.2014]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/ktutk/>
- Sutela, H. (2013). Määräaikainen työ ja perheellistyminen Suomessa 1984-2008.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2014a). Sosiaalimenot ja rahoitus 2012. Tilastoraportti 4/2014. 28.2.2014. Suomen virallinen tilasto, Sosiaalimenot.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2014b). Tilastotietoa perhevapaiden

käytöstä. [viitattu 14.9.2014] Saantitapa: http://www4.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/perhevapaatutkimus/tilastotietoa_perhevapaiden_kaytosta

Valtioneuvosto (VN) (2014). Hallituksen päätös rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta osana julkisen talouden suunnitelmaa. [viitattu 24.9]. Saantitapa: <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/kehysneuvottelut-2014/paatos/fi.pdf>

Valtioneuvoston kanslia (VNK). (2011). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma.

Vikat, A. (2004). Women's labor force attachment and childbearing in Finland. *Demographic Research*, 3(8), 175-212.

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Suomalaisten perheiden köyhyysaste verrattuna Euroopan maihin perhetyypeittäin vuonna 2012

Taulukko 2. Vastaajat (2013) sukupuolittain ja ikäryhmittäin ym. sekä vertailu väestötilastoihin

Taulukko 3. Mihin verovaroja tulisi mielestäsi kohdistaa, mikäli ne suunnataan juuri lapsiperheiden tukemiseen? Sukupuolen mukaan

Taulukko 4. Mihin verovaroja tulisi mielestäsi kohdistaa, mikäli ne suunnataan juuri lapsiperheiden tukemiseen? Prioriteettilista perheeseen kuuluvan nuorimman lapsen iän mukaan

Taulukko 5. Lapsilisää maksetaan perheille 104-190 euroa/lapsi lapsimäärän mukaan. Mitä mieltä olet tästä tasosta?. Perhetyypin mukaan

Taulukko 6. Lapsilisää maksetaan perheille 104-190 euroa/lapsi lapsimäärän mukaan. Mitä mieltä olet tästä tasosta? Subjekttiivisen toimeentulon mukaan

Taulukko 7. Mitä mieltä olet vanhempainvapaan kestosta? Perhetyypin mukaan.

Taulukko 8. Mitä mieltä olet vanhempainvapaan kestosta? Lapsen iän mukaan.

Taulukko 9. Mitä mieltä olet vanhempainvapaan kestosta? Koulutuksen mukaan.

Taulukko 10. Mitä mieltä olet hoitovapaan kestosta? Perhetyypin mukaan.

Taulukko 11. Mitä mieltä olet hoitovapaan kestosta? Lapsen iän mukaan

Taulukko 12. Mitä mieltä olet hoitovapaan kestosta? Koulutuksen mukaan.

Taulukko 13. Mitä mieltä olet hoitorahan määrästä (kotihoitontuki)? Perhetyypin mukaan.

Taulukko 14. Mitä mieltä olet hoitorahan määrästä (kotihoitontuki)? Lapsen iän mukaan.

Taulukko 15. Mitä mieltä olet hoitorahan määrästä (kotihoitontuki)? Koulutuksen mukaan.

Taulukko 16. Minkä ikäisenä lapsi on mielestäsi yleensä valmis menemään

Taulukko 17. Kuinka kauan haluat tai olisit itse halunnut hoitaa nuorinta lastasi kotona, %?

Taulukko 18. Miksi suomalaiset lykkäävät lastenhankintaansa tai pidättäytyvät siitä?

Kuvioluettelo

- Kuvio 1: Kokonaishedelmällisyys (TFR) ja syntyneiden lukumäärä Suomessa vuosina 1987 – 2013.
- Kuvio 2. Syntyneiden lasten lukumäärä äidin ikäryhmän mukaan
- Kuvio 3. Synnyttäneiden keski-ikä lapsen järjestysnumeron mukaan
- Kuvio 4. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Lapsilisän huomattava korotus kaikille : perhetyypin mukaan.
- Kuvio 5. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Lapsilisän huomattava korotus kaikille:subjektiivisen toimeentulon mukaan
- Kuvio 6. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Erillinen 200€ lapsilisä vähävaraisille perheille: perhetyypin mukaan
- Kuvio 7. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Erillinen 200€ lapsilisä vähävaraisille perheille: subjektiivisen toimeentulon mukaan
- Kuvio 8. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Lapsilisän ulottaminen kunnes lapsi täyttää 18v: Perhetyypin mukaan
- Kuvio 9. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Lapsilisän ulottaminen kunnes lapsi täyttää 18v: Subjektiivisen toimeentulon mukaan
- Kuvio 10. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Vanhempainpäivärahan korotus 90%:iin edeltäneistä tuloista (nyt noin 75%): perhetyypin mukaan
- Kuvio 11. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Vanhempainpäivärahan korotus 90%:iin edeltäneistä tuloista (nyt noin 75%):lapsen iän mukaan
- Kuvio 12. Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä? Vanhempainpäivärahan korotus 90%:iin edeltäneistä tuloista (nyt noin 75%): koulutuksen mukaan
- Kuvio 13. Mitä mieltä olet seuraavista ehdotetuista perhevapaiden muutoksista? Nykyisten vanhempainvapaiden jakaminen tasan isän ja äidin kesken.
- Kuvio 14. Mitä mieltä olet seuraavista ehdotetuista perhevapaiden muutoksista? Vanhempainvapaiden kokonaiskeston pidentäminen lisäämällä isän vapaajaksoa (nykyisestä noin 1,5 kuukaudesta 3 kuukauteen)
- Kuvio 15. Mitä mieltä olet seuraavista ehdotetuista perhevapaiden muutoksista? Hoitovapaan jakaminen äidin ja isän kesken tasapuolisesti (äidille 1 vuosi ja isälle 1 vuosi, kunnes lapsi täyttää 3 vuotta)
- Kuvio 16. Vastaajille tärkeimmät perhepoliittiset toimenpiteet. Kaikki vastaajat.
- Kuvio 17. Vastaajille tärkeimmät perhepoliittiset toimenpiteet. Kaikki vastaajat 2.
- Kuvio 18. Vastaajille tärkeimmät perhepoliittiset toimenpiteet. Alle kouluikäisten lasten vanhemmat.
- Kuvio 19. Vastaajien perhepoliittisten prioriteettien muutokset eri vuosien perhepoliittisissa barometreissa

Liite 1. Tulososien analyysissä käytetyt ryhmäjaot ja ryhmien koko

Nainen	= 1285
Mies	= 1334

Nuorimmat ikäryhmät

20-29-vuotiaat naiset	= 348
20-29-vuotiaat miehet	= 365
30-39-vuotiaat naiset	= 343
30-39 vuotiaat miehet	= 363

Perhetyyppi

Nuoret (20-24)	= 239
Lapsiperheet (kotona asuvia lapsia) = 917	
Alle 1-vuotiaiden perheet	= 120
Yhden vanhemman perheet	= 89
Suurperheet 4+	= 257

Lapsiluku (taloudessa asuvat lapset)

Ei yhtään	= 1675
1	= 256
2	= 326
3	= 105
4 tai enemmän	= 257

Lasten ikä (talouden lapsen ikä)

Alle 1-vuotiaita	= 120
1-2 vuotiaita	= 158
3-5 vuotiaita	= 228
6-10 vuotiaita	= 312
11-15 vuotiaita	= 394
16 vuotiaita	= 385

Subjekttiivinen toimeentulo

Tulee erinomaisesti toimeen	= 176
Tulee mukavasti toimeen	= 860
Pärjää, kun tekee ostokset harkiten	= 758
Joutuu ajoittain tinkimään	= 335
Joutuu tinkimään lähes kaikesta	= 185

Koulutusluokitus I

Peruskoulu/kansakoulu/keskikoulu	= 227
Ammatillinen perustutkinto, ammattikoulu	= 519
Ylioppilastutkinto	= 362
Opistoasteen ammatillinen tutkinto	= 414
Ylempi opistoasteen tutkinto, ammatti-	
korkeakoulututkinto, alempi yliopiston tai	
korkeakoulun akateeminen tutkinto	= 574
Yliopiston ja korkeakoulun ylempi akateeminen	
tutkinto tai korkeampi	= 449

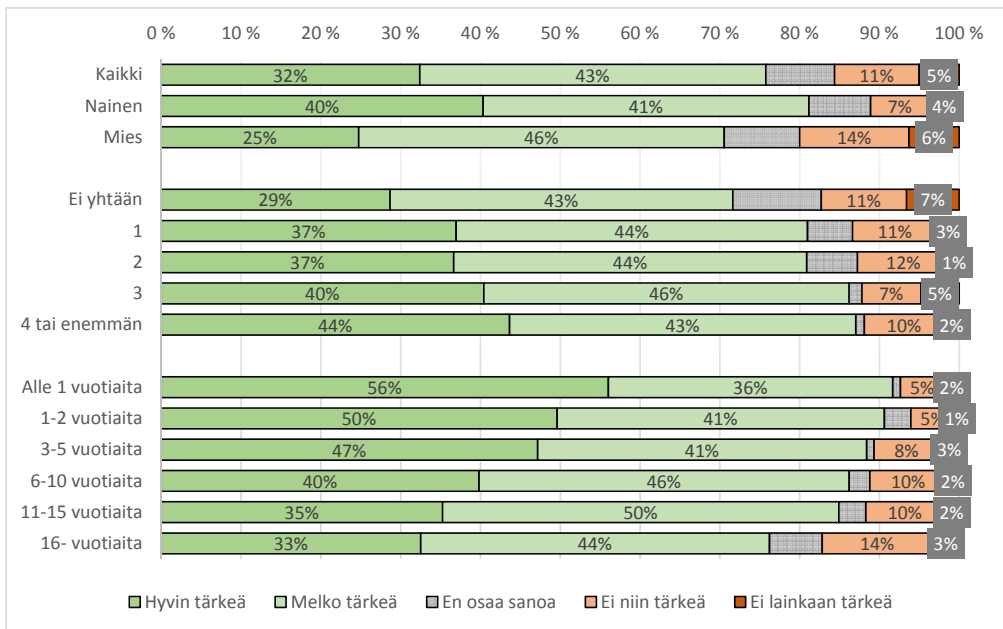
Koulutusluokitus II (suoritettu tai meneillään oleva)

Peruskoulu	= 147
Lukio	= 312
Ammattikoulu	= 775
Ammattikorkeakoulu	= 718
Yliopisto	= 666

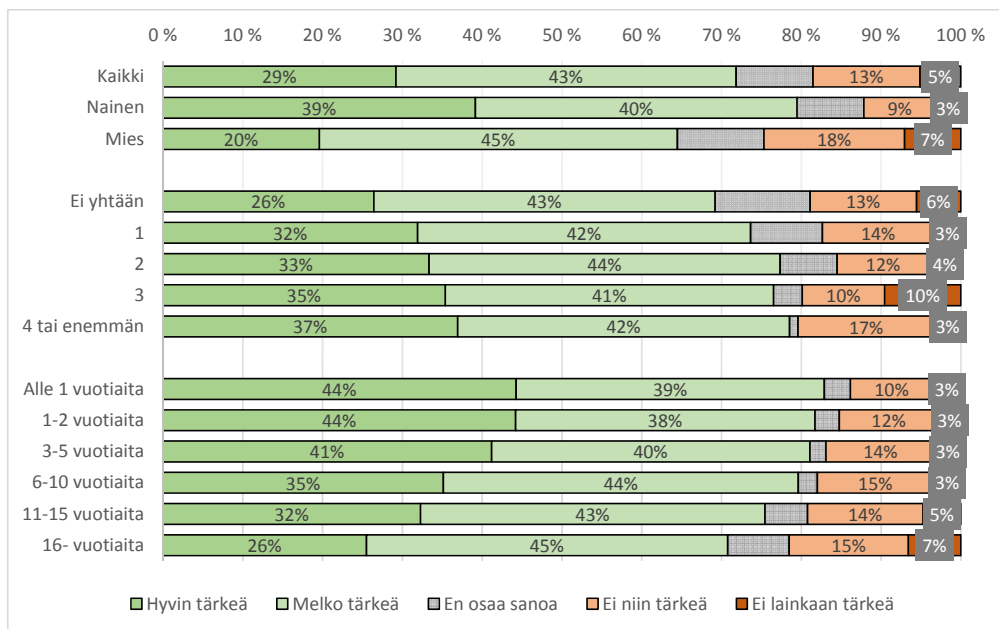
Liite 2. Liitekuvioita

K11 Miten tärkeänä pidät seuraavia lapsiperheitä koskevia toimenpiteitä?

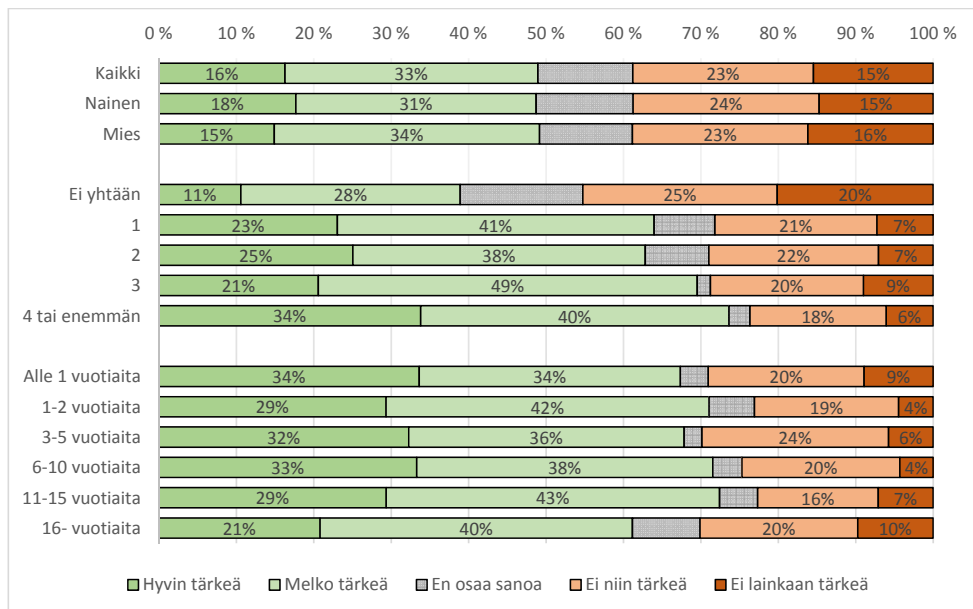
<K11_1> Joustava työaika pienten lasten vanhemmille

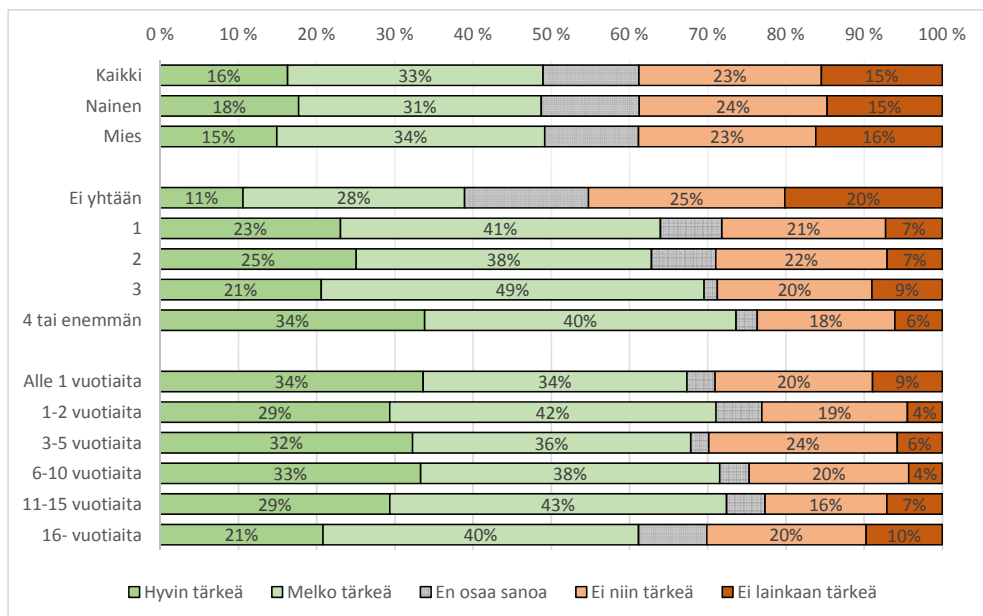
<K11_2> Enemmän ja parempia osa-aikatyön mahdollisuuksia pienten lasten vanhemmille

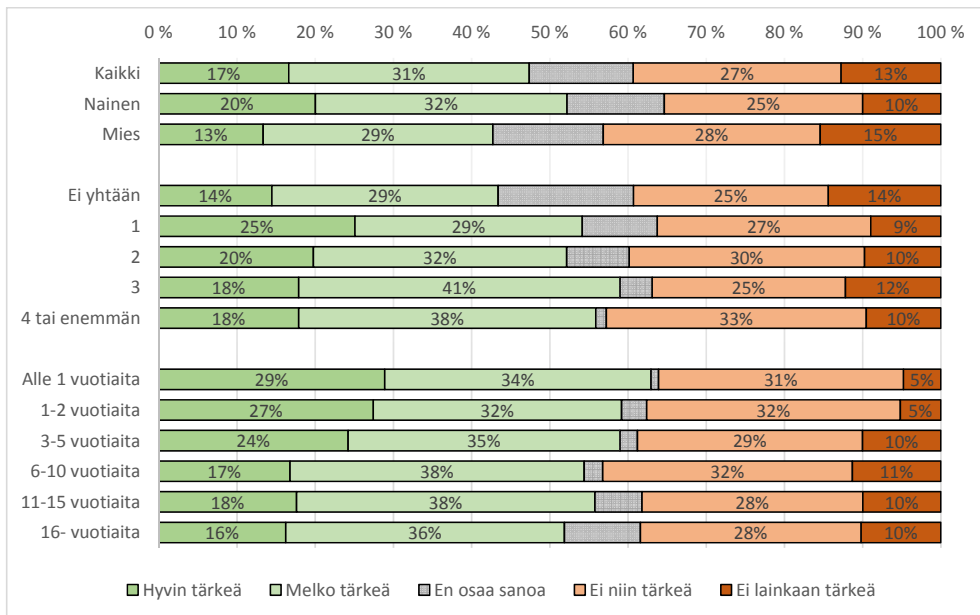
<K11_3> Tuloveroalennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia

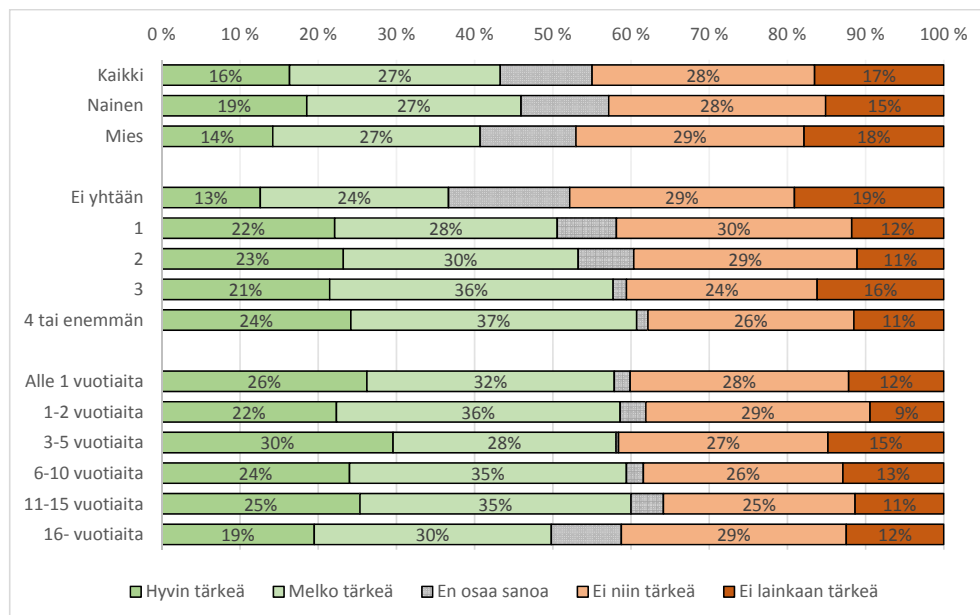
<K11_4> Lapsilisän ulottaminen kunnes lapsi täyttää 18v (nyt kunnes lapsi täyttää 17 vuotta)

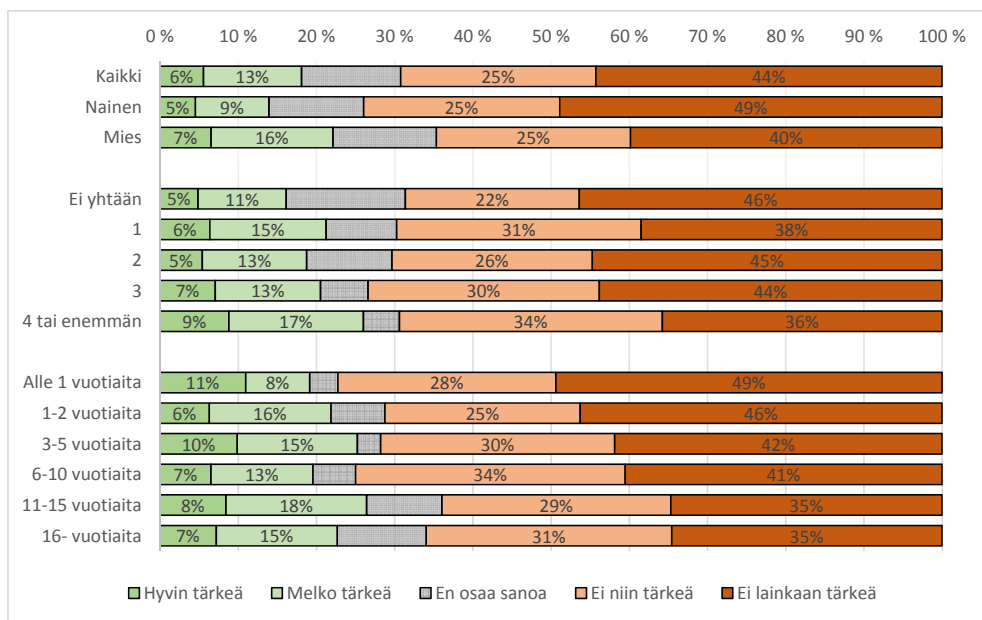
<K11_5> Vanhempainpäivärahan korotus 90%:iin edeltäneistä tuloista (nyt n. 75%)

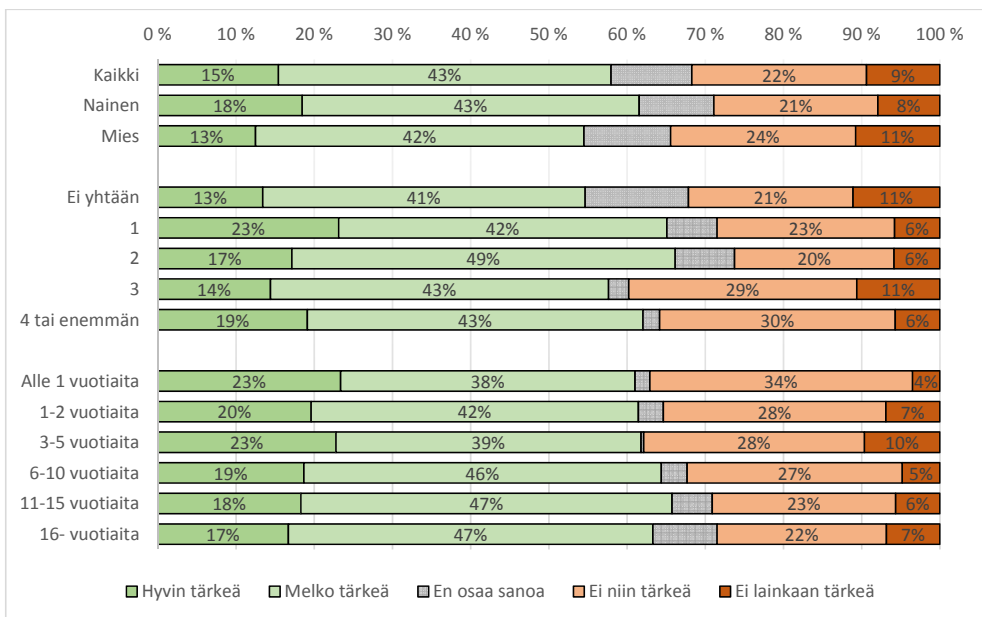
<K11_6> Lapsilisän huomattava korotus (esim. 90 euroa lisää jokaisesta lapsesta, nyt lapsilisä 104-190 e/lapsi)

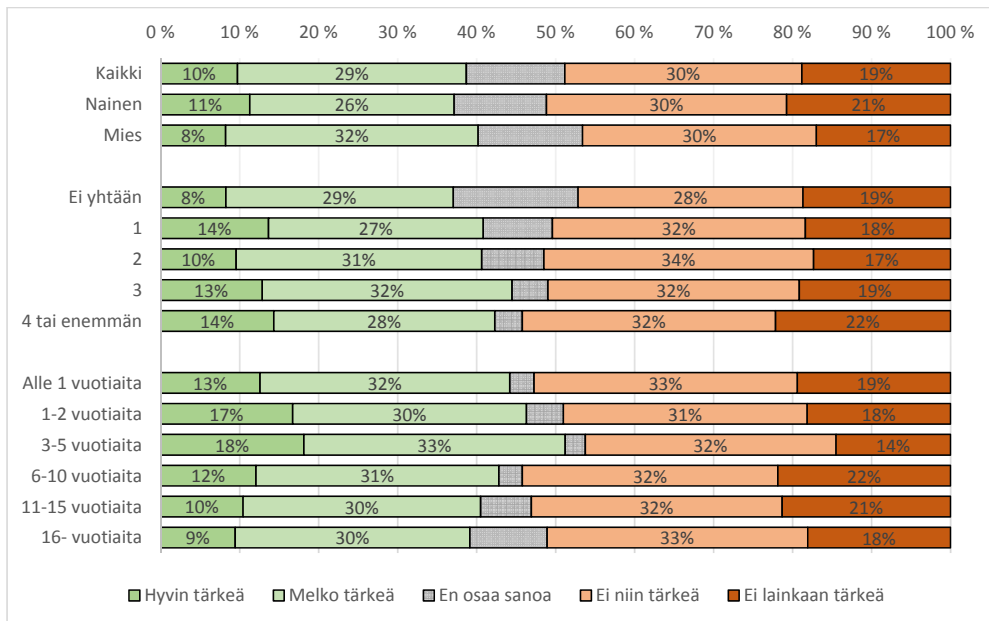
<K11_7> Verovähennys niille, jotka hankkivat ensimmäisen lapsensa ennen 25. ikävuotta

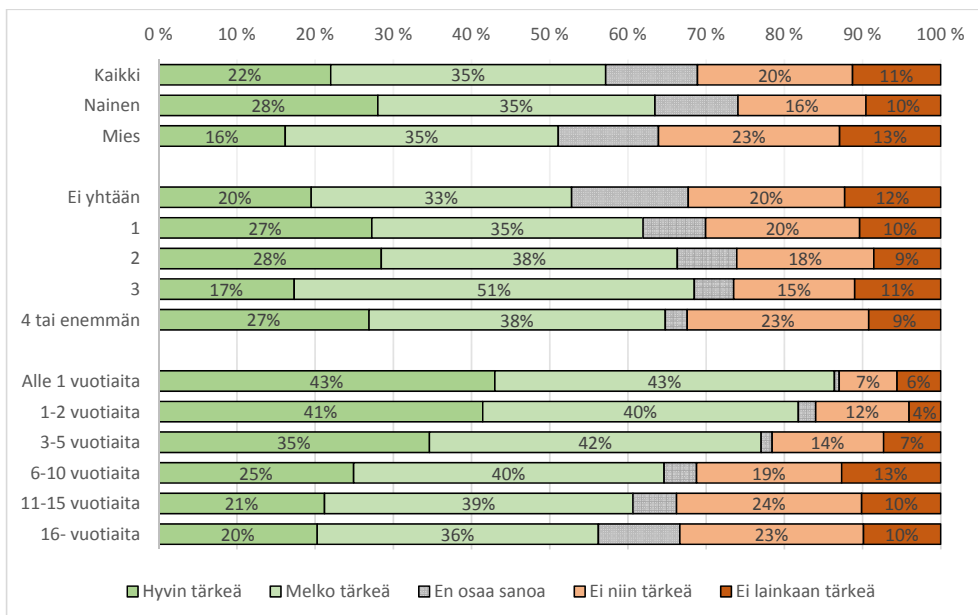
<K11_8> Lapsiperheiden asumisen tukeminen

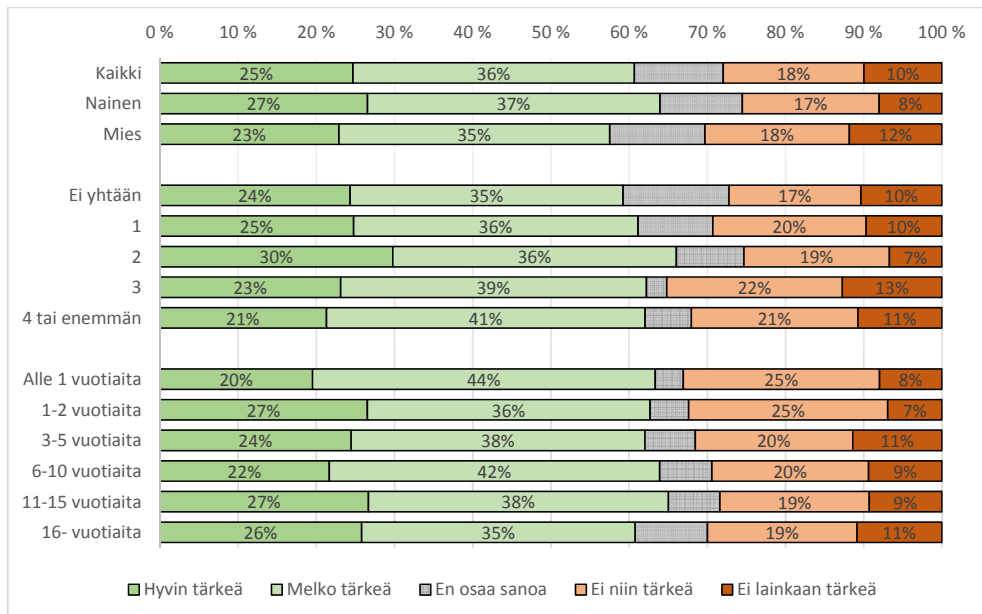
<K11_9> Lasten kotihoidon tuen ulottaminen siihen saakka kunnes lapsi aloittaa koulun

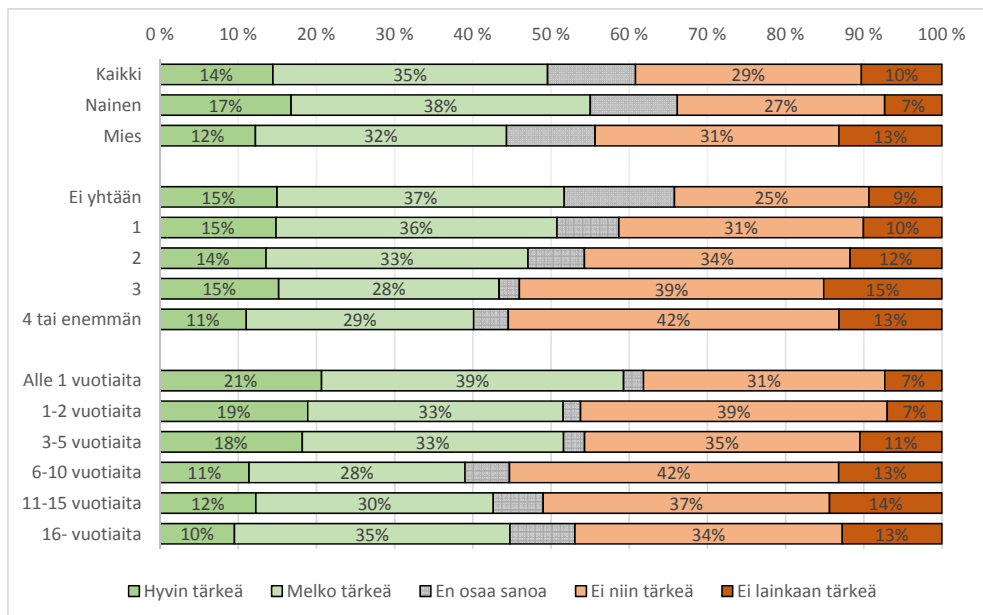
<K11_10> Lasta kotona hoitavalle maksettavan kotihoidontuen korotus (nyt n. 337 euroa/kk)

<K11_11> Erillinen 200 e lapsilisä vähävaraisille lapsiperheille

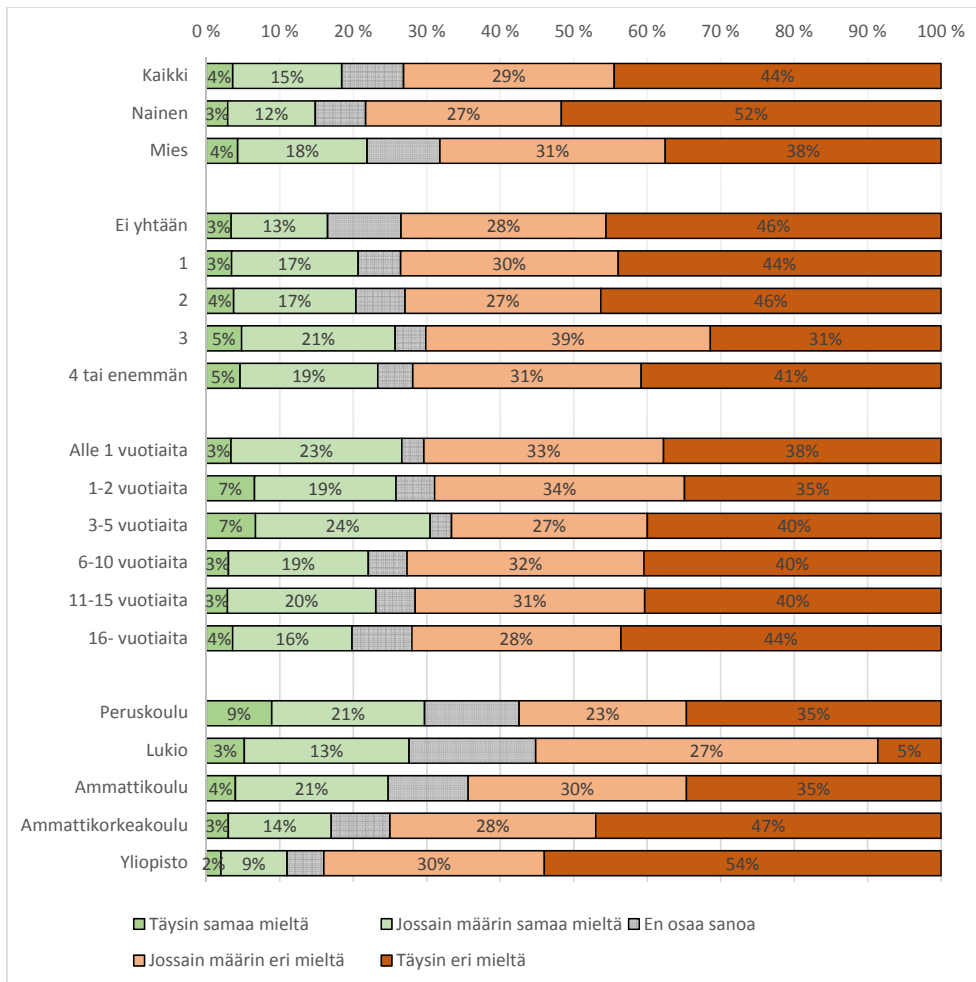

<K11_12> Isyysvapaiden pidentäminen

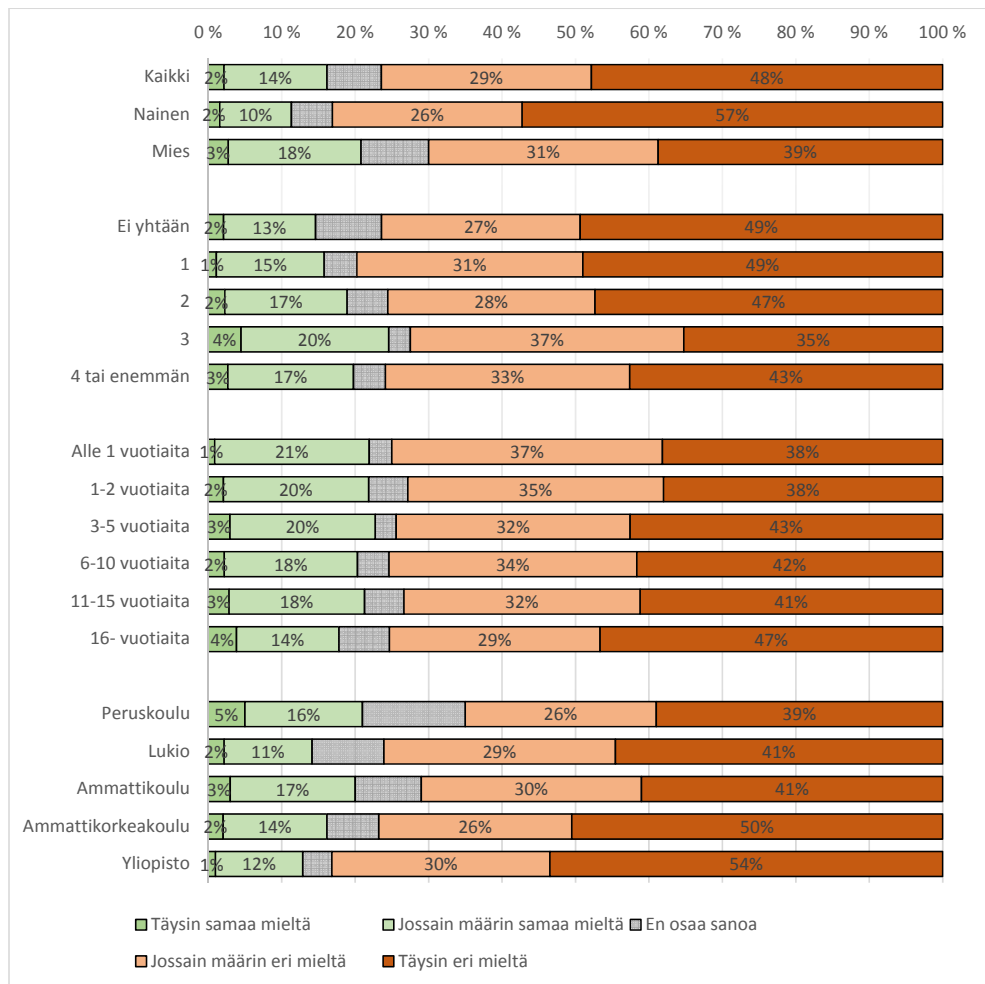

K28 Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä yleisesti ottaen?

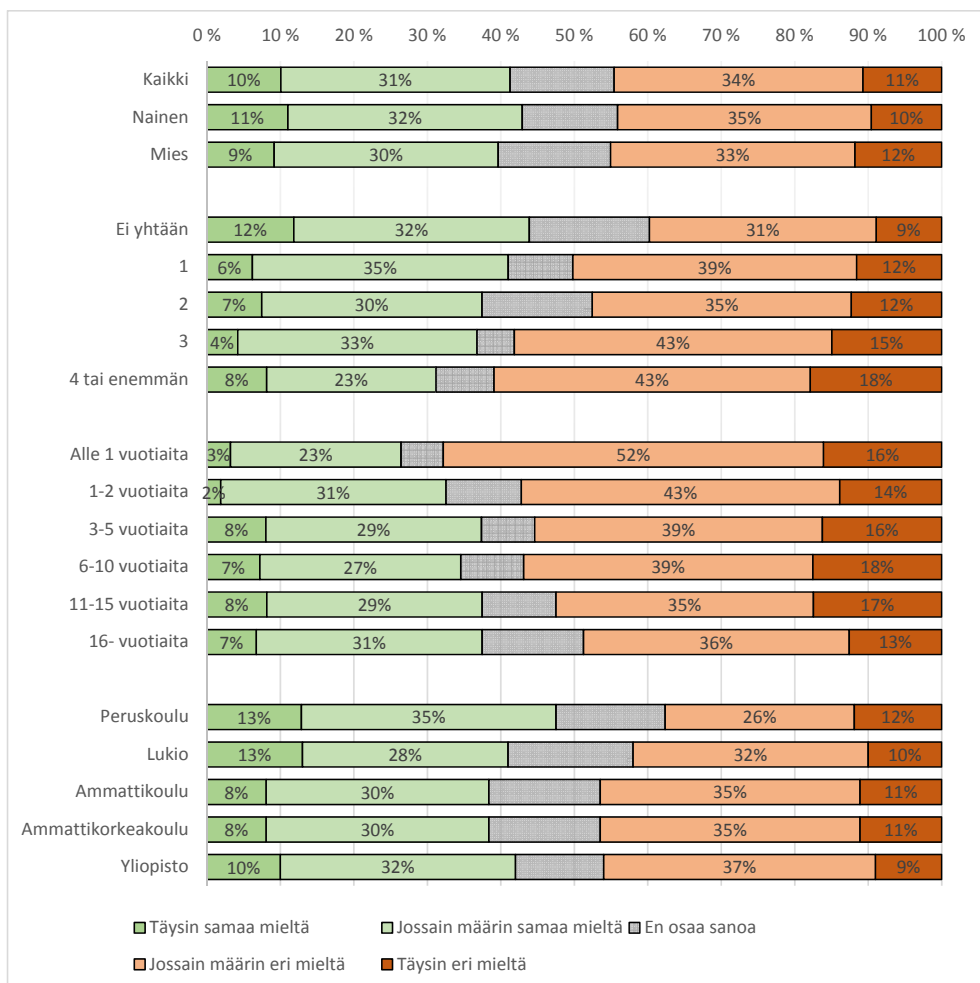
<K28_1> Miehellä tulisi yleisesti ottaen olla pääasiallinen vastuu perheen toimeentulosta

<K28_2> Naisella tulisi olla pääasiallinen vastuu lasten kasvatuksesta ja hoidosta

<K28_5> Nykyaikaisen isän tulisi hoitaa lapsia kotona yhtä pitkään kuin äidin

<K28_6> Pitkät perhevapaat ovat uhka naisten tasa-arvolle työelämässä

